kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

SAYI: 59 ŞUBAT 2000

450.000 TL. (KDV DAHİL)

Hollywood'un unutmak istediği feminist FRANCES FARMER

Vakıfbank reklamına protesto

Gözaltında tecavüze karşı kampanya

Mağdurlar açıklıyor

Hoşçakalın...

Sevdiğiniz, inandığınız, istediğiniz bir şeye başlamak çok heyecanlı ve kolaydır. Sevdiğiniz, inandığınız ve sürmesini istediğiniz bir şeyi bitirmek ise çok zor. Yaklaşık beş yıl önce çok isteyerek yarattığımız *Pazartesi*'den bir grup kadın ayrılıyoruz. *Pazartesi* bitmiyor ama biz veda etmek zorunda kaldığımız için bizim için bir anlamda bitiyor.

Pazartesi'nin bundan sonraki sayılarında Gülnür Savran'ın, Nesrin Tura'nın, Filiz Koçali'nin ve Filiz Kerestecioğlu'nun yazılarını bulamayacaksınız artık. Abone, reklam, arşiv, daha doğrusu *Pazartesi*'nin her şeyi için aradığınız Sonat Zelyüt de olmayacak *Pazartesi*'de. Dergiye katkılarını yayın kurulunda gönüllü çalışarak sürdüren Fadime Gök, Nural Yasin ve Şahika Yüksel'in isimleri de künyede yer almayacak.

Pazartesi'nin çizgisine, işlevine ve en çok da okurlarına inanıyoruz. Ama önce kişisel, sonra politikayla kişiselliğin içiçe yaşandığı tartışmalar bizi bu zorunlu vedaya mecbur kıldı. *Pazartesi*'nin Yayın Kurulu'nda sizlerle paylaşmadığımız, niteliği nedeniyle paylaşmamıza imkân tanımayan uzun bir tartışma süreci yaşadık. Tahmin edeceğiniz gibi zor ve yıpratıcı bir süreç oldu hepimiz açısından. Tartışmanın politik yanı, derginin çizgisinde yapılmak istenen değişikliklerle ilgiliydi ama sanılabileceği gibi netleştirebildiğimiz bir tartışma olmadı bu. Bu konuda Yayın Kurulu'nun tamamı açısından farklılıklar, nüanslar vardı, hatta denebilir ki herkes başka bir şey anlıyordu önerilen değişikliklerden. Daha sağlıklı bir ortamda, güven ilişkilerinin, bir ekip olma ruhunun sağlam olduğu bir ortamda yapılacak tartışmalarla bu farklılıklar netleştirilebilir, aşılabilir ya da aşılamasa bile daha anlamlı, daha net ve daha az sancılı bir ayrılık yaşanabilirdi. Olmadı. Feminist politikada birlikte yürüdüğünüz kadınlarla aranızdaki güven ilişkisi çok önemlidir; biz bu güven ilişkisini, bir kolektiviteye ait olma duygusunu kaybettik. Politik olarak çok önemsediğimiz, hazırlık aşamasından beri emek verdiğimiz, sadece politik değil duygusal yatırım yaptığımız dergiyi bırakmamak için sancılı bir birlikteliği sürdürmeye çalışmanın yıpratıcılığı ve kaybettirdikleri sonunda ağır bastı. Birlikte yürüyemediğimizi anladığımızda yollarımızı ayırmanız gerekir. Yol ayrımında gitmek bize düştü. Politikayı yalnızca yapmak değil, dönüştürmek gibi bir kaygınız varsa, bazen gitmesini bilmek gerekir. Gidiyoruz, çünkü, feminist olduğumuzda ilk önce kişisel olanın politik olduğunu öğrendik. Çünkü feminist politikada asla olmaması gereken bir tarzda gelişen bir sürece ortak olmamayı uygun bulduk.

Bu vedamız sadece *Pazartesi*'yle sınırlı. Biliyoruz, yolumuz uzun ve bu uzun yolda, belki bir mitingde, belki bir toplantıda, belki de başka yayınlarda yine birlikte olacağız.

Şimdilik hoşçakalın.

kadınlara mahsus gazete

PAZARTESİ

Gözaltında tecavüze karşı kampanya

Tecavüz ve cinsel taciz yalnızca siyasi değil adli suçlardan sanık kadınlara karşı da kullanılan, erkeklerin kullandığı bir silah. Yalnızca gözaltında ya da savaşta değil, sokakta, işte, evde, yaşadıkları her yerde, kadınları hizaya getirmek üzere pusuda bekliyor cinsel şiddet.

Mağdur X artık

Gözaltında tecavüzü açığa vuran ve ona karşı mücadele başlatan kadınlar, yalnızca kendilerine, siyasi ya da adli suçlardan sanık kadınlara yapılanlara değil, bütün kadınları tehdit eden bir erkek silahına da karşı çıkmış oluyorlar. Yaşları 10 ila 67 arasında tam 113 kadın. Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu'nun raporlarında Mağdur 1, Mağdur 2, Mağdur 3... olarak numaralanmışlar, hepsinin adı X. Hepsi gözaltında ya tacize ya tecavüze maruz kalmışlar. Ama artık raporlardaki X. olarak kalmayacaklar.

susmayacak!

Çocuğu kırk günlükken kocasından ayrılan X, altı yıl seks işçisi olarak çalışmak zorunda kalır. Altı yılın sonunda tanıştığı M. isimli bir adam X'e bir ev tutarak geçimini sağlar. Artık X'in tek müşterisi vardır: M. Günün birinde ev polislerce basılır ve M. sorulur. X, müşterilerinin adreslerini bilmediğini söyler. Evde arama yapılıp uyuşturucu bulunur.

Aksaray'daki Narkotik Şube'ye götürülen X.'i, U. ismiyle çağrılan mavi gözlü bir polis ile kır saçlı başka bir polis zemin katta bir yere götürürler. Orada gözlerini bağlayıp yere yatırırlar. Ellerini arkadan bağlarlar. Pantolonunu çıkartırlar. "Ne yapıyorsunuz," diye bağırır. "Orospu değil misin, sana tecavüz edeceğiz," derler. Tecavüze uğrayacağını düşündüğü sırada polisler cinsel organına çamaşır mandalı takarlar. Tekme tokat atarak ayağa kaldırırlar, cinsel organına bakarlar ve dalga geçerler. Ve daha sonra "Bakalım, ne kadarını alacaksın," diyerek ellerindeki copu X'in cinsel organına sokarlar. Mesleğini nasıl icra ettiğini, erkeklerle ne tür ilişkiler kurduğunu, müşterilerinin her istediği şeyi yapıp yapmadığını sorarlar. Tüm bunlardan sonra X'e bir ifade gösterilir ve imzalaması istenir. Mevcut baskıdan bir an önce kurtulmak isteyen X. polislerin yazdığı ifadeyi imzalar ve uyuşturucu madde satmak suçundan tutuklanır.

Bir başka X...

1993 yılının Haziran aymda evlerine yapılan bir baskınla ağabeyiyle birlikte gözaltına alman X, çırılçıplak soyularak düz askıya alınır. Sonra elektrik verilir. Askıdan indirilir, falakaya yatırılır. Falaka bitince soğuk ve tazyikli suyla ıslatılır. Birkaç gün benzer işkencelerle geçer. Bir gün hücresinden alıp merdivenle başka bir yere çıkarırlar. Hâlâ çırılçıplaktır. "Astsubay" diye hitap edilen polis X'e tecavüz eder. X. bayılır. Ayıldığında hücrededir. Gece olduğunu tahmin ettiği bir sırada polisler tekrar hücreye gelirler ve X'i giydirip bir arabaya bindirirler. Tahminine göre bir ormanlık alana götürürler. Havaya ateş ederler, "Kaç," derler. Kaçmaz. Artık sadece ölmeyi düşünmektedir. Ve ikinci tecavüz orada gerçekleşir. Kendisine "Şef" diye hitap edilen polis eteğini sıyırıp X'e tecavüz eder. Tekrar şubeye dönerler. Birkaç gün sonra DGM'ye çıkarılır ve serbest bırakılır. Yaşadıklarını ancak üç yıl sonra avukatına anlatabilir ve dava açılır.

Yüz on üç X...

Yaşları 10-67 arasında tam 113 kadın. Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu'nun raporlarında Mağdur 1, Mağdur 2, Mağdur 3... olarak numaralanmışlar, hepsinin adı X. Hepsi gözaltında ya tacize ya tecavüze maruz kalmışlar. Küfürler edilmiş, bedenleri ellenmiş, soyulmuşlar, aşağılanmışlar.

İstanbul Büyük Çekmece'de hırsızlıktan gözaltına alınıp lohusa olduğu halde copla tecavüze uğrayan temizlik işçisi, Ağrı'nın Çömçelik Köyü'nde korucu Mehmet Demir tarafından tecavüz edildikten sonra öldürülen yirmi yaşındaki genç kız, makatına cop sokulan on altı yaşındaki konfeksiyon işçisi, evinde esrar bulunduğu için gözaltına alınan ve üç gün boyunca çırılçıplak sorgulanan, küfür ve tehditlere maruz kalan çamaşırcılık yaparak geçinen altmış yedi yaşındaki kadın, erkek arkadaşıyla birlikte çırılçıplak soyularak aşağılayıcı sözlere maruz kalan üniversite öğrencisi, elle ve sözle tacize maruz kalan on üç yaşındaki iki Roman kızı, vajinadan ve makattan üç polisin tecavüzüne maruz kalmış Kürt genç kadın, eşinin konuşması için tecavüzle tehdit edilen beş çocuklu kadın, çivili sopayla tecavüze uğrayan kırk beş yaşında bir kadın, üç kez gözaltına alınıp üçünde de tecavüze uğrayan ve üçünde de serbest kalan, şimdi Almanya'da tedavi gören bir başka kadın... Hepsinin yaşadığı birbirinden ağır, birbirinden zor.

İki buçuk yıldır çalışmalarım sürdüren Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Projesi'ne başvuran 10-67 yaş arasında 113 kadından 41'i tecavüz, biri zorla fuhuş, 2'si kaçırıldıktan sonra taciz, 71'i cinsel taciz nedeniyle başvurmuş. Bunlardan 15'i adli, 95'i politik nedenlerle işkence görmüş. Davalardan biri Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde (AİHM) mağdur lehine, Türkiye aleyhine sonuçlanmış. 23'ü halen AİHM'de görüşülüyor, 49'u henüz savcılıklarda. Başvurulardan 14'ü hukuki işlem istemiş.

İki buçuk yılda 113 başvuru olmasına rağmen gerçek mağdur sayısının bundan çok fazla olduğunu tahmin etmek güç değil.

İstanbul Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. R. Şebnem Korur Fincancı'nın, "Olguların kapsamlı değerlendirmesini içeren bir çalışma" diye söz ettiği bir çalışmaya göre işkencede, sözel cinsel şiddetin uygulanma oranı yüzde 95. Zorla soyma yüzde 54. Cinsel organlara yönelik değişik fiziksel işkence yüzde 23. Yine Fincancı'ya göre, "Sözel ya da fiziksel olarak uygulanan cinsel şiddet oldukça yaygın kullanıldığı kabul edilen ve hatta bilinen işkence yöntemlerinden olmakla birlikte, kayıtlarda diğer işkence yöntemlerinden çok daha düşük düzeyde görülmekte, cinsel şiddeti de içermesine karşın tanımlanan bazı yöntemler bu kapsamda algılanmamakta veya daha doğru bir ifade ile algı düzeyine çıkması engellenmektedir."

Ailesini üzme, çevresinden dışlanma kaygısı, kirlenme, aşağılanma duygusu, bastırarak yok etme gibi çeşitli nedenlerle kadınlar, gözaltında yaşadıkları cinsel taciz ve tecavüzü kolay kolay açıklayamıyorlar.

Tecavüz ve cinsel taciz yalnızca siyasi değil adli suçlardan sanık kadınlara hatta zaman zaman erkeklere karşı da kullanılan bir silah, ama yalnızca erkeklerin kullandığı bir silah. Cinsel şiddet yalnızca gözaltında ya da savaşta da tehdit etmiyor kadınları, sokakta, işte, evde, kısacası gündelik yaşamın her alanında, kadınları hizaya getirmek üzere pusuda bekliyor. Bu silahın sahipleri, zaman zaman kendi hemcinsleri, hatta çocuklar karşısında kullanmaktan kaçınmıyorlar silahlarını. Ama ayrıcalıklı hedefleri kadınlar.

Namus ve bekâret baskısıyla biçimlendirilen kadınlar tecavüzle cezalandırılıyorlar; bedenlerinin kendilerine ait olmadığı böyle hatırlatılıyor onlara. Kocanın tecavüzünü suç saymayarak, tecavüz ve cinsel tacizi birey olarak kadının kendisine yönelik değil, genel ahlâk ve aileye karşı suç sayarak ve gerektiği gibi cezalandırmayarak yasalar ve devlet de erkek egemen sistem içinde kendi yerlerini alıyorlar. Genel olarak cinsel şiddet silahını etkisiz kılmanın tek yolu var: mağdurların kendilerine yapılanı sineye çekmek zorunda olmadıklarını anlamaları, yüksek sesle ifade etmeleri, haklarını aramaları. Bu süreç artık başladı.

Gözaltında tecavüzü açığa vuran ve ona karşı mücadele başlatan kadınlar, yalnızca kendilerine, siyasi ya da adli suçlardan sanık kadınlara yapılanlara değil, bütün kadınları tehdit eden bir erkek silahına da karşı çıkmış oluyorlar. Bütün kadınlar yalnızca gözaltında tecavüze uğrayan kadınları desteklemek için değil, aynı zamanda kendileri için de bu mücadeleye omuz vermeliler.

Sesimizi ve cesaretimizi büyütmek için:
Gözaltında *cinsel taciz ve tecavüze karşı* girişim

Geçen ay Gözaltında Cinsel Tacize ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu ve Emekçi Kadınlar Birliği (EKB) İHD'de bir basın açıklaması yaparak Gözaltında Cinsel Tacize ve Tecavüze Karşı Girişim başlığı altında bir kampanya başlattı. Kampanya, "Sesimizi ve cesaretimizi büyütelim" şiarıyla, gözaltında işkenceye, cinsel şiddete karşı olan bütün toplumsal dinamikleri birleşik bir mücadele çizgisinde yan yana getirmeyi amaçlıyor.

Olabildiğince çok insana ulaşmaya olanak sağlayacak tüm araç ve önerilere açık olan girişim, mağdurları tanıtan, yaşadıklarını anlatan ve girişimin amaçlarını ortaya koyan bir dosya hazırlıyor. İlk etkinliğini, Siyasal Şiddetin Cinsel Yüzü, Gözaltında Tecavüz başlıklı bir panelle Beksav'da gerçekleştiren girişim, ayrıca kampanyayı duyurmak ve amacını anlatmak için çeşitli panel, tiyatro, film gösterisi ve müzik dinletileri yapacak ve mağdurların duruşmalarına kitlesel katılım sağlanması için çalışacak.

Bir yandan çeşitli etkinlikler yapan bir yandan da yurt içi ve yurt dışından destek almak için toplantılar yapan girişimin ilk toplantısına katılım hayli yoğundu. İHD, *Çağrı* Dergisi ve Demokratik Haklar Platformu'nun gözlemci olarak katıldığı toplantıda, *Jiyan*, Hadep kadın Komisyonu, *Özgür Kadın* Dergisi, *Atılım*, *Özgür Gençlik*, Genel İş Sendikası'nın dört Şubesi, *Dayanışma* Gazetesi, Uluslararası Gözaltında Kayıplar Komitesi, Can Kadınlar, Demokratik Mücadele Platformu, *Pazartesi* Dergisi ve toplantıyı düzenleyen Emekçi Kadınlar Birliği biraraya geldi. Kampanyanın yalnızca gözaltında tecavüzü mü kapsayacağı yoksa her şart altında yaşanan tecavüze karşı mücadeleyi mi kapsayacağının konuşulduğu toplantı yeni katılımlara ve yeni önerilere açık olarak devam edecek.

Geniş bir katılımla, mağdur kadınların yaşadıklarını açıklamalarım, yeni davalar açılmasını, sorumluların yargı önünde hesap vermelerini, daha da önemlisi toplumun genelinde işkence ve cinsel şiddet politikasının teşhirini hedefleyen ve bu konuda bilinç geliştirilmesi için çalışmalar yapacak olan girişim, 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde, bu örgütlenmeyle, gözaltında cinsel şiddete karşı kitlesel bir yanıt vermeyi planlıyor

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı'nın da destek verdiğini açıkladığı girişime yurt içinden katılan ve destek veren birçok kuruluşun, kadın örgütünün yanı sıra yurt dışından da destek geldi. Merkezi Almanya'da bulunan Almanya Göçmen İşçiler Federasyonu (AGİF), yayınladığı son bildiride "Gözaltında Cinsel Şiddete Hayır" sloganıyla bir kampanya başlattığını duyurdu.

"Hepsinin ilk düşündüğü babası oluyor"

Gözaltında Cinsel Taciz ve Tecavüze Karşı Hukuki Yardım Bürosu'ndan Avukat Eren Keskin'le büronun çalışmaları üzerine konuştuk.

Yaklaşık iki buçuk yıldır gözaltında taciz ve tecavüz başvurularıyla ilgileniyorsunuz. İki buçuk yılda kazanımlarınız oldu mu?

Biz bu çalışmaya başlarken Türkiye'de çok fazla sonuç alamayacağımızı biliyorduk, önümüzde birçok engel vardı. Birincisi, yasalardan doğan engeller var. Kadına yönelik cinsel şiddet, Ceza Kanunu'nda suç olarak tanımlanmıyor. Tecavüz ve taciz suçları, genel ahlak ve aileye karşı cürümler bölümünde yer alıyor. Zaten cinsel taciz olarak da geçmiyor, sarkıntılık olarak yer alıyor, biz de mecburen sarkıntılık diye dava açıyoruz. Ayrıca Türkiye'de resmi bilirkişi uygulaması geçerli, adli tıp raporu gerekiyor. Tecavüz de ispatlanması çok zor bir mağduriyet biçimi. Mağdur utanıyor, korkuyor, sıkılıyor, çok çeşitli nedenlerle hemen açıklayamıyor.

Gözaltı süresinin uzunluğu da önemli değil mi?

Gözaltı süresinin uzunluğu etkili oluyor. Bakireyse ilk yedi ila on gün arasında, bakire değilse 48 saat içinde fiziksel raporun alınması gerekiyor. Çeşitli nedenlerle bu süre geçmiş oluyor ve bu yüzden de zaten ispatlayamam düşüncesiyle bir umutsuzluk oluyor. Tanık da bulunmuyor genelde. Bu çalışmayla ortaya çıkan en yararlı şey şu oldu, psikolojik raporla da tecavüze ya da tacize maruz kalınıp kalınmadığının tespiti mümkün oluyor.

Psikolojik raporla kazanılmış bir dava var mı?

Bununla ilgili elimizde bir veri var, Şükran Aydın davasıyla ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) kararı. Şükran Aydın'ın fiziksel raporu olmamasına rağmen, mahkeme bağımsız bir doktordan psikolojik rapor alınmamış olması nedeniyle Türkiye'yi mahkûm etti.

Yani Şükran Aydın'ın psikolojik raporu da yok.

Şükran Aydın için rapor alınmadı. Olay 1993'de oluyor, o dönem Bölge'deki arkadaşlar suç duyurusunda bulunuyorlar ve savcı beş yıla yakın bir süre dava açmayınca AİHM'e başvuruluyor. AİHM, "Evet, fiziksel rapor için süre geçmiş ama savcılık Aydın'ı bağımsız bir doktora gönderip psikolojik rapor almasını sağlamalıydı, bunu yapmadığı için Türkiye'yi mahkûm ediyoruz" dedi.

Tecavüz davalarının çoğunda psikolojik rapor talebi reddediliyor, Şükran Aydın davası örnek gösterilerek bu raporun alınması sağlanamaz mı?

Türkiye hukuk devleti olmadığı için AİHM sözleşmesini ve kararlarını iç hukuka yansıtmıyor. Biz bir kadın talepte bulunduğunda savcılığa başvuruyoruz. Şu tarihte tecavüze uğradı ya da sarkıntılık yaptılar diye. Fakat savcılar, çoğunlukla ne müvekkillerimizin, ne polislerin ifadesini alıyor ve ne de o kadınları doktora sevk ediyorlar. Bunu aşabildiğimiz bazı davalar var, basma yansıdığı için, gündeme geldiği için, biraz zorlayıcı olmaya başladı. Asiye'nin raporu var, Zeynep Avcı'ya rapor aldık. Mahkeme Asiye'nin raporunu veri kabul edip suç duyurusunda bulunmayı kabul etti. Dosya hâlâ savcıda, daha dava açılmadı. Zeynep Avcı için açtığımız davada itirazımız da reddedildi, biz de AİHM'e başvurduk.

Suç duyurusu reddedildiyse Zeynep Avcı nasıl rapor aldı?

Suç duyurusunda bulunduğumuz süre içinde Zeynep Avcı çeşitli nedenlerle rapor alamadı. Çünkü cezaevinden kontrole götürüldüklerinde asker de giriyor içeri, kadın tecavüze uğradığını askerin yanında nasıl anlatacak? Birçok kadın doğal olarak buna karşı çıkıyor. Zeynep de birçok defa konuşamadı, o nedenle raporun süresi uzadı. Ayrıca, savcılık kanalıyla sevkedilmedi Zeynep, cezaevi idaresine kendisi dilekçe yazdı. Bu da yeni bulduğumuz bir yöntem. Savcılık reddetse bile kendisi cezaevi idaresine dilekçe yazıyor, "Hastayım beni şu merkeze sevkedin" diye. O takip aşamasına yetişmedi. Zeynep DGM'de yargılanıyor aynı zamanda. Mahkemede, "Biz müvekkilimizin tecavüze uğradığını iddia ediyoruz" dedik. Bu kanıtlanırsa, Zeynep'in polis ifadesi CMUK'a göre geçersiz olacak. Raporun resmi kanaldan istenmesini talep ettik, kabul edildi.

Psikolojik rapor nereden alınıyor?

Bir tek merkez var, Çapa Tıp Fakültesi Psikososyal Travma Merkezi. Biz bu merkeze sevk istiyoruz, ya da en azından tam teşekküllü bir hastaneye.

Son zamanlarda gözaltında tecavüz olayları daha çok gündeme geliyor. Daha önceleri çeşitli nedenlerle pek açıklanmıyordu. Sol çevrelerde namus vs. gibi kavramlara karşı bir kırılma olduğunu görüyor musunuz?

Evet, daha önce kesinlikle açıklamıyorlardı. Belli çevrelerde bir kırılma söz konusu ama bazı sol çevrelerde yer alan kadınlar hâlâ kesinlikle açıklamıyorlar. Bazı politik çevrelerde de tersinden bir yanlış yapılıyor, açıkla diye baskı yapmamak lâzım. Bunu bir politik malzeme haline getirmemek gerekiyor. Kendisi en çok açıklamak istediği anda açıklamalı. Biz müvekkillerimizi hiç zorlamıyoruz, sen istediğin zaman, hazır olduğun zaman

"Tecavüz, en ağır cinsel şiddet yöntemidir"

16-17 Mayıs 1998 tarihinde, Bosna'dan, Almanya'dan, Diyarbakır'dan, Adana'dan, Ankara'dan ve İstanbul'dan doktor, avukat, psikolog ve insan hakları savunucusu olarak gözaltında ve savaş bölgelerinde cinsel taciz ve tecavüzün hukuki, tıbbi ve psikolojik boyutlarını tartışmak üzere toplanan bir grup kadının ortak görüşleri ve talepleri şunlar:

- Güçlü olanın o anda kendisinden daha güçsüz bulunanın bedensel ve ruhsal bütünlüğüne ve cinsel kimliğine karşı, onun iradesi dışındaki her türlü fiili, cinsel şiddet yöntemidir.
- Cinsel şiddet, cinsel taciz ve tecavüzü kapsar. Tecavüz kadına yönelik en ağır cinsel şiddet yöntemidir.
- Tecavüz, kadına vajinal, anal veya oral bölgelerinden, herhangi bir biçimde, cinsel organ, parmak veya herhangi bir cisimle yapılan saldırıdır.
- Cinsel şiddete maruz kalan kadının yaşadığı mağduriyeti anlatığı ilk kişinin bir kadın doktor, psikolog veya avukat olması son derece önemlidir.
- Cinsel şiddete maruz kalan kadının açılan soruşturma ve davalarda birincil ispat aracı kendi ifadesi olmalıdır. Fiziksel raporda sürenin önemi dikkate alındığında cinsel şiddete maruz kalan kadının durumuyla ilgili alınacak psikolojik rapor son derece önem taşımaktadır.
- Psikolojik raporların düzenlenmesinde resmi bilirkişilik kurumu olan ve çoğunlukla siyasi iradeden etkilenen Adli Tıp Kurumu dışında, uluslararası kriterleri esas alarak çalışan Psikolojik Travma Merkezleri ve üniversiteler etkin hale getirilmeli ve düzenleyecekleri raporlar delil niteliği taşımalıdır. Ancak her durumda olduğu gibi psikolojik rapor alınmasında da kadının iradesi esas alınmalıdır.
- Bekâret kontrolünün kadının iradesi dışında yapılması durumunda, bu da cinsel taciz suçunu oluşturmalıdır.
- Gözaltında cinsel şiddete maruz kalan kadınlar açısından, suçun faili devlettir.
- Savaşın hüküm sürdüğü ve silahlı çatışmaların yaşandığı bölgelerde, savaşan tarafların kadınlara yönelik cinsel şiddeti savaş suçu olarak değerlendirilmeli ve suçlular uluslararası savaş suçluları mahkemelerinde yargılanmalıdır.
- Gerek iç hukukta, gerekse uluslararası belgelerde cinsel şiddete ilişkin tanımlar yetersizdir.
- Cinsel şiddete maruz kalan ya da bu alanda mücadele eden kadınlar arasında uluslararası dayanışma ağı kurulmalıdır.

açıkla, diyoruz. Doktorlar da böyle düşünüyor. imkânlarımız var, şunları yapabiliriz diyoruz.

Yaşadıklarını size anlatırken zorlanıyorlar mı?

Hepsinin yüzünde aynı ifadeyi gördüm. Müthiş bir kasılma oluyor, bir noktaya bakıyor. Anlatılacak bir şey değil. Ama sonrasında kesin bir değişim oluyor ve sıkıntının yerini mücadele azmi alıyor.

Bir de hepsi ilk babasını düşünüyor. Hepsi, "Babam ne der" diyor. Zaten genel olarak bize başvuranların ilk anlattıkları kişiler olduk. En güvendikleri insan gibi oluyorsun.

İstanbul dışından da çok başvuru var mı?

Bize başvuranların çoğu Bölge'den, Kürt kadınlar daha rahat başvuruyorlar. Belki daha yaygın olmasından. Bir de şunun etkisi oldu, MED TV, bizim projeyle ilgili çok program yaptı. Kadınlar başka kadınların da kendileriyle aynı şeyi yaşadıklarını öğrenince daha rahat başvuruyorlar.

Erkek yakınların tepkileri nasıl?

Zevnep Avcı da babasından çekinmişti, babam bunu kaldıramaz, diyordu. İlk ben konuştum babasıyla, inanmadı, "Bu kadarını yapamazlar," dedi ve kalktı gitti. Duruşmadan sonra, "Ben kızımla gurur duyuyorum," dedi. Diyarbakır Cezaevi'nden biri vardı, altmış altı gün gözaltında kalmış, savcıya da tecavüzü söylemiş, ilk duruşmada tahliye oldu, bana, "Düşünmem gerekir, açıklamak için" dedi. Sonra aradı, "Biliyorum çok yanlış bir şey yapıyorum ama babamı kaldıramayacağını anladım, vazgeçtim," dedi.

Adli tutuklular daha az başvuruyorlar galiba.

Biz adli tutuklulukların bulunduğu cezaevlerine sık sık gidiyoruz ama pek başvurmak istemiyorlar. Cinsel taciz çok yaygın olmasına rağmen adliler polisle fazla çelişmek istemiyor. Bize başvuranların çoğunluğu uyuşturucudan yakalanmış, birçoğu polisle yine karşılaşacak.

Onun için davalarını da takip etmiyorlar, çoğunluğu tahliye oldu ve gelmiyor duruşmaya, "Bizimle uğraşırlar" diyorlar.

Uluslararası sözleşmeler nasıl bu konuda?

Uluslararası hukukta da kadınlar ikinci sınıf, mesela Birleşmiş Milletler Mülteci Hakları Sözleşmesi'ne göre tecavüz hâlâ iltica nedeni sayılmıyor. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi çok müphem, kapalı. Ama Batı'daki uygulamalar yine de bizden farklı. Mesela Almanya'da ifade alma psikolojisi diye bir şey geliştirmişler, uzmanların aldıkları ifadeler çok yeterli oluyor mahkemelerde.

Siz bir eğitimden geçtiniz mi?

Biz ilk başta doktorlarla konuştuk.

Bu çalışmaya neden başladınız?

Ben bir süre cezaevinde kaldım. Avukatı olduğum kızlar, "Ben aslında o zaman size anlatamamıştım ama böyle şeyler yaşadım" diye anlatmaya başladılar. Hepsi tacizden çok etkilenmiş. O zaman böyle bir çalışma yapmaya karar verdim. Sonra bizi desteklemesi için yurt dışında bir kuruma başvurduk, bizimle bir erkek arkadaş da çalışacaktı. O kurum bize erkek avukat olmaz, dedi. Sonra çalışmaya başlayınca anladım ki, gerçekten erkek avukatla olmaz.

Erkek avukat kanalıyla gelen başvuru oldu mu?

Var, ama başvuruyu yanlış alıp makattan olanı vajina diye yazarak başvuruyor. Avukatın kadın olması çok önemli. Cezaevindeki tutukluların da kendilerini eğitmeleri gerekiyor. Mesela kadın tutukluyla konuşurken, bir erkek geliyor yanımıza oturuyor. Uyarıyoruz ama baştan dikkat etmeleri gerekiyor.

Filiz Koçali

Düşündü, konuştu, katledildi!

Kadının İslam dinindeki yerini sorguladığı, araştırdığı ve düşüncelerini açıkça ifade ettiği için on sekiz ay önce Hizbullah örgütünce kaçırılıp işkenceyle katledilen Konca Kuriş, 23 Ocak'ta kalabalık bir topluluk eşliğinde, kadınların sahiplendiği bir cenaze töreniyle toprağa verildi. Konca Kuriş'in vasiyeti üzerine ön saflarda durarak namaz kılmak isteyen kadınları engelleyip arka tarafa yollamak isteyen erkekler, kadınların ısrarları sonucu birarada namaz kılmak zorunda kaldılar.

Kaçırılışının ardından Konca Kuriş'in bulunması için çeşitli eylemler yapan, üyesi olduğu Mersin Bağımsız Kadın Derneği ve çeşitli kadın örgütleri, olayı kınayarak bir basın açıklaması yaptı.

"Konca'ya açık mektup

Sevgili Konca; sen erkeklerin tekelinde olan, sadece onların bilgisi ve yorumunun esas kabul edildiği bir alanda kadın olarak araştırma yapmak ve düşüncelerini söylemek gibi bir yüreklilik gösterdin.

Sen inancında kendi kimliğini aradın. "Bir kadın olarak inançlarımın neresindeyim?" sorusunun seni getirdiği nokta erkek egemen anlayışın ördüğü granit duvar oldu. Sana uygulanan vahşet, kadının insan haklarına ve düşünce özgürlüğüne yöneliktir. Yaşamın boyunca ve sonrasında sana uygulanan tüm baskıları, tüm acıları ve tüm şiddeti kınıyoruz. Senin; erkek ve kadınların eşit yaşadığı dünya özlemini yürekten paylaşıyor, cesaretin karşısında saygıyla eğiliyoruz.

Yüreğimizde ve düşüncelerimizde var olacaksın. Seni seviyoruz."

"Derneğe her kesimden kadın geliyor"

Mersin Bağımsız Kadın Derneği Başkanı Necla Ölçer'le (Konca Kuriş'in teyzesi), Konca Kuriş'in cesedinin bulunmasından önce, geçtiğimiz ay yapılan Sığınaklar Kurultayı sırasında konuştuk.

Mersin'de sığınmaevi talebinin yoğunlaşmasından sonra, imza için bir dosya hazırladım. Bir polis tüzel kişiliğimiz olmadığı için bunu yapamayacağımızı söyledi. Arkadaşlarımızla tartıştık ve işte kadının çalışma hayatından tutun da, sığınmaevleri açmak, çamaşırhaneler açmak, yemekhaneler açmak gibi konuları içerecek kadar geniş kapsamlı bir tüzük hazırladık. Derneğimizin açılış amacı, kadın dayanışmasını sağlamak, kadın kültürünü yaymak ve Mersin'deki feminist kadınları biraraya getirmekti. Elli-altmış kadının katıldığı toplantılar yaptık. Mersin'de kadın hareketini başlatmanın zevkini yaşadık. Çok güzel iki 8 Mart yaşadık. Şimdiye kadar sosyalistler yapıyordu 8 Mart'ları. Bizimle birlikte "Cinsel tacize, şiddete hayır, kadına dokunan eller kırılsın" gibi kadına dönük söylemler gündeme geldi. Ben bunu Mersin bağımsız kadın derneğinin başarısı olarak görüyorum. Konca Kuriş'in derneğimize üye olmasıyla bir kan kaybettik, bazı kadın arkadaşlarımız dernekten ayrıldı. Derneğe her kesimden kadın geliyor. Okuma yazma bilmeyenler, eğitimsiz kadınlar, şiddet yaşamış kadınlar, çalışan kadınlar da geliyor ama sığınmaevi açmamızı zaruri kılan çok kadın gördük. Bunun için çalışmalar başlattık. Varolan kadın sığınmaevlerini aradık, onlardan bilgi aldık. Belediyeyle görüştük. Maddi durumu kötü olan kadınlar için iş görüşmeleri yaptık. Sağlık problemlerini çözmeye çalışıyoruz. Belediyeden sığınmaevi sözü aldığımızda, onlara tamamiyle bağımsız olmak istediğimizi de söyledik. Mersin'de yaptığımız kampanyalar sayesinde herkes sığınmaevi talebimizi biliyordu artık. Yenişehir belediye başkanından 2.5 dönümlük bir arsa aldık. Binanın projesini de büyükşehir belediye başkanı yapacak. On milyar lira ayrılmış durumda sığınmaevi için. Proje üç katlı bir bina olarak çizildi. 2000 yılında bitmesi konusunda söz almış durumdayız.

Onun arabası var!

Son bir aydır televizyonda yayınlanan Vakıfbank reklamını hepimiz izliyoruz. Reklamda kız istemeye giden genç adamın karşısına arabalı bir rakip çıkar. Elinde bir buket çiçek olan rakibin kızın ailesine attığı hava araba üzerine yoğunlaşmıştır. Damat adayı arabasız olmanın ezikliğini daha fazla kaldıramaz ve "Benim de delikanlı bir gururum ve hızır gibi yetişen bir kredim var," diyerek oradan ayrılır. Gelin adayı genç kadın, ailesi ve arabalı rakip başbaşa kalırlar. Arabalı rakip sürekli arabanın anahtarlarını göstererek genç kıza bir nevi tacizde bulunmaktadır. Genç kadın da her ne kadar bir ara babasının araba teklifi karşısındaki tav olma durumuna, "Ya baba beni arabayla mı evlendireceksin," diyerek tepki göstermiş ise de, sonrasında onda da hafif bir kayma görülür. Bu arada "gururlu" esas oğlan bankadan kredi çekip araba alınaktadır. Genç kadın umudunu kesip tam uzanan anahtarları alacakken sevgisi araba alacak kadar büyük olan asıl aday, son model bir arabayla kapıya gelir. Böylece genç kadm hem arabaya, hem sevgilisine kavuşur, aile de arabalı bir damadın "gururuna" sahip olur. Bu arada diğer rakip de hırsından getirdiği gülleri yemeye başlar. Reklamın devamı da yapıldı. İçeriği aynı olmak üzere. Reklamın yayınlanmasından itibaren önce kulaktan kulağa duyduğumuz tepkiler daha sonra fakslarla bize iletildi. Birçok kadın telefonla arayarak reklamdan duydukları rahatsızlığı dile getirdi.

Reklamı hazırlayan Yeni Ajans'a ulaşıp düşüncelerini sorduk. Yeni Ajans çalışanı bir hanımın tepkiler konusundaki ilk fikri, "Yarası olan gocunur," oldu. Bir kadın olarak reklamın kendisini rahatsız etmediğini belirtti. Reklamı ajans olarak hazırladıklarını bu nedenle kendisinin bu konuda fikir belirtemeyeceğini, ajansın genel müdürüyle görüşmemizin daha doğru olacağını söyledi. "Siz reklamı nasıl buluyorsunuz?" diye sorduğumuzda, "Bence, açıkçası, bu sadece espriyle yaklaşılmış bir reklam. Çok fazla da abartıldığını zannetmiyorum. Bilmiyorum, tabii herkesin kendi görüşü de farklıdır," dedi. Ajansın genel müdürüyle görüşebilmemiz ise, defalarca aramamıza rağmen mümkün olmadı.

Hazırlayıcılarının şiddetle savunduğu Vakıfbank reklamı, çok sayıda insan tarafından "eksik okundu" ki her kesimden tepkiler geliyor.

Reklamı hazırlayan ekipten yine adının açıklanmasını istemeyen bir yetkilinin de reklama dair fikirleri ilginç, "Reklamı bir ekip olarak hazırladık. İtirazları ve eleştirileri biz de duyduk. Ancak reklamı eksik okuduklarını düşünüyorum. Bu reklamdan, aşkın parayla alınıp satıldığı gibi bir sonuç da çıkmaz. Reklamı izlerken oradaki tiplemelerin sınıfsal konumlarının gözardı edildiğini düşünüyorum. Kızın ailesinin yaşadığı eve baktığınızda sınıfsal konumlarını çok rahat çıkarabilirsiniz. Takdir edersiniz ki böyle ailelerin kızlarının arabası olan, maddi durumu iyi olan biriyle evlenmesini istemeleri çok normal. Kızın bir yerde itirazı da var ayrıca. Sonra bir tereddüt geçiriyor, bu doğru ama bu noktaya takılıp kalınmaması gerekir. Bunun dışında seksenlerden sonra, ülkemizde her şeyin paraya çevrildiği doğru. Bu bir toplumsal gerçeklik haline geldi. Yani kızın orada geçirdiği tereddüt tamamiyle bu toplumsal gerçekliğin onun üzerindeki etkisini gösteriyor," Yetkiliye reklam sektöründe bir sınırlama olup olmadığını sorduk, " Tabii ki bizim de işimizi yaparken bir takım etik değerlerimiz var. Reklamın iyisi kötüsü olmaz gibi bir ilkemiz yok. Reklamın iyisi de vardır, kötüsü de. Biz reklam hazırlarken iyi olması için çaba harcarız. Ama her reklamda bazı sivrilikler olur. Bizim de yaptığımız bu. Değerlerimizi de gözeterek hazırlarız,"

Hazırlayıcılarının bu şekilde savunduğu reklam, zannediyorum çok sayıda insan tarafından "eksik okundu" ki, her kesimden tepkilerini dile getiren var.

Adının yazılmasını istemeyen üst düzey banka yetkilisi bir kadın da bu konuyla ilgili olarak şunları söyledi.

"Ülkemizde her sektörde olduğu gibi bankacılık sektöründe de üst düzeylerde hep erkekler yer almış durumda. Dolayısıyla bu yetkililer bir karar alırken ya da konumuzda olduğu gibi bir reklam seçerken kadınların neler düşünebileceğini, alınabileceğimizi hiç kale alınıyorlar. Bankalarda çalışan birçok kadın bu reklama tepki gösterdi. Hatta bu reklamı hazırlayan arkadaşların sekreterleri de reklamdan rahatsız olduklarını söylediler ancak bu tepkiler beraberinde müdahaleyi getirmiyor ne yazık ki. Müdahale etme ve etkileme şansımız yok."

Başka bir banka çalışanı kadın ise, reklama gelen tepkilerden bahsettiğimizde,"Tepki gösterenler arabasız koca mı tercih ediyorlarmış?" şeklinde cevap verdi.

Dergimize, Gençlik Geleceğini Tartışıyor İnisiyatifi adına gelen faksta reklama tepki şöyle dile getirilmiş:

"... Soruyoruz?

Henüz evlenmemiş kadın arkadaşlar; bir araba için sevdiğinizden vazgeçer misiniz?

Henüz evlenmemiş erkek arkadaşlar; sizinle arabanız için evlenmek isteyen bir kadınla evlenmek ister misiniz?

Evli kadınlara soruyoruz; kocanızla arabası olduğu için mi evlendiniz?

Aşkm da, dostluğun da alınır satılır kılınması Vakıfbank reklamlarıyla da bir kez daha meşrulaştırılıyor. Biz insana ait bütün değerlerin ayaklar altına alınmasına bir kez daha itirazımızı yükseltiyoruz. Bu amaçla Vakıfbank yöneticilerine sesleniyoruz:

Bu reklamı derhal gösterimden kaldırın. Toplumdan özür dileyin."

Beyhan Demir

"Kadınların çabasına ihtiyaç var"

Hera Tanıtım Ajansından Ülfet Taylı da reklam dünyası ve Vakıfbank reklamıyla ilgili düşüncelerini aktardı,

"Vakıfbank reklamları (sanırım bir dizi reklam filminden oluşuyor) toplumda kadm ve erkeklere yüklenen değerlerin özeti gibi. Kız her zamanki gibi babasından isteniyor, son sözü babası söylüyor. Erkeğin "koca" olabilmesi hatta kız isteyebilmesi için arabasının olması gerekiyor. Araba güç simgesi.

Reklamcılar arasında bir etik oluşturma yönünde çabalar var. Ürünün doğru tanıtılması, çocukların korunması, özellikle sigara gibi konularda sağlığa özen gösterilmesi gerektiği tartışmaları oldukça yaygın. Kadınların çok kaba biçimde aşağılandığı reklamların artık genel kabul görmediği söylenebilir. Feminizmin kadınların bu alanda da nesneleştirilmesine yönelttiği eleştiriler biz reklamcıların kendimize biraz olsun çeki düzen vermemizi sağladı. Artık kadınların ikincil konumları reklamlarda daha inceltilmiş olarak sunuluyor. Ancak reklamların tüketim toplumu içindeki yerleri belli. Amaç ürünü satmak. Birbirine benzeyen binlerce ürünü birbirinden ayırmak, ancak sunumlarını, imajlarını farklılaştırmakla mümkün oluyor. İmaj denildiğinde de işin içine "güçlü ve başarılı" olmak isteyen erkekler, "güzel kadın, iyi anne, iyi eş" olmak isteyen kadınlar giriyor. Bu bakımdan yerleşik kadınlık ve erkeklik değerlerinin yeniden sunulmadığı bir yaklaşım için daha çok zamana, reklam sektörü içindeki ve dışındaki kadınların çabasına ihtiyaç var."

"Takıncıklarımı alaydım, bir şey istemezdim"

1923'lerdeki mübadele dönemini yaşayan ve Yunanistan'ın Zalver nahiyesinden Türkiye'nin Malkarası'na göç ettirilen tanıklardan biri de Arzu Güvenç. O tarihte on iki yaşında olan Arzu Güvenç oğlu Sefer Güvenç'in dönemle ilgili sorularını yanıtlamış. 25 Ağustos 1983 yılında yapılan ve hiç yayınlanmayan bu söyleşi, iki halkın insanlarının ve kadınlarının hayatlarının nasıl değiştiğini ve nasıl büyük acılar çektiklerini yalın bir biçimde ortaya koyuyor.

Arzu ana siz nereden göç ettirildiniz?

Selanik vilayeti, Langaza kazası, Zalver nahiyesi, Kızılh Köyü'nden.

Yunan yönetimi altında kaç yıl yaşadınız?

On iki yıl, mübadeleye kadar.

Bu on iki yıl içinde Yunanlılarla hiç probleminiz olmadı mı?

Olmadı, Açan muacır geldi oraya, o zaman baskı yaptılar bize.

O göçlerden sonra ne tür baskılar yaptılar size?

Pitakşi yaptılar. Hayvanları aldılar. Her evden kovun, inek, öküz aldılar, gelenlere verdiler. İki ineğin varsa birini aldılar, Elli koyunun varsa yarısını aldılar. Sonra kimisi mallarım gece kaçak olarak yok pahasına sattı. Bunu yapanları müzevirlediler. Muhtar çağırır seni, jandarma orda. "Hayvanları getir,", 'Yok.' Yatır bakalım sopaya. Köye bir komisyon geldi, komisyondan biri karısıyla beraber gelmiş. Herkesten hayvan aldılar. Hayvanlara hep damga vurdular. Sonra mariler geldi. Ayvalık'tan, Edremit'ten, Kemer'den, bilmem nerden. Gölcük'ten, Gölcüklü çok vardı. Gelenler toplanırlar, anlatırlar o komisyon marisme: "Mari," der ağlaşırlar. "Denizin üstü şapka kesildi," derler. "Katu Kemal'in dört tane gözü var," derler. Biz dinleriz kapının aracığından. Mariler ağlaşır, Türkçe anlatırlar.

Türkçe biliyorlar mıydı?

Yaa bilirler. Türkçe anlatırlar. Kulalı bir mari vardı, kızının adı Anastasia, oğlunun adı Anastasi, ikisinin bir işte adları: "Hep böyle, köprü gibi insan üstünden geçtik," der. Bir tane de İğribucak (Nea Apolonia) da oturuymuş, Bigalıymış. "Alı mari." der anama, "Komşu" der, "Takıncıklarımı alaydım, bir şey istemezdim," der, ağlar o mariler, ağlar. Neler olmuş Sefer. Sonra geldik Zalver'e (Zangliveri). Araba yok. Eşyaları yükledik eşeğin sırtına, Zalver'e. Evleri öyle bıraktık. Dolaplarda ballar, anbarlarda ekinler. Zalver'de tuttular iki gâvur, iki baba kapitan, çetelerden korunmak için. Bizim ev ortalık yerdeydi, bizim eve koydular kapitanları. Her evden sırayla üçer öğün yemek. Yediğini yerler, beğenmediğini savururlar hanaydan aşağı. O köyün gâvurları gelir, dağın gâvurları gelir kapitanları ziyarete. Getirirler koca koca testi şarapları, içerler sarhoş olurlar. Bütün gece kurşun atarlar. Biz korkudan tir tir titreriz, kaparız kapıları. Hiç sesimiz çıkmaz.

Kaç yaşındaydın o zaman?

On iki, on üç vardım. Bir ineciğimiz vardı, o koca bakırlarla bütün gün pınarlardan su taşımaktan yataklara düştü. Gâvurlara su mu yeter. Agam gider ormana bayır keser onlara, kuzu pınarı derler, her gün eşek yüküyle getirir odunları. Kapitanlara her evden birer koyun, doldu evin önü hep kovun.

Sizin eve yerleşen komisyon marisine dert yanan o Anadolu'dan gelen kadınlar sizin köye mi yerleşti?

Bizim köye yerleşti. Topladılar insanları birbirine, bir mahalle boşalttılar, onları oraya yerleştirdiler. Bazıları Türkler'le aynı evi paylaştı.

Ne kadar birlikte yaşadınız?

Çok yaşamadık, kaç ay bilmem, belki bir sene. Sonra Zalver'e kaçtık. Zalver'den sonra Selanik'e geldik. İndirdik eşyalarımızı denizin dibine, doldurdular sonra vapura. Sakarya vapuru ile geldik, önce Tuzla'ya sonra Tekirdağ'a.

Türkiye'de nereye yerleştirdiler sizi?

Malkara'nın Deveci köyüne yerleştik. Kapısı yok, bacası yok bir eve oturduk. Bir ev yeni yapmışlar, döşemeleri atılmış, tahtaları yok. Kapısı yok. Döşekleri serdik, ekmek yok. Malkara iki saat uzak. Bir kış vardı o zaman, buraya kadar hep kar. Kıl ıybeler (egbo) vardı, bubacığım ıybeyi aldı sırtına gitti Malkara'ya yayan. Un almış yenmez. Bir hafta ekmek yemedim. Sonra gene Malkara'dan mısır unu almış. Iybeyi de vurmuş sırtına getirmiş. Neler çektik. Arpa kepek içinden mısır tanesi ayıklardık.

Peki memleketten eşyalarınızla birlikte mi geldiniz?

Neyimiz vardı ki. Yatağım aldın, kabım aldın. Ne alacan başka.

Peki biraz da Türkiye'deki yaşamını anlat. Şerife teyzem senden kaç yaş büyüktü?

Dört yaş olmalı. Şerife teyzeni gördün mü kız gibi. Ben çok şeyler gördüm oğlum. Onun kocası, Osman enişten babacandı. Baban kibrit gibiydi. Ne çektim ben babandan. Baban beni ne kadar dövdü. Dayak çürüğüyüm ben.

Sen de biraz tez canlısın, acelecisin,

Eee aceleci olmaycan da ne yapcan? Baban İstanbul'a mezbahaya hayvan götürürdü, bir hafta kalırdı. Keçi çobanlarıyla bırakırdı beni. Öküzler tarlada çift sürerdi. Öyle bırakırdı. Demet mi taşıyayım, harman ını döveyim? Yalnız harman yapardım. Baban evde durmaz ki. Çoban var, evde hayvan var. Gece uykusu bilmezdik. Ayranım var, ekmeğim var, sığırım var, sıpam var. Ne tür işler vardı. Şimdi iş mi var? Üç tane kızan üstüne geldim ben. Şahsine ablanı dört yaşında buldum. Yara içinde Şahsine ablan. bit içinde. Biz kendi babamızın evinde bit bilmeyiz. Böyle tarak dolusu. Geceleri hep başlarını sıyırırdın. Neler çekti anan, neler gördü. Şimdi iş mi var?

Sabah kaçta kalkıyordun çalışmak için?

Belli değil, sabah kaçta kalktığım. Saat yoktu, bir şey yoktu. Sabah yıldızı ile kalkarsın. Ekmeği yoğuracaksam, yoğururdum. Ekmeği yoğurduktan sonra ayranı döverdim. Iybeyi hazır ederdim. Yemek yapardım, inek sağardım, sığır kovardım. Ondan sonra siler süpürürdüm. Tavuğuna köpeğine bakarsın. Her türlü iş ne sayayım, evin işi işte. Türlü türlü iş. Sonra asarsın iybeyi, hayvana gidersin, tarlaya gidersin. Kıra yemek götürürsün, çobanlara, çalışanlara. Tarlada durmak yok. Bir öğle yemeği yersin. Çapa çapalamak, buğday biçmek, harman dövmek. tınaz savurmak. düven aydemek.

Gece uykusu uyumadan iş yapmak, eskiden işler çok zormuş anne

Çok zor. çok zor.

Büyük Mübadil Çocuklarının Çağrısı

Bir grup mübadil, mübadil çocuğu, mübadil torunu, Büyük Mubadil Çocuklarının Çağrısı adı altında bir girişim başlattı.

"Günümüzde, halkların yakınlaşmasının dünya barışı açısından ne denli önem taşıdığı biliniyor. Bizler, Yunanistan ve Türkiye halkları arasında yaşanan dostluk havasının kalıcı olması ve giderek diğer halklara örnek olmasının objektif şartlarının, her iki ülke mübadilleri arasında başlayacak bir iletişimle mümkün ve kolay olarak oluşturulabileceğini düşünüyor ve bu nedenle Türkiye'deki mübadillerin bir an önce örgütlenmesi gerektiğine inanıyoruz," diyen girişimciler, 30 Ocak'da. Halkların Mübadele Sözleşmesi'nin 77. yılında biraraya gelmeyi planlıyor.

Halkların Mübadele Sözleşmesi, Lozan Barış Antlaşması'nın bir eki olarak. 30 Ocak 1923 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Yunanistan Hükümeti arasında imzalanıyor. 1. Balkan Savaşı'ndan itibaren, Balkanlardan ve Adalardan Anadolu'ya. Anadolu'dan ise Balkanlara ve Adalar'a kitlesel göçler oluyor. bu göçler sırasında birkaç milyon insan ölüm. açlık ve sefaletle yüz yüze gelivor. Bu kitlesel göçlerin en kapsamlısı. Yunanistan'da yerleşik Müslüman nüfusun Türkiye'ye, Anadolu'da yerleşik Rumların Yunanistan'a sığınmaları ve Mübadele Sözleşmesi ile zorunlu göçe tabi tutulmalarıyla gerçekleşiyor. Ve Halkların mübadelesi sözleşmesi sadece 1923'teki yerleşik nüfusu değil. 1912'den itibaren yurtlarını terk etmiş olanları da kapsıyor. Böylece fiili duruma yasal bir açıklık kazandırılıyor.

Mübadele kapsamında Küçük Asya ve Trakya'dan Rumeli ve Adalar'a göç edenlerin sayısı 1 milyon 200 bin. Bumeli ve Adalar'dan Anadolu ve Trakya'ya göç edenlerin sayısı ise 600 bin civarında.

Not: *Büyük Mübadele Çocukları Girişimi'yle irtibat kurmak için aşağıdaki numaraları arayabilirsiniz Sefer Güvenç. 0212 570 84 88. Çağatay Tavlalı. 0212 211 85 08. Füsun Çelikköz. e.mail: mimar@superonline.com*

Yarından umutları yok...

Deprem bölgesindeki çadırkentlerde yaşayan kadınlar temel maddi ihtiyaçların dışında, ruhsal sağlıklarıyla da ilgili büyük sorunlar yaşıyorlar. Üstelik depremden önce varolan sorunları depremle birlikte ikiye katlanmış durumda. Çadırkentte yaşayan iki kadın, Ayten Hayran ve Fatma Dumanay depremle birlikte iyice zorlaşan, ağırlaşan yaşam şartlarını ve sorunlarını anlattılar.

"Maaşım olsa kimseye minnet etmem

Ayten Hayran kırk yaşında, biri askerde, biri lisede okuyan iki oğlu var. Şirinköy çadırkentinde yaşıyor.

Ev hanımıyım, eşim astsubaydı, iki oğlum var, dört sene evli kaldıktan sonra eşim öldü. Bana maaş bağlamadılar. Yirmi senedir yalnızım, tekrar evlenmedim. Yalnız yaşıyordum, kendi çabamla çalışıyordum daha önce. Deprem olmadan önce evimde halı yapıyordum, on beş günlük kurs almıştım. On sekiz sene bu işi yaptım. Daha sonra çocuk bakmaya başladım çünkü ameliyat oldum, rahmim alındı. Deprem olunca bu hallere düştüm. Büyük çabalarla, zar zor bir ev almıştım. Depremde yıkılmadı ama hasarlı. O gece annem, babam, kızkardeşim misafirimdi ama kimseye bir şey olmadı. Deprem sonrası askeriyenin içinde kaldık, on gün sonra çadırlara geçtik. Yağmurlarda ıslandık, o zaman daha çadır filan yoktu. Uç gün sonra ıslak yere çadır kuruldu, orada duramadık. Zaten o nedenle hastalandım ve hâlâ devam ediyor hastalığım. Ayrıca ben astım hastasıyım iki senedir. İki oğlum var, biri Siirt'te asker, depremden hemen sonra gitti askere. Biri liseye gidiyor. Ben yardım alamıyorum açık açık söyleyeyim. Yardım zaten doğru dürüst gelmiyor, geleni de biz alamıyoruz. İstediklerine veriyorlar, istemediklerine vermiyorlar.

Çok dengesiz besleniyoruz, sabah kahvaltısı yok. Sadece öğlen yemeği var, hasta olduğum için o yemekleri de yiyemiyorum, dokunuyor. Bana çadır filan verilmedi, kaymakama gittim, bana, "Eskiden nasıl yaşıyorsan yine öyle yaşa," dedi. Evim hasarlı, evet ilkinde ölmedim ama neden ben o eve gidip ölümümü bekleyeyim. Ne yapıyorlar ki insanlara, çoğu aç susuz yaşıyor. Kızılay'm verdiği yemeklerden de fare pislikleri çıkıyor.

Ben yemin ettim bundan sonra asla oy vermeyeceğim kimseye, ceza gelse onu da ödemeyeceğim, devlet bunu böyle bilsin. Benim evim az hasarlı olduğu için prefabrike eve girmeye de hakkım yok. Ben nereye gideyim, ne yapayım. Tansiyonum çıktı. Vallahi işim olsa, bir maaşım olsa kimseye minnet etmem ama çocuğumun biri okuyor, biri asker, ne yapayım. Hiçbir çıkar yolum yok. İyi kötü bir başımı sokacak evim vardı o da gitti. Devletten istediğim şu benim; çocuğum askerden gelene kadar bana bir prefabrike ev versinler, oğlum gelince oradan da çıkarım. Evdeki eşyalarımı alayım yeter, işe girer çahşırım.

"Sürekli ağlamak istiyorum

Fatma Dumanay otuz yedi yaşında, iki kızı var. Saraylı çadırkentinde kalıyor.

Depremden önce çalışıyordum, Karamürsel'de fabrikada dört-on iki vardiyasındaydım. O gece saat birde eve geldim, çay içtik. Deprem olduğu sırada uykuya yeni dalmıştım, çocukların babaları vardı ama ayrı odadaydı. Çocuklar benim yanımdaydı. Deprem başlayınca çocukları kaptığım gibi kendimi dışarı attım. Sonra babaları çıktı dışarıya.

Mahallenin bir başında ben oturuyordum, bir başında annemler oturuyordu. Annemlerin yanına gittim onlar iyilerdi. Ama kızkardeşimi ve abimi kaybettim depremde. Onlar Değirmendere'deydi. Annemlere baktıktan sonra hemen abimin oturduğu yere koştum. Evlerinin olduğu blokların baş tarafı sağlamdı, içerilere girince bir baktım abimin bloğu yerle bir olmuş, kızkardeşim de oradaymış o gece. Yaşadığım acıyı anlatmam mümkün değil.

Depremden önce ev arıyordum, beyimle kopmuştu aramızdaki bağ, ayrıydık ama aynı evdeydik. Zaten depremden önce de şuurum yerinde değildi, moralim kötüydü, bir yerlere sığamıyordum. Depremden sonra sinir sistemim iyice kötüleşti, laçka oldu. Kardeşlerimin ölmesi beni mahvetti. Uyuyamıyorum, çok sinirliyim. Hiçbir gelirim yok şu anda, çalışamıyorum, eşim de para vermiyor. Zaten o da fakir fukara fonundan yararlanıyor. Arada bir çocukları görmeye geliyor sadece.

Çocuklar çok haşarı, ev düzeni bozuldu, çadırda kalıyoruz. Çocuklar daha önce bu kadar haşarı değillerdi. Zaman zaman dayanamıyorum dövüyorum onları, çünkü bazen çok sinirleniyorum ama sonra çok pişman oluyorum, oturup ağlıyorum. Gece hiç uyuyamıyorum. Yazlık çadırda yaşıyoruz kışın ortasında. Biri yakında gelecek diyor, bir diğeri gelmeyecek diyor. Akşamdan akşama insan biraz düzenli yemek istiyor.

Bir yardım görmüyorum ama yardım severlerin getirdiği şeylerden yararlanıyorum. Kadın çadırına yeni yeni gitmeye başladım, insanın içi açılıyor. Şu anda ben yarını hiç düşünmüyorum. Öyle bir kardeş kaybettim ki, ailesi dışında bana da bakıyordu, ailece yok oldular. Yarınım var mı bilmiyorum. Şu anda günü geçireyim yeter diye düşünüyorum.

Deprem olmadan önce de evliliğimde çok mutlu değildim, dayak yiyordum, çok kıskançtı, boğuyordu beni. Zaten ayrılmıştım, ev arıyordum kendime. Deprem olunca sorununlarımın üstüne başka sorunlar bindi.

Ama depremden sonra çok değiştim, düşüncelerim değişti. Yarını hiç düşünmüyorum. Daha önce hep yarını düşünüyordum, yarınlar ne olacak diye yaşıyordum. Kenarda bir para yok, iki kız var, onları evlendirsem nasıl kısmetleri çıkacak, hep onları düşünüyordum. Şimdi sabahları tatlı bir kahvaltı yapabilir miyiz diye düşünüyorum. Fakat ruh sağlığım çok kötü. En azından bir psikoloğa görünmek istiyorum, hiç kimse için değil, kendim için. Sürekli ağlamak istiyorum. Deprem olacak korkusu değil, zaten olacak, benim içim öyle hissediyor.

Prefabrike eve girersem eğer annemi alırın yanıma, işe gidebilirim o zaman. Çocuğumun biri ikinci sınıfa gidecekti, kaldı bu sene. Ben okuyamadığım için ilkokulu bile bitiremedim, kızlarım okusun istiyorum. Babam okutmadı beni, "Okuyup da başıma avukat mı olacak," dedi. Bütün hayatım boyunca babanım o kararının acısını çektim, hâlâ da çekiyorum.

Nevin Cerav

Bu kadınlar atomu yaptırmazlar

Büyükeceli köyünün kadınları en çok kendi köylerini etkileyecek nükleer santrale karşı çıkıyorlar.

Haftalar önce atv'nin önemli şahsı Ali Kırca huzurunda yapılan Siyaset Meydanı'nın konusu nükleer santrallerdi. Ağız birliği etmiş onlarca profesör, uzman ve de görüş sahibi insan stüdyonun pahalı koltuklarında oturmuş nükleerin ne kadar yararlı bir şey olması gerektiğini tartışıyorlardı. Tek ses halinde, "Nükleer gelecek, büyüyeceğiz, gelişeceğiz," diyen sesler. Konukların hemen hepsi akil adamlardı. Her zaman olduğu gibi ciddi meseleleri o konunun uzmanları konuşmalıydı. Akkuyu'nun köylerinden gelenler kıyıya köşeye atılmış, kendilerine ibibik kuşları öterken söz verilmesini bekliyorlardı. O sırada nasıl olduysa lafı, bir kadın aldı. Bir Rus kadın. Çernobil'i bilen bir kadın. "Ben ve arkadaşlarım artık çocuk doğurma endişesi taşıyoruz," diyen kadın. Demesiyle de, "Sen sus, burada daha önemli adamlar var; onlar görüş belirtsin," tavırları. Akkuyu'da nükleer santral kurulduğunda bu santralden en çok etkilenecek olanlar kadınlar. Artık çocuk doğuramavacak, sakat doğumlar yapacak, düşükler ve sancılı yaşamlara mahkûm olacak kadınlar. Tüm yaşam felsefesini insanlığa yararlı olma ve olmama kıskacına sokan sermayedar kesim, geleceklerini tehdit eden bövlesi bir tehlikenin varlığından tabii ki haberdar. Tamamen bir çevre katliamı demek olan atom, bugün bizlerin hayatlarını zehir etmekle kalmayacak, gelecekteki kuşakları da yok edecek. Bunun bilinciyle aslında çok önemli bir noktaya işaret etmek isteyen kadın, daha ciddi konuları konuşma telaşında olan bir takım insanlar tarafından susturuldu. Her alanda susturulmaya çalışılan kadınlar gibi.

Milenyum hayhuyuna girmek istemediğim geçen yılın son günleri, hiç de aklımda yokken Akkuyu'ya gitme kararı aldım. İki kadın, bir erkek, bir köpek çıktık yola. Bin yıl biterken, bir yıl ve yüzyıl başlarken yapabileceğim en iyi şeyin nükleerin yapılmak istendiği topraklara, çevre felaketi olmadan son bir defa bakmak olduğunu düşündüm. Büyükeceli köyünün kadınları ile laflar, konuşurduk. Acaba onlar felaketin boyutlarından ne kadar haberdardı? Televizyon ekranlarında, gazetelerde, parlamentoda, sanki orada yaşayan köylüler atomdan etkilenmeyecek gibi bir hava esiyordu. Kimse onları insan yerine koymuyordu. Onlar da kendilerine güvenmiyordu. Atoma, otoriteye ve hayatları üzerine yapılan tüm senaryolara karşı gelmek konusunda ikircikli bir tutum içerisindeydiler. Doğrudan eylemi gerçekleştirecek ve ses getirecek insanlar aslında kendileriydi.

Tüm bu atıl, çekimser ve rant peşinde koşanlar karışımı içerisinde atoma karşı gelen iki genç kadın vardı; Şule ve Hatice. Büyükeceli köyünde girdiğimizde Vali Dayı'nın kızı Şule ile tanıştık önce, sonra da teyzesine evlatlık verilmiş Hatice ile. Gülerken gözleri ince bir çizgi haline gelen, Mersin'de yaptıkları eylemde pankartın bir ucundan tutan Hatice'yle. Eyleme değil de sanki düğüne gidiyor gibi, giyinip kuşanan genç kadınla. Yakaları süslü döpiyesini giyip, güzel de bir makyaj yapan Hatice eyleme büyük bir kararlılıkla gitmiş. Köyde atomu savunanları, karşı taraftan olmakla suçluyacak kadar cesur. Çocukluğunun geçtiği, büyüdüğü, gelin olacağı köyünün topraklarının atomla nasıl ağulanacağını görmek istemiyor. Her kış sarı toplar haline gelen portakalların tadının eskisi gibi olmayacağını, karnında sakat doğacak çocuklar taşımak istemeyeceğini, kanserden ölmek istemediğini iyi biliyor Hatice. Dayısının kızı Şule ise, yakında evlenecek. Bileklerinde ve boynunda nişanında takılmış gelinlik altınları eylem sırasında hepsini çok güldürmüş. Şule, pankartı her havaya kaldırdığında, nasıl da şakır şukur etmişler. İkisi de yirmili yaşlarına varmamış genç kadınlar. Eylemde kadın parmağı. Uluslararası kartellerin bileğini bükmek için harekete geçen iki cesur kadın. Doğrudan eylemin öncüleri onlar. Atom önce Büyükeceli köyünü etkileyecek. Şimdiden köyün çevresinde değişimler başlamış. Dikenli tellerle çevrili santral arazisi, en yakın koya, santralde çalışacak işçilerin kalması için yapılmış evler, bir de kafalarda soru işaretleri. Kahvelerde, evlerde atom konuşuluyor sürekli.

Nükleer santral ihalesi Başbakan Ecevit'in talimatıyla bir aylığına rafa kaldırıldı. Her şey süt liman olsun da, sonra harekete geçeriz kurnazlığı. Ama yine de atladıkları bazı noktalar var. Büyükeceli köyünün kadınları onlara karşı gelmek için bekliyorlar. Türkiye'de en etkili halk hareketini gösteren Bergama köylülerinin işin içine karışmasıyla bir anda farklı bir risk ortaya çıktı; başka bir yöredeki halkın uyanması. Şule ve Hatice çoktan uyanmışlar. Onlar geleceklerini tehdit eden bir canavara teslim olmak istemiyorlar. Bence, bu kadınlar atomu yaptırmazlar.

Hülya Koç

Göksu Mahalle Evi... Mahallede küçük değişim

Kadınlar el işi kursundayken, çocuklar çocuk odasında oyun oynuyorlar. Öğleden sonraları ise okula giden çocuklar etüte katılıyorlar. Hafta sonları yine kadınlara aerobik ve step kursları düzenleniyor. Her ayın ilk sah günü muhtarla birlikte mahallenin çeşitli sorunları ve ihtiyaçları konuşuluyor, tartışılıyor. Haftada bir gün kadın kadına eğitim toplantıları yapılıyor. Göksu Mahalle Evi'nin kadın kadına eğitim toplantılarından birine biz de konuk oluyoruz. *Pazartesi* dergisi, feminizm ve kadınların mücadelesinden söz ediyoruz. En çok de erkeklerden. Hemen hepsi evde yaşadıklarını anlatıyor. Ve sonuç; "Tek tek erkeklerle mücadele önemli ama önemli olan hepsinin, her şeyin değişimi."

Göksu Mahalle Evi, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi tarafından Muhtarlıkların ve Mahallelilerin Güçlendirilmesi Projesi kapsamında Beykoz Belediyesi ile işbirliği yapılarak açılmış bir mahalle merkezi. Merkez çalışanı Gülay Kayacan'ın

verdiği bilgilere göre üç buçuk ay önce kurulan Mahalle Evi'nde elli üç kadın el sanatları kurslarına katılıyor. Kursa katılan kadınlar ürünlerini satmaya başlamışlar bile. Önümüzdeki günlerde yine kadınlara okuma yazma kursları düzenlenecek. Mahalle Evi'nin sürekli açık kalması, faaliyetlerin düzenlenmesi gibi gündelik işlerde yine Göksu Mahallesi'nden gönüllü kadınlar da çalışıyorlar. Göksu Mahalle Evi, kurslar ve etkinlikler dışında kadınların biraraya gelmeleri, sohbet etmeleri açısından da önemli bir işleve sahip. Aslında mahallede bütün yaşayanlarını yerel sorunlarla ilgilenmesi ve sahip çıkması için kurulmasına rağmen, yerel sorunlarla da daha çok kadınlar ilgileniyor. Örneğin, geçici isme sahip dört sokağa isim bulmak için bir çalışma düzenlenmiş. Sokak sakinlerinden isim önerileri alıp belediyeye iletilmiş. Karar erkeklerle birlikte alınmasına rağmen, bu çalışmaya sadece kadınlar katılmış.

Gülay Kayacan, "Kadınlar hayatlarını değiştirmek, yaşadıklarına müdahale etmek konusunda çok istekliler. Küçük de olsa, yavaş da olsa bu değişimi görmek onları daha da istekli kılıyor," diyor. Göksu Mahalle Evi'yle iletişim kurmak isteyenler, 0216 462 27 57 numaralı telefonu arayabilirler.

Bilişim sektöründe ayrımcılık

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nden Dr. Ayşe Gündüz Hoşgör ve Dr. Ceylan Tokluoğlu, "Toplumsal cinsiyet bilişim sektörüne nasıl yansıyor?" sorusunun cevabını alabilmek için "Bilişim Sektöründe Çalışan Kadın" başlıklı bir araştırma yapmışlar. Bu araştırma bildiri olarak Bilişim'99 TBD 16. Bilişim Kurultayı'nda sunuldu. Bu araştırmanın örneklemini, Eylül 1998'de gerçekleştirilen 15. Ulusal Bilişim Kurultayı'nda bilgisayara dayalı ofis teknolojisi kullanan büyük ölçekli kamu ve özel sektör kuruluşlarında çalışan 64 üst düzey çalışan kadın oluşturuyor.

Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verilerine göre Ankara'da 1990 yılında bilgisayara dayalı ofis teknolojisinde istihdam edilenlerin yüzde 59'unu kadınlar, yüzde 41'ini erkekler oluşturuyor. Ayrıca sistem analizlerinin yüzde 39'unu, bilgisayar programlarının yüzde 47'sini ve veri operatörlerinin yüzde 65'ini kadınlar oluşturuyor. "Yani 'vasıfsız' ve 'hünersiz' diye tanımlanan meslek gruplarında kadınların erkeklere oranı daha yüksek." Örneklem olarak seçilen 64 kadının yaş ortalaması 30. Araştırmaya katılan kadınlardan hiçbiri köy doğumlu olmadığı gibi kapitalizmin Türkiye'ye erken girdiği ve daha gelişmiş bölgelerde büyümüş, eğitim olanaklarından yararlanmışlar. Bu 64 kadının yüzde 8'i lise, yüzde 75'i üniversite mezunu, yüzde 11'i yuksek lisans derecesine sahip. Çoğunluğu mühendislik fakültelerinden mezun olan bu kadınların yüzde 45'inin babası üniversite mezunu ve genel olarak sektörde çalışan kadınların babaları toprağa bağlı işlerde çalışmıyorlar. Yani Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinde yaşanan tarımı-sanayi-bilgi toplumu geçişi Türkiye için de geçerli. Ancak bu, sektörün üst düzey kademeleri için geçerli olan bir gerçek. Çünkü veri operatörü gibi daha düşük statüdeki kadınlarda tarım toplumundan bilgi toplumuna geçiş gözleniyor. Sektörde çalışan kadınların annelerinin yüzde 28'i ilkokul, yüzde 9'u ortaokul, yüzde 44'ü lise, yüzde 14'ü üniversite mezunu ve yüzde 2'si doktora derecesine sahip. Lise, üniversite ve doktora derecesi yüzdeleri toplandığında yüzde 60 gibi, Türkiye'deki genel kadın eğitimi değerlerinin üstünde bir oranla karşılaşılıyor. Ancak bu eğitimli annelerin yüzde 74'ü ev kadını.

Cinsiyetçilik, diğer sektörler kadar yoğun olmasa bile "2000'li yılların çağdaş sektörü" olarak yorumlanan bilişim sektöründe de açık biçimde kendini gösteriyor

Geleneksel çizginin dışındalar

Görüşme yapılan kadınların yüzde 33'ü evli, yüzde 11'i boşanmış, yüzde 2'si ayrı yaşıyor, yüzde 1'i dul, yüzde 53'ü ise bekâr. Türkiye'de ekonomik olarak aktif olan kadın nüfusun (15-64 yaş arası) yüzde 78'inin evli olduğu gözönünde bulundurulursa bu verilere göre bilişim sektöründe istihdam edilen üst düzey kadınlar Türkiye'deki geleneksel çizginin dışında kalıyorlar. Ancak bekâr kadınların çoğu tek yaşamayı tercih etmiyor. Dr. Ayşe Gündüz Hoşgör ve Dr. Ceylan Tokluoğlu bunun arkasında ekonomik nedenlerin yanı sıra dayanışma ya da ataerkil örüntüler olabileceğini belirtiyorlar.

Araştırmaya katılan evli, boşanmış, ayrı yaşayan kadınların (yüzde 45) eşlerinin yüzde 86'sı üniversite, yüksek lisans ve doktora derecesine sahip. Aynı kadınların eşlerinin sadece yüzde 30'u bilişim sektöründe çalışıyor. Evli, boşanmış, ayrı yaşıyor statüsündeki kadınların yüzde 62'sinin çocuğu var. Çocuklu kadınların yüzde 72'sinin ise tek çocuğunun olduğu görülüyor.

Bu kadınların yaş ortalamalarının 30 ve Türkiye'deki kadınların evlilik yaş ortalamalarının 19 olduğu gözönüne alınacak olursa, bu sektördeki kadınların evlilik kurumuna katılmayı geciktirdikleri veya reddettikleri düşünülebilir. Diğer bir yoruma göre ise, ekran karşısında uzun süre çalışmak bir çeşit bağımlılık yaratıyor, bireyi toplumdan yabancılaştırıyor ve bu yabancılaştırmanın sonucunda aile kurumu oluşmuyor, bilişimciler kendi iç dünyalarında yaşıyor.

Donanım sektöründe kadın yok

Donanım alanında çalışan kadına rastlanmaması donanımın birinci dünya ülkelerinden transfer ediliyor oluşuna ve bu alanın erkek egemen meslek grubuna dahil olmasına bağlanıyor. Araştırmaya katılan kadınların yuzde 41'i daha önce başka işlerde çalıştıklarını, yüzde 59'u ise bilişim sektörünün ilk çalıştıkları sektör olduğunu ifade etmişler. Daha önce başka işlerde çalışanların çoğunluğu (yüzde 69) bu sektore girmeden önce tek bir işte çalıştıklarını belirtmişler (bankacılık, üniversite ve diğer eğitim kurumları, gıda sektörü, basın ve halkla ilişkiler, reklamcılık gibi). Bu verilere göre sektörde çahşanların bilişim dışı alanlara kaymadıkları söylenebilir. Yani tarım, sanayi-bilgi toplumu geçişindeki evrimci çizgi araştırma sonuçlarıyla destekleniyor; daha once sanayi sektöründe çalışanlar bilişim sektörüne geçtikten sonra tekrar sanayi sektörüne dönmüyorlar.

Hizmetiçi eğitim

Anket uygulanan kadınların yüzde 72'si bilişim sektorünün önemli bir özelliği olan hizmetiçi eğitim programlarına katılmışlar ve bu kadınların yüzde 65'i katıldıkları kursu yeterli bulmuş. Araştırmaya katılan kadınlardan yarı zamanlı çalışan biri hariç bilişim sektöründe istihdam edilen kadınların gunde ortalama 8 saatten fazla çalıştığı gözlemleniyor.

Ev işi yine kadına düşüyor

Sektörde çalışan kadınların yemek, bulaşık, alışveriş ve benzeri ev işlerini medeni durumları farklılık gösterse de kendilerinin yürüttüğü gozleniyor. Aile dışı bir kişiden alınan hizmetin yanı sıra diğer aile fertlerinin (evli olanlar için eşlerin) eviçi sorumluluğu üstlenmedikleri görülüyor. Hoşgör ve Tokluoğlu'nun bu konudaki yorumu ise şöyle: "Bilişim sektörü her ne kadar 2000'li yılların çağdaş sektörü olarak yorumlansa da sanayi toplumuna özgü yeniden üretim sürecinin kadınlar tarafından devam ettirildiğini bu sektörde de gözlemlemek toplumsal cinsiyet tartışmaları açısından karamsar bir tablo oluşturmaktadır."

Çocuk bakımı ile ilgili veriler de toplumsal cinsiyete yönelik geleneksel yapıyı yansıtıyor. Araştırmaya katılan kadınların hiçbirinin eşi okul öncesi yaştaki çocukların bakımını üstlenmemiş, bu hizmet daha çok babaanne, anneanne gibi aile fertlerinden birisi tarafından ya da çocuk bakıcısı, kreş gibi başka yollarla sağlanmış. "Burada ilginç olan nokta, tüm bu hizmet veren kişilerin ya da kurumların kadınlardan oluşması. Bu da yeniden üretime yönelik bir kısırdöngü yaratıyor," diyor Hoşgör ve Tokluoğlu. Araştırmaya katılan kadınların yüzde 78'i ev ve iş sorumluluklarının dışında kendilerine ayırabilecekleri zamanları olduğunu belirtmişler. Tabii bu kadınların yüzde 53'ünün bekâr olduğunu hatırlatmak gerekiyor. Evli, boşanmış ve dul statüsünde olan kadınlar, kendilerine ancak gece on birden sonra vakit ayırabildiklerini belirtmişler.

Sosyal güvenlik ve sağlık

Araştırmaya katılan kadınların yüzde 78'i SSK, yüzde 10'u Emekli Sandığı, yüzde 2'si Bağ-Kur, yüzde 5'i SSK ile birlikte özel sosyal güvenlik kurumları kapsamında olduklarını belirtmişler.

Anket sorularına cevap veren kadınların yüzde 70'i işlerinden kaynaklanan stres yaşadıklarını, bu stresin de satış ve müşteri ilişkileri, bilgi akışı eksikliği, işlerin yolunda gitmemesi, hızlı değişen teknolojinin yakalanamaması, idari sorunlar, plansızlık ve rekabet gibi nedenlerden kaynaklandığını söylemişler.

"Çalışırken kendinizi ergonomik açıdan (koltuk, sandalye, masa kullanımı) rahat hissediyor musunuz" sorusuna yüzde 78 katılımcı evet yanıtı vermiş. Araştırmaya katılan kadınların yüzde 30'u çalışma ortamının gürültülü olmasından rahatsızlık duyduklarını belirtmişler. Düzenli göz muayenesi olduğunu belirtenlerin yüzdesi 42 ve bilgisayar karşısında yoğun olarak çalıştığı dönemlerde "düşük" yapanların yüzdesi 2. Fakat araştırmanın yapıldığı sırada erken doğum yapanların sayısının giderek arttığı gözlenmiş.

Örgütlenme yok

Araştırmaya katılan 64 kadından yalnızca bir tanesi sendika üyesi olduğunu belirtmiş. Ayrıca sektörde çahşan kadınların sorunları ile özel olarak ilgilenen herhangi bir kadın kuruluşunun olduğunu belirten kadın sayısı üç. Hoşgör Ve Tokhıoğlu'na göre bu iki bulgu yeni oluşan bilişim sektöründe yeterli örgütlenmenin oluşmadığını gosteriyor. Bu örgütsüzlüğün en önemli sonuçlarından biri sektörde çahşan kadınların gelir düzeyini olumsuz yönde etkilemesi.

Bilişim sektöründeki gelişmelerin kadınların iş olanaklarını ne yönde etkilediği sorusuna, "iş olanaklarını azalttı" yanıtını veren olmamış. Eskiden erkeklerin tercih edildiği işlere şimdi kadınların alındığını ifade edenler olduğu gibi bazı kadınlar kadınların hızla yöneticiliğe tırmandıklarını dile getirmişler. Karşıt bir görüş de kadınlara güvensizliğin devam ettiğini savunarak "yalnızca erkek gibi kadınlara iş var" diyerek ayrımcılığın devam ettiğini vurguluyor.

"İşinizde kadın olmanızdan kaynaklanan sorunlar yaşıyor musunuz" açık uçlu sorusuna değişik yanıtlar verilmiş. Bunların başında kadınların yönetici statüsüne uygun olmayışı ve yöneticiliğin daha çok erkek işi olarak algılanması geliyor. Bir başka görüşe göre ise evli ve çocuklu erkekler, bekâr kadınlara oranla yönetim kademelerine atamalarda daha fazla tercih ediliyor. Hoşgör ve Tokluoğlu bu cevapları şöyle yorumluyor: "Sektörde çalışan kadınların çoğunluğunun bekâr olmalarına rağmen erkek egemen yönetimin bekâr kadınlara gelip geçici gözüyle bakması ataerkil ideolojinin gücünü gösteriyor." Doğum sonrası ücretli iznin 6 hafta ile sınırlı olması ise eşitsizliğin yansıdığı bir başka durum.

Gamze

Varoşlarda sanal alem

"Kızlar olmasa erkekler daha rahat olacaktı"

Sıla, Barış, Dilan, Marjinal, Özgün, Milenyum İnternet... İnternet kafeler varoşlarda her derde deva. Yaşayamadıklarını yaşamak, olamadığın olmak için, belki de içinde bulunduğu yaşamdan, saati altı yüz bin liraya farklı bir yaşamı satın almak için.

Altı yüz bin liraya uzun boylu, sarışın, renkli gozlü olmayı sağlayan, tek dezavantajı yüzyüze gelememek olan internet kafeler varoşlarda yeni bir "entelektüel" akım yaratmış durumda. Adım başı bir internet kafeye rastlamak mümkün. İnternet kafelerde buluşmak bütün gençlere ayrı bir hava katıyor. Dışarıdan bakıldığında içinde bilgisayar olan kahvelere benzeyen bu kafelerin başından beri bana pek çekici geldiğini söyleyemem. Başka bir yaşamı hayal etmek için geceyi, yatağıma uzanmayı bekleyen ben, bir ekran başında kendimi değiştirmeyi zevkli bulmuyorum. Ayrıca gittiğim internet kafelerde *chat* yaptığım kişilerin hepsi ya gerçekten benim yaşadığım semte benzer yerlerde oturmuyor, ya da ben o yakışıklı çocukların hiçbiriyle aynı otobüslere binmiyorum. Bütün sosyal ortamlar gibi buralara da ağırlıklı olarak erkekler gidiyor. Kadınlar tek tük görülüyor. O da yanlarında ailelerinin de tanıdığı erkek arkadaşları va da kardeşleri olunca. İnternet kafelere az da olsa giden kadınlar -ki genellikle genç kadınlar- bu kafelerde pek rahat edemediklerini, ailelerinin bu konuda .pek hoşgorulu olmadığını, bunun dışında bilgisayar konusuna yabancı olduklarını ve becerebileceklerinden emin olamadıklarını söylüyorlar. Buna rağmen cesaret gösterip gidenler de ortamdan çok hoşnut değiller. Erkeklerin *chat* sırasındaki tavırlarından ve girdikleri sitelerden (porno siteler) rahatsızlar. Görüştüğümüz bir kafe işleticisi de bu konuda şunları söylüyor:

" Erkekler burada kızlar olmadığı zaman porno sitelere daha çok giriyorlar. Kızlar gelmese eminim hepsi sadece porno sitelerde gezerler. Ama her zaman bir iki tane kız olduğu için erkekler de rahatça bu sitelere giremiyorlar. Yani porno sitelere girmek isteyen çok ama fiili olarak bunun için fırsatları olmuyor." Allah göstermesin varoşlardaki kızların hepsi toplanıp bu kafelere gitmeme kararı alsalar, erkeklerimizin zaten yeterince vahim durumda olan "aganigi naganigi" durumlarının vay haline.

Genç kızlar *chat* yaparken karşılarındaki erkeklere de güvenmiyorlar. Çünkü *chat* yapan bütün varoş erkekleri, aynı tornadan çıkmış gibi uzun boylu, esmer, yeşil gözlü, espirili ve *cool*lar. Hepsi birer Memoli ya da Miroğlu haline gelmiş durumda. Hepsinde, "Bir ben vardır bende, benden içeri" durumu söz konusu. Kızlar yüzlerini gormedikleri bu erkeklerle yaşadıkları hayali ilişkilerden yeterince tatmin olamazken, erkekler internet kafeden çıkıp kahveye gittiklerinde, "Bugün bir kız düşürdüm, inanamazsınız," diye hava atmayı yeterli buluyor. Kızlar sanal olarak çok hoş hayal ettikleri bu erkeklerle tanışamayacaklarının farkındalar. *Chat* sonrası tanışmak isteyenler genelde kızlar, ancak randevularında hep "ekilmişler"

Chat yaptığı kişiyle buluşabilmiş nadir kızlardan biri şunları söylüyor,

"Buluştuğumuzda bana once gerçek adını söyledi. Ben zaten hiç bilgisayarda anlattığı gibi bir tip olmadığını fark edince biraz hayal kırıklığına uğramıştım. Bir de gerçek ismini kullanmadığını öğrenince bütün heyecanım geçti. Ayrıca aynı lisede okumak gibi ortak noktalar da çıkınca sanki keşfedecek bir şey kalmamış gibi hissettim. Birinci buluşmada bir kafede oturduk. Sonra bir kere daha buluştuk. Asıl hayal kırıklığını ikinci buluşmada yaşadım. Çünkü bana davranışları tamamiyle hafif bir kızmışım gibiydi. Sanki ben onunla yatmak için buluşmuşum gibi davrandı. Kendimi çok kötü hissettim. Halbuki ben değişik bir arkadaşlık yaşayacağımı zannediyordum. Ama o buluşmadan sonra bir daha *chat* yaptığım kişilerle buluşmak istemedim, çünkü erkekler özellikle *chat* yaparken tanıştıkları kızlar için pek iyi niyetli değiller bence,"

Chat yaparken kendini dürüstçe tarif eden bir kıza karşısındaki 'Miroğlu ikizi,"Sen anlaşılan pek güzel değilsin" diyor. Dolayısıyla kızlar da bir süre sonra boylarını biraz uzatıp, saç rengini değiştirerek hayali bir ilişki yaşayabiliyorlar. Tabii bu aşkların en hazin tarafı asla yaşanamayacak olması. Kızlar, *Mesajınız Var* filmindeki Meg Ryan- Tom Hanks aşkının hayalini kuruyor. erkekler de ulaşılmaz olanı oynuyor. Yaşadıkları ilişki de böylece daha büyülü oluyor. İnternet kafelerde bunlar olurken, kafe sahipleri, mahallelinin desteğini almak için daha oturaklı, düzeyli bir mekân yaratmaya çalışıyorlar. Bir tanesi kadınların daha fazla gelmesi için kadınlara yüzde 10 indirim uyguluyor, çayları bedava veriyor. Böylece kafenin daha düzeyli olacağını düşündüğünü söylüyor. Haksız da değil hani. Başka bir kafe, fiyatları yüksek tutarak düzeyliliği korumaya çalışıyor. Zenginlik oturaklılığı da beraberinde getiriyor ya! Görüştüğüm bütün kafe sahipleri bu işin ömrünün çok uzun olmayacağım zaten şehir merkezlerinde de *chat* yapmanın artık azaldığını söylüyorlar. Varoşlarda belki bir sene daha bu modanın süreceğini, bir süre sonra doygunlukla birlikte başka arayışların devreye gireceği düşüncesindeler. Ne diyelim hadi hayırlısı.

Beyhan Demir

"Belki de cenazemi bulacaksınız"

Şafak Akbulut'un hikâyesi 24 Kasım Öğretmenler Günü'nden itibaren duyulmaya başlandı. Çünkü o tarihte cezaevinden tahliye edilen Akbulut'un nerede olduğunu kimse bilmiyor, hatta belki kendisi bile.

Her şey Şafak Akbulut'un Tokat Cezaevi'nde Selahattin Günel'le evlenmesinden sonra başlıyor. Yakınlarının verdiği bilgilere göre; Şafak Akbulut ve Selahattin Günel'in dosyalarıyla ilgili konularda görüşmek için biraraya gelmeleri gerekiyor. Fakat cezaevi yönetimi buna izin vermiyor ve görüşebilmeleri için evlenmeleri gerektiğini söylüyor. Bunun üzerine Şafak Akbulut istememesine rağmen Selahattin Günel ile nikâhlanmak zorunda kalıyor. Daha sonra çift Afyon Kapalı Cezaevi'ne nakledildiler. Bağımsızlar koğuşunda kalan Şafak Akbulut, bir süre sonra Selahattin Günel'in başvuruda bulunup itirafçı olduğunu öğreniyor. O andan itibaren de ayrılmak için girişimlerde bulunuyor.

İddialara göre, Selahattin Günel Şafak Akbulut'u tehdit etmeye başlıyor, ayrılmak istemiyor. "Benden ayrılırsan önce aileni sonra seni sonra da kendimi öldürürüm. Ben devlet için önemli bir adamım," diyor. Akbulut'un ayrılmak için ısrar etmesi üzerine Selahattin Günel, bileklerini keserek intihara kalkışıyor, kurtarılıyor.

"Belki de cenazemi bulacaksınız." Telefondaki genç kadının annesine söylediği bu cümleden sonra görüşme kesiliyor. Neden ve kim ya da kimler tarafından kesildiği ise muğlak. Tıpkı telefondaki genç kadının nerede ve ne durumda olduğunun muğlak olması gibi.

Bir keresinde Şafak Akbulut avukatına Selahattin Günel'den çok korktuğunu söylüyor. Görüşe gelen ailesine, "Çok korkuyorum, size de zarar verebilir," diyor. Selahattin Günel Şafak Akbulut'a sürekli not yazıyor, tehdit ediyor ve yazdığı notlara Akbulut'un baş harflerini kanla yazıp gönderiyor. Ayrıca Şafak Akbulut'un yakınlarına anlattığına göre, Cezaevi 1. müduru Şafak'ı sık sık odasına çağırıyor. Sivil ve askeri giyimli adamlar Şafak'ı itirafçı olması için tehdit ediyor, "Ailenizin evine baskın yaparız, onları öldürürüz," diyorlar.

Son zamanlarda kızlarıyla görüşe gittiklerinde engellendiklerini ve kötü muamele gördüklerini söyleyen aile, Selahattin Günel'in yazdığı kırk iki sayfalık mektupta tehdit ediliyor. Afyon Kapalı Cezaevi muhuru taşıyan mektubun bazı bolümlerinde şöyle yazmış Günel: "Beni kötü şeyler yapmaya mecbur bırakmayın, bunun bedelini siz ödersiniz... Artık şu işin ciddiyetini görün ve her şeyi daha kötü yapmaya zorlamayın. Beni mecbur bırakırsanız, bize zehir ettiğiniz bu yaşamı ben de herkese fazlasıyla zehir ederim, bunda çok ciddiyim..."

"Bu adamlar çok ciddi"

Buhsal sağlığı bozulan ve surekli burnu kanayan Şafak Akbulut, durmadan ağlıyor, ailesine, "Ya kendimi ya sizi feda edeceğim, bu adamlar çok ciddi," diyor. 24 Kasım 1999'da, Selahattin Günel ile birlikte tahliye edilen Şafak Akbulut o günden beri kayıp. Tahliye edildiği gün mahkemeye gelmeyen Akbulut'un hasta olduğu soylenmiş, cezaevi yetkililerince.

Tahliye kararıyla birlikte, aile Şafak'ı almak için aynı gün saat 16.00'da Afyon'a hareket ediyor. Cezaevine giderek, "Kızımızı almaya geldik," divorlar. Askerler, "Tahliye olanlar beş buçuktan sonra bırakılmava başlanacak," diyor. Fakat saatler geçmesine rağmen kızları bırakılmayan aile endişelenmeye başlıyor. Aile cezaevi müdürüyle görüşmek istiyor. Verilen yanıt, mudurun yarbayla görüşüp ona göre karar vereceği yolunda oluyor. Bir sure sonra askerler aileyi cezaevinin dışına kadar uzaklaştırıyor, gerekçe olarak da yarbayın geleceği söyleniyor. Aile cezaevinin biraz ilerisinde beklerken bir araç konvoyu geliyor. İki özel araç, üç tane de jandarma minibüsü giriyor cezaevine. Bir saat kadar içeride kalıyorlar. Gece saat on bir buçuğa kadar dışarda kalan aile, bir süre sonra araçların dışarı çıktığını görüyor. Arabalar önlerinden geçerken aile, arkadaki jandarma minübüsünün içinde başı aşağıya bastırılmış olan kızlarını ve Selahattin Günel'i görüyor. Minübusun peşinden koşuyorlar ama yetişemiyorlar. Kızlarının nereye götürüldüğünü soran aileye askerler, "Jandarma Karakol Komutanlığı'na," yanıtını veriyorlar. Sonra aile bir arabaya binerek soylenen yere gidiyor, kızlarını soruyor. Nöbetçi subay onlara çok kötü davranıyor, kovuyor. Aile mecburen gece birde otobüse binerek İstanbul'a dönüyor. Bir sene iki ay cezaevinde yatan yirmi üç yaşındaki Şafak Akbulut, örgüt üyeliğinden yargılanıyor. Ailesinin anlattığına göre, içine kapalı, duyarlı bir kişiliği olan Akbulut çocukları çok seviyor. Şiir yazıyor, günlük tutuyor, dışardayken de, okulda tiyatroyla ilgileniyor. Üniversiteyi, kursa gitmeden kendi kendine çalışarak kazanıyor. Ailenin en küçük çocuğu. Annesi tüm çocuklarının öğretmen olmasını istiyor, diğer çocuklar bunu tercih etmiyor ama Şafak öğretmenliği seçiyor.

Şafak Akbulut kaçırıldı mı?

17 Ocak'ta İHD'de yapılan basın açıklamasına göre, iki aydır haber alınamayan Şafak Akbulut, son günlerde anne babasına iki kere telefon ediyor. İlkinde, babasının nerede olduğunu sorması üzerine Akbulut, "Ben de bilmiyorum," cevabını veriyor. İkinci telefon görüşmesinde ise annesine, öldürülebileceğinden kuşkulandığını dile getiriyor. Her iki telefon görüşmesi de tarafların isteği dışında kesiliyor. Bu arada ailenin Adalet Bakanlığı ve İç İşleri Bakanlığı'na yaptığı başvurulara uzun bir aradan sonra cevap verildi. Resmi açıklamaya göre Şafak Akbulut'un tahliye edildiği gün, cezaevinden resmi araçla çıkarıldığı kabul ediliyor ve Selahattin Günel'in askerlik durumu için jandarmaya teslim edildiği, Akbulut'un da kendi isteğiyle gittiği söyleniyor.

Tüm bu bilgileri ve gelişmeleri değerlendirdiğimizde ortaya çıkan tablo hiç de iç açıcı değil, resmi olarak verilen yanıt kafaları iyice karıştırıyor.

Verilmesi gerekli en önemli yanıt Şafak Akbulut'un nerede ve ne durumda olduğu. Besmi makamlarca Akbulut'un kendi rızası ile gittiği açıklaması doğruysa bile, devlete bağlı cezaevi yönetimini zan altında bırakan iddialar var. Dolayısıyla Akbulut'un tahliye edildikten sonra jandarmaya teslim edildiği de kabul edildiğine göre cezaevi yönetiminin konuya bir açıklama getirmesi gerekiyor. Ayrıca askerliği nedeniyle jandarmaya teslim edilen Selahattin Günel'in herhalde Akbulut'u da sadece eşi diye askerlik yaptığı yere götürmesi mümkün değil, üstelik de jandarma aracıyla. Ayrıca Selahattin Günel'in Şafak Akbulut'un kendisinden ayrılmaması için aileye yazdığı tehditkâr bir mektup var ve bu mektubun varlığı iddia değil kanıttır. Üstelik Akbulut'un Günel'den ayrılmak istemesinin ardında Günel'in itirafçı olması gibi çok önemli bir sebep var.

Tüm bu yanıtsız soruları düşündüğümüzde, Besmi makamların ve konuyla ilgili kurumların, ortaya atılan iddialara ve kanıtlara göre Şafak Akbulut'un ortaya çıkarılması için gereken çalışmayı yapması gerekmiyor mu?

Nevin Cerav

H A K

"Kendi

Pelin Vural yirmi sekiz yaşında. Bir hukuk bürosunda çalışıyor. Yaşadığı olumsuz bir evlilik ve talihsiz bir hukuk davasına rağmen gelecekten ve kadınlardan yana umutlu.

Kaç yıldır evlisiniz?

Dört buçuk yıl evli kaldım. Üç senedir eşimden ayrı yaşıyorum ancak resmen boşanamadım. Üç sene önce evi terketmiştim. Hemen boşanma davası açtım, dava üç senedir devam ediyordu, ancak reddedildi. Biz de kararı temyiz ettik, şimdi onun sonucunu bekliyoruz.

Peki nasıl başladı bu süreç? Sizi ayrılığa götüren nedenler neydi?

Eşimle iki sene kadar flort ettikten sonra severek evlendik. Evlendiğimizden bir hafta sonra psikolojik şiddet başladı. İki, üç hafta sonra fiziksel şiddet başladı. Eşim alkol bağımlısı. Ailesi de böyle, bütün aile bireylerinde bu bağımlılık varmış. Tabii ben bunu sonradan öğrendim. Ailesinden de şiddet gördüm, kendisinden de. Hem bana hem çocuklarıma şiddet kullandı.

Çocuklarınıza mı?

Evet. Benim bir de kızım vardı. Ancak onu kaybettim altı aylıkken. Bütün o yaşadığımız kötü hayat şartları neden oldu buna. Bakımsızlıktan dolayı kızımı kaybettim. Ben de o donem bir süre alkol kullandım bu olayın üzüntüsünden ama neyse ki bağımlılık düzeyinde olmadı. Oğlumla birlikte yaşıyoruz şimdi.

Buna rağmen dört buçuk yıl sürmüş evliliğiniz

Aslında ayrılmaya çok önceden karar vermiştim ama yapabileceğim bir şey yoktu. Ailem destek vermiyordu, gidebileceğim herhangi bir yer yoktu. Daha sonra Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı'nın bir ropörtajını okudum. Telefonunu bulup görüşme yaptım. Bu görüşme sonucunda bana destek verdiler. Sığınakta kaldım, psikolojik, hukuksal destek aldım. Ve Mor Çatı'yla başlayan serüven üç senedir devam ediyor. Üç sene önce ben boşanma davamı açtım, biz üç senedir bu kişiyle ayrı yaşadığımız halde ve bence mahkemeye yeterli bilgiler sunulduğu halde davamın reddedilmesine çok kızgınım. Çok da üzgünüm, çünkü çok zor şartlarda hayatımı devam ettiriyorum. Bir de küçük bir çocuğum var, onun bütün so-

mize acımamak ve *pes etmemek* gerekiyor"

rumluluğu benim üzerimde. Eşimin hiçbir katkısı yok. Ben eşimle ayrılıktan iki buçuk sene sonra sokakta karşılaştım, eskisinden daha da kötü bir durumdaydı. Sokaklarda yaşıyordu, alkollüydü. Ben yine de vazgeçmeyeceğim. Sadece umut ediyorum ki kadınlar için daha olumlu ve koruyucu yasalar olur ileride. Benim gibi bu şartlarda yaşayan pek çok kadın olduğunu biliyorum.

Davaya dönersek, birkaç avukat değiştirdiniz, buna sebep olan neydi?

Ben ilk zamanlar sığınma evinde kaldığım ve maddi durumum da yeterli olmadığı için barodan bir avukat talep ettim. Bir kadın avukat üstlendi davamı. Ancak ben o günlerde sokakta görülmekten, tanınmaktan çok korkuyordum ve kara çarşafla dolaşıyordum. Yanına gittiğim avukat hanım da çok şaşırmıştı beni öyle görünce. Hemen davayı açtık.

Yani gizlenmek için çarşaflı dolaştınız bir süre.

Evet öyle. Hatta oğluma da kız kıyafetleri giydiriyordum, kız şapkası filan. Çünkü ürküyordum. Tabii şu anda aynı şeyleri hissetmiyorum ama bu da belli bir tecrübe gerektiriyor. Avukat hanım davamı açtı. gayet güzel başladı her şey. Bu boşanmayı reddeden hâkim de o zaman babanın yalnızca ayda bir kez polis nezaretinde çocuğu görebilmesi için bir karar almıştı. Bu da olumlu bir şeydi. Daha sonra ben can güvenliğim nedeniyle şehir değiştirmek zorunda kaldım ve yerimi avukatıma dahi söylemedim. telefonla görüşüyorduk. Babanın sorumsuzluğu yüzünden çocuğumun nüfus kavdı yoktu. hatta ölen çocuğumun da nüfus kaydı olmadı hiç. Sonra avukat hanımın telefonda sanki bizi birleştirme yoluna gider gibi davrandığını hissettim. Ben de kesin kararlıydım ve başka bir avukat tutmak istediğimi söyledim, o da bunu onayladı ve Mor Çatı gönüllülerinden başka bir avukat üstlendi davamı. Ben bu arada İstanbul'a döndüm ve dava normal seyrinde sürüyordu. O sırada avukatım aracılığıyla eşim aramış, daha doğrusu "o adam" diyeyim, çünkü artık eşim demek istemiyorum. Avukatımın bürosunda görüştük, çocuğu görmesiyle ilgili olarak. Konuştuk, gayet iyi görünüyordu o zaman ve ben inandım. Çocuğu ertesi gün götürdüğümde polis çağırmadım, sonuçta o da bir babadır, rahat görsün, diye düşündüm. Maalesef iyi niyetimi suistimal etti ve çocuğumu ve beni isteğimiz dışında alıkoydu. Dört, beş ay kadar bir evde kilitli kaldık çocuğumla.

Kimseyle irtibat kuramadınız mı?

Hayır kuramadık. Mor Çatı'yı bir kez arayabildim. Avukatımı filan da arayamadım ve avukatım da benimle bağlantı kuramadığı için, dava düşmesin diye istifa etmek zorunda kalmış. Daha sonra ben uygun bir anını kollayıp, çocuğumu da almadan evi terk ettim. Bu evde kaldığım süre içinde de şiddet gördum. Çocuğumu alabilmem için dışarıdan yardım almam gerekiyordu. Evi pijamalarla filan terkettim çünkü. Yine Mor Çatı'ya gittim, sağolsunlar çok yardım ettiler. Tekrar sığınma evinde kalmaya başladım. Başka bir Mor Çatı gönüllüsü avukat davamı üstlendi. Öncelikle çocuğumu almak için talepte bulunduk. Ve bu boşanma davasını reddeden hâkim aslında ilginç bir şekilde ikinci kez çocukla ilgili olumlu bir tedbir kararı verdi. Talebimiz üzerine çocuğun geçici velayetini bana verdi. İcra memuru, avukatım, polis ve ben çocuğumu almaya gittik. Aslında demek ki hâkim bunların gerekliliğini gördü ki bu kararları verdi. O yüzden boşanma talebimizi niye reddettiğini bir türlü anlayamıyorum.

Çocuğunuzu almaya gittiğinizde nasıldı?

Evin hah çok kötüydü. Çocuğum zayıflamıştı, çok kötü bir ortamdaydı. Eli yüzü kapkaraydı. En çok dikkatimi çeken de, süt içtiği bir biberon vardı, o küflenmişti. Korkak duruyordu oğlum, sanki ben onu terk ettim diye kızgındı. Ev darmadağın ve bazı eşyalar sobadan dolayı yanıktı. Zaten kaldıkları ev hakkında yıkılma kararı verilmiş bir evdi. Karşı dairede de tiner kullananlar kalıyordu. O an hissettiklerimi anlatamam, hemen çocuğumu alıp gitmek istedim, karşı koydu. Önce tek bir polisle gitmiştik, daha sonra ekip çağırmak zorunda kaldık ve çocuğumu alıp çıktık.

Sığmakta kalmadığınız zamanlar ne yapıyordunuz?

Sığınakta toplam altı ay kaldım. Onun dışında arkadaşlarımın evinde kalmaya çalışıyordum ama çok zor bir olay, çocuğunuz var. Hem sizin için hem kaldığımız evdekiler için çok zor. Üstelik insanlar korkuyorlar. ben boşanamamışım, adam bir zarar verir mi onlara da diye. Sokakta kaldığım zamanlar oldu çocuğumla.

Şu anda nerede kalıyorsunuz?

Şimdi ailemle kalıyorum. Aslında ben onların onayı olmadan bir evlilik yaptığım için baştan beri aramız hiç iyi değildi. Ben ayrıldıktan sonra eşim onları da tehdit etti. Onlar da ürküyorlardı. bana da kızgınlardı zaten. Türkiye şartlarında ekonomik bağımsızlığın yoksa, bir çocuğun varsa çok zor hayat. Şimdi bir hukuk bürosunda çalışıyorum. Çocuğum kreşe gidiyor, kreş desteği alıyorum Mor Çatı'dan. Ailemle yine çok iyi değil ilişkilerimiz. Bazı şeyleri onlara anlatmaya çalışıyorum, bedeli çok ağır oluyor tabii. Ancak böyle olmak durumunda, bu koşullarda yapabileceğim başka bir şey yok çünkü. Tabı bütun bu yaşadığım olayların bende çok derin etkileri var, hâlâ psikolojik danışmanlık alıyorum. Yine de evlilik sırasında yaşadığım o kötü durumlardan çok daha iyiyim. Keşke evlilik döneminde destek alabilseydim ve daha önce başlasaydım hayata. O kızımı kaybettiğim donemde ciddi biçimde şiddet görmüştüm, bu yüzümden de belli oluyordu. O zaman oturduğum semtin belediyesine gittim, fakat belediye beni bir kuran kursuna götürmeye kalktı, kapanmamı önerdiler. Bunlar çok kötü şeyler aslında, belki ben bilinçsiz biri olsaydım, buna kapılabilirdim ve kimbilir o zaman neler yaşardım.

Boşanma davasını genel geçimsizlik nedeniyle açmıştınız. Ancak yeterli kanıt sunulamadığı için reddedildi davanız. Nasıl oldu bu?

Uç tane tanık göstermiştim. İkisi ev sahiplerimizdi, çekindikleri için biraz çelişkili ifadeler verdiler. Ancak yine de geçimsizlik ve alkol kullanımından söz etmişlerdi. Üçüncü tanığım ise benim bütün yaşadıklarımı bilen bir polis memuruydu. Çünkü ben can güvenliğim olmadığı için karakola başvurmuştum. Ancak o da ciddi bir beyin rahatsızlığı geçirdiği için, mahkemeye gelip tanıklık edebilecek durumda değildi artık. Bir sene kadar onun iyileşmesini bekledik ama olmadı. Bu da benim şanssızlığım oldu. İşte bu nedenlerle gerek Mor Çatı'dan gerek eve birlikte gittiğimiz icra memuru ve polisleri tanık göstermek istedik ama mahkeme kabul etmedi. Nasıl olur anlamıyorum, bir davada yeni olaylar, yeni gelişmeler olamaz mı?

Şu anda Yargıtay'dan bir sonuç bekliyorsunuz. Umutlu musunuz?

Kesinlikle. Her şeyden önce bu adamdan üç senedir ayrı yaşıyorum. Bu şartlarda aileyi korumanın, ya da birarada tutmaya çalışmanın ne anlamı var ki? Mutlaka benim ya da çocuğumun yaralanması ya da daha ciddi bir zarar görmemiz mi gerekiyordu mahkemeye kanıtlamamız için. Bunu böyle senelerce sürdürmek zorunda kalan kadınlar var, bazen kaçırılıyor, bıçaklanıyorlar, başlarına bir dolu kötü şey geliyor, illa bunların mı olması gerekiyor. Ben kararın bozulup geleceğinden umutluyum, ancak olmasa bile sonuna kadar götüreceğim bu işi çok kararlıyım.

Son olarak söylemek istediğiniz bir şey var mı?

Evet. Ben özellikle benim durumumda olan kadınlara bir şey iletmek istiyorum. Kendilerine olan savgılarını korumak adına. kendi onurları için, kadınlıkları için, lütfen birşeyleri çok iyi düşünüp doğru kararlarla hareket etsinler. Tabii ki duygusal olabilir insan, bir şey paylaşmış oluyorsunuz sonuçta o insanla. Ben de o ikilemleri çok yaşadım. Hiçbir zaman pes etmemek ve kendimize acımamak gerekiyor, acınacak hiçbir şey yok. Evet yaşadıklarımız çok kötü şeyler ama bunları onararak, bunlardan güç alarak ayakta kalmamız gerekiyor.

Filiz Kerestecioğlu

Köpek balıklarıyla yüzüyor

Aslı Gürdal Kent 1963 Ankara doğumlu. Bodrum ve Ankara'da büyüdü. 12 Eylül öncesini ve sonrasını o da birçokları gibi cezaevi ve Kenan (Evren) adlı bir beyle yaşadı. Ankara Dil Tarih mezunu. Türkiye'de gazetecilik yapıyordu, şimdi Bali'de dalış öğretmenliği yapıyor, köpek balıklarıyla, dört, beş metrelik mantaraylarla birlikte yüzüyor. Onunkisi de bir başka türlü nereden nereye öyküsü.

Sız şu anda Bali'de dalış öğretmenliği yapıyorsunuz. İlk kez yurtdışına gidişiniz nasıl olmuştu?

On üç sene önce dil öğrenmek amacıyla gitmiştim İngiltere'ye. Orada iki yıl kaldım ve bir yabancıyla evlendim. Sonra Çin'e, Şanghay'a gittik. Orada da iki yıl yaşadık, ardından o civarı gezdik bir-iki yıl boyunca.

Çin'de nasıldı yaşantınız?

Çin'de çok fazla bir şey yapma şansım olmadı. Ben aslında Ankara Dil Tarih'te Halk Bilim okumuştum. Okurken ve sonrasında da gazetecilik yapıyordum Türkiye'de. Ancak Çin'de farklı deneyimler kazandım diyebilirim. Çok fazla resim yapmaya başladım örneğin. Daha sonra da İngiltere'ye tekrar döndüğümüzde sanatla ilgili okumak istediğime karar verip Grafik Tasarım okuluna gittim. Orada da ele bir şeyler yapmaya daha yatkın olduğum için ciltçilik bölümüne yöneldim ve dört yıl ciltçilik okudum

Ciltçilik kadınlar tarafından tercih edilip yapılan bir iş mi İngiltere'de?

Hayır, pek kadın ciltçi yok. Aslında benim yaptığım da belki geleneksel ciltçilikten farklı bir şey. Yaptığın her iş çok özgün oluyor, resim gibi. Yani sen istediğin kitabı kuralların dışında kendin yaratabiliyorsun. Geleneksel ciltçilikte ise belli kurallar var, her kitap yapımının ayrı bir adı var. Ben yine de deri ruan kullanıyorum, onlara daha yakın şeyler yapıyorum.

Sizin bir meseleğiniz daha var; dalış öğretmenliği. Buna nasıl yöneldiniz?

Ben yaklaşık on senedir dalıyordum. Çin'de yaşarken Filipinler'e gidip orada tüple dalmayı öğrendim. Aslında çocukluğumdan beri denizaltını sever ve dalarım ama tüple değildi tabii. Yavaş yavaş her gittiğim yerde biraz daha ilerlettim dalgıçlığı. Daha ileri kurslara katıldım.

Dalmanın da birçok aşamaları var herhalde?

Evet ilk önce tüple dalmayı öğreniyorsun, sonra ikinci aşama derin dalış, gece dalışı ve daha fazla bilgi tabii. Üçüncü aşama ilk yardım ve sonra kurtarma kursu var. Sonraki aşama ise profesyonelliğin ilk adımı denilebilecek *dive master*'lık. Bu aşamada, dalgıçlara rehberlik yapabiliyorsun, teoride daha fazla bilgi sahibi oluyorsun. Ondan sonra asistanlık kursu, son olarak da eğitmenlik kursu var. Bütün bunların sonunda bir smava giriyorsun, Amerika'dan bir hoca geliyor ve bütün öğrendiklerini hem teorik hem uygulamalı olarak smavdan geçiriyorlar. Ben ilk başlarda çok güvensizdim, nasıl yaparım diye düşünüyordum, günlerce uyuyamadım. Ancak eğitimden sonra ciddi bir güven kazandım. Aslında biten bir süreç değil, gelişmek için sürekli farklı farklı kursları izlemek gerekiyor. Şimdi Bali'de bu dalış organizasyonunda dalış eğitmenliği yapıyorum.

Bali'de yaşamaya nasıl karar verdiniz?

Aslında önce Endonezya'da, Jakarta'da yaşıyorduk ancak ülkede ciddi bir kriz başladı ve işimizi kaybettik. Daha sonra bütün adalardaki dalış okullarına müracaatta bulunduk ve Bali'deki bu organizasyondan olumlu cevap alıp buraya geldik. Asya ve Afrika'da çok farklı yaşam biçimleri, bakış açıları var insanların ve burada yaşamayı çok seviyorum. Ne zaman uzaklaşsam tekrar buralara geri döndüm. Bir de yaşam çok daha yavaş burada. İnsan ilk geldiğinde "Haydi biraz acele," diyor ama sonra "Acelemiz ne?" diyorsun.

Kazanç durumunuz nasıl?

Bana yetiyor. Orada yaşayanlara göre iyi kazanıyoruz diyebilirim. Ancak burada kazandığınla başka yerlere gidelim desen, kazandığın paranın hiçbir değeri yok.

Sizi dalmaya çeken ne? Bir de taşıdığınız malzemeler oldukça ağır olmalı?

Çok ağır ama alıştım artık. Bir de öğrencilere de yardım etmek, taşımak gerekiyor. Benim herhalde belli adalelerim gelişti. Suya atladıktan sonra zaten mesele yok, bir tek karada sorun. Dalmaya çeken de derinlerdeki güzellikler, sanki bir bahçe gibi rengarenk. Yüzlerce çeşit bitki ve hayvan var denizaltında. Filmlerde, kitaplarda görünenlerden bile daha farklı. Her daldığında yeni bir şey görüyorsun. Çok heyecan verici şeyler var, örneğin gece daldığında bambaşka şeylere rastlıyorsun. Burası dünyanın en güzel dalış merkezlerinden birisi. Belki yüzlerce kez daldım ama her seferinde başka. Bir de bir kişiyi ilk defa dalışa götürmek çok heyecanlı. Çünkü biliyorsun çıkınca bağıracak, belki hayatının en güzel günü olduğunu söyleyecek. Bu mutlulukta payı olmak da güzel bir şey. Burada, kaplumbağalar, köpek balıkları, mantaraylar da var. Mantaraylar 4-5 metre büyüklüğünde, 6 metre eninde belki daha da büyük, kanatlı, çok güzel balıklar. Onlarla ilk daldığımda ağladım, on beş, yirmi tanesiyle aynı yerde kırk dakika yüzdük, oynadık. Çok güzeldi.

Sizinki tüplü dalış, kaç metreye kadar dalıyorsunuz?

Şu anda herkes için, yani hem eğitmenler hem de sizin öğrencileriniz için konulmuş bir limit var; 40 metre. Buna uymak zorundasınız. Hani 50 metrede bir batık olur, özel bir şey vardır dalarsınız ama normalde gerek yok. Çünkü daha derine dalmanın da aslında bir zorluğu yok, özel yetenek gerektirmiyor.

Özel bir nedenle daha derine daldığınız oldu mu?

Özel nedenle değil ama 48 metreye daldığım oldu, ancak bu tavsiye ettiğim bir şey değil, matah bir şey de değil. Kurallarına uyduğun sürece, yavaş yavaş su yüzüne çıktığın sürece, özellikle de planlı daldığın sürece dalmak son derece kolay ve emniyetli bir spor aslında.

Peki kadınlardan çok dalan var mı?

Bali'de epeyce var. Ama erkekler daha fazla tabii. Ancak erkekler daha iyi gibi bir şey kesinlikle söz konusu değil. Hatta kadınların nefes kullanımı çoğu zaman daha iyi olabiliyor.

Hiç korktuğunuz oldu mu? Ya da başkalarına öğretirken onların sorumluluğunu almak ürkütücü değil mi?

Eğitmen olmadan önce korkular yaşadım. Ben nasıl öğretirim, ya başlarına bir şey gelirse diye düşündüm. Ama eğitimden sonra o güveni kazandım. Yine de ilk kurslarım daha zordu tabii, su altında ikiden üçten fazla öğrencim olsun istemiyor-

dum, ya kontrol edemezsem diye düşünüyordum. Çünkü her şeylerinden sorumlu hissediyorsun. Şu anda çok rahat altı, yedi kişiyi kontrol edebiliyorum. Zaten aynı anda on kişiye kadar öğretme hakkımız var ama o zaman da asistan kullanıyoruz. Ben bu kadar kişiye birarada öğretilmesini doğru bulmuyorum, aslında dört, beş kişi olunca çok daha verimli oluyor bence.

İlginç olaylar yaşadınız mı?

Bir keresinde altmış beş yaşında bir Alman öğrencim vardı. Birden korkunç bir patlama oldu denizin altında. Ona yansıtmamaya çalıştım ama çok korktum, deprem filan oldu ve çıkınca her şeyin yerle bir olduğunu göreceğiz sandım. El kol hareketiyle konuşmaya başladık, o da tekneden birisi atladı sanmış. Çünkü ben dipte seslerin çok daha fazla duyulduğunu anlatmıştım ona dalmadan önce. O da tekneden atlama sesinin bile bu denli fazla olabileceğini düşünmüş. Sonra bir kez daha oldu aynı ses. Ben artık bayılmak üzereydim, zaten ilk aylarındı. Çıktık yukarı hiçbir şey yok. Meğerse karşı adanın yakınlarında balıkçılar dinamit atıyorlarmış. Bir de bir balık türü var, bu yumurtladığı zaman kendisini koruyor, eğer biraz yakınma gidersen üzerine iki kez gehyor, üçüncü geldiğinde de ısırıyor. Bir keresinde iki öğrencimle dalıyoruz, bir anda yirmi, otuz tane etrafımızı sardı, o zaman biraz çekinmiştim. Hava kabarcıkları çıkartıyorsun, kaçırıyorsun onları. Ama yine de öğrencin için korkuyorsun zaman zaman.

Bir tane de şizofren bir öğrencim oldu. Su altında 180 derece karakter değişikliği göstermişti. Ben önce, narkoz almış gibi bir durum oluyor su altında, öyle sandım, ancak sonra fark ettim ki öyle değil. Her şey çok güzeldi, etrafı seyrediyoruz, geziyoruz, birden beni tekmelemeye başladı, saldırganlaştı. 23 metreden fırlayarak yukarı çıkmaya başladı. Ben yavaş yavaş çıkalım diye ayağından çekmeye çalışıyorum, çok zorlandım tabii. Allahtan sonunda bir şey olmadı. Su yüzüne çıktığımız yerde, herkesten çok uzak alakasız bir yerdi, bir buçuk saat kadar peşinden koştum dalış merkezine karadan varıncaya kadar. Sonradan rahatsız olduğunu öğrendim.

Bütün yurtdışı gezilerinizin arasında siz dergimizin sadık bir okurusunuz değil mi?

Evet ben getirtebildiğim her zaman, her ülkede dergiye ulaşmaya çalıştım. Ya da Türkiye'ye geliş gidişlerimde topluca alıp götürdüm. En başından beri izliyorum aslında.

Nasıl buluyorsunuz peki?

Bazen ben Türkiye'de olanların çok uzağında kalıyorum. Toplu olarak dergileri aldığım zamanlar, arka arkaya okuyunca çok üzülüyorum, allak bullak oluyorum yaşananlar karşısında. Seviyorum dergiyi, ama tek tek okumak daha iyi sanırım.

Filiz Kerestecioğlu

Necla Fertan Ertel'i kaybettik

12 Mart ve 12 Eylül darbelerinden sonra yargılanan aydınların, sosyalistlerin gönüllü avukatıydı Necla Fertan Ertel. Kararlılığıyla, dürüstlüğüyle, derin hukuk bilgisiyle, inançlarına bağlılığıyla hatırlıyor onu tanıyanlar. Kendisi de TİP üyesi olan Necla Fertan, *Pazartesi*'nin 1997 Ekim sayısı için hazırladığımız Behice Boran dosyası için yardımlarını esirgememişti bizden. Hem arkadaşı hem müvekkili olan Benice Boran'la ilgili sorularımızı kendine özgü mesafesi ve dürüstlüğüyle yanıtlamış, bir yandan bilgi vermek için elinden geleni yaparken, arkadaşının özel yaşamına duyduğu saygıdan kaynaklanan titizliği hiç elden bırakmamıştı. Necla Fertan Ertel, insan haklarına, hukuka adanmış bir ömrü tamamlayarak 74 yaşında ayrıldı aramızdan.

Onu hep o kararlı, inançlı, enerjik haliyle hatırlayacağız.

Hanım Baran'ın ardından

Röportaj yapmak için gittiğim bir hastane odasında tanımıştım onu. Daha sonra evinde görüşmüştük. Ailesini tanımış, cezaevine girmeden önceki hayatını, çektiği çileleri, kararlı mücadelesini öğrenmiştim.

Hanım Baran, bir kadı
ceye tecavüz, hastalığa

kence ve tecavüze maruz kaldı, tedavisi önlendiği ve geciktirildiği için de rahim kanseri ilerledi. İnsan Hakları Derneği'nin yoğun çabasıyla, cezası bir seneliğine ertelendi ve tahliye edildi. Onun en büyük sevinci ise tedavi edilecek olması değil, çocuklarına sarılabilme olanağıydı.

Cezaevinden hastaneye götürüldüğünde kilosu yirmi yediydi ve ölene kadar da öyle kaldı. Evinde yaptığımız görüşmede bana, "İyileştiğimde dergiye gelirim, hayatımı yazarsın," demişti.

Sevgili Hanım Baran, zorunlu gidişinin ardından böyle bir yazı yazmak inan çok zor. Söylediğin hiçbir sözü, hastalığına rağmen gözlerindeki umudu ve verdiğin mücadeleyi hiç unutmadım. Ayrılırken elini havaya kaldırıp, "Arkadaşlara selamlar," deyişini de...

Betonu sevmediğini, bu nedenle de cezaevinde çeşitli sebze ve bitkilerin karışımından toprak yapıp çiçek yetiştirdiğini söylemiştin. Şimdi biliyorum ki sen yattığın yeri de çiçek bahçesine çevireceksin...

Nevin

KADINLAR CEZAEVİNDE GÖZALTINDA TECAVÜZÜ TARTIŞTI

"Bu süreçten hepimiz değişerek çıktık"

Asiye gözaltında tecavüze uğramış, tecavüze uğradığı aylar sonra psikolojik raporla kanıtlanmıştı.

Asiye ve arkadaşları kaldıkları cezaevinde, gözaltında cinsel taciz ve tecavüzü konuştular.

Gönül: Asiye ilk geldiğinde garip bir biçimde suskundu. Sinmiş, korkmuştu. Donukluğa varan bir sessizliği vardı. O yüzden de yaklaşmak çok zordu. Günlük hayatta yaptığı sohbetler de birkaç cümleyi geçmiyordu. Asiye'de müthiş bir kaçma isteği vardı. Tecavüz üzerine konuşmak o anda donup kalmak anlamına geliyordu. Kaçmak hep yüzleşmenin zorunluluğunu da beraberinde getiriyordu. Sürekli dalgınlık ve konuşma zorluğu vardı. Anlatamadığını söylüyordu. Dahası hatırlamıyordu. Aylar sonra bir gece otururken, hatırladıklarını anlatabildi. Okuyor ama okuduklarını hatırlamıyordu. Birlikte okuduğumuz kitapları algılayamıyordu. Kelime kelime okuyorduk. Bir gün birlikte fındık yiyoruz. Asiye birşeyleri hatırlamaya çalışıyor. Sonra ben merak ederek ne olduğunu sordum. Yüzüme bakıp acıyla karışık, yediği şeyin ismini hatırlayamadığım söyledi. İlk önce çok şaşırdım sonra da hatırladığımızda kahkahalarla güldük.

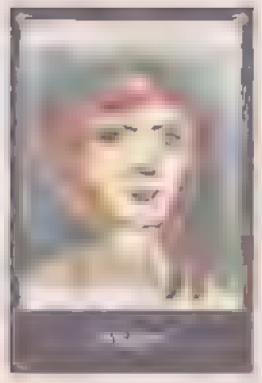

Asiye şubedeyken tecavüze uğradığım bana bir biçimde söylemişti. Ama ne söylediğinin kendisi de çok farkında değildi. Sonuçta biliyordum. Ama bunun üzerine hiç konuşmadık. Rüya görmeye başladıktan sonra Asiye'de de değişimler başladı. Sonra birden konuşmaya başladı. Saatlerce susmadan konuştuğu oluyordu. Herkese takılmaya başladı. Zaman zaman saldırganlaşıyordu. Sen de o zaman ister istemez konuşuyorsun. İçinde tartışmalar başladığını fark ediyordum.

Ben ona olabildiğince açık olmaya çalıştım. Önceleri tepki gösteriyordu, sonradan dinlemeye başladı. Sonra mahkemede açıkladı. DGM'ye giderken en son sormuştum, dilekçeni okuyacak mısın? diye. "Okuyacağım ama öleceğim galiba," dedi. Tartışma ondan sonra tecavüze dönmeye başladı. Tecavüz üzerine ilk kez o zaman düşünmeye başladım. Çünkü bizlerin üzerinde yarattığı etkiyi görüyorsun. Bunları görünce tecavüz üzerine düşünme ihtiyacı hissediyorsun.

Emine: Tecavüze uğrayan kadınlarla daha önce de aynı cezaevinde kaldım. Bu olayın ne kadar ağır olduğunu biliyordum. Ama Asiye'yi tanıyınca çok daha fazla etkilendiğimi söylemeliyim. Bir bayan arkadaş vardı; bütün işkenceye rağmen polisin iddialarını kabul etmiyor, hiç konuşmuyor, tecavüz edildikten sonra farklılaşıyor. Evli, çocukları da vardı. Uzun süre bırak kamuoyunu arkadaşlarına bile açıklayamamıştı.

Devlet tecavüz işkencesiyle önemli başarılar sağladı. Sağlamaya da devam ediyor. Ama inançlarına, ideallerine bağlı yüzlerce devrimci, komünist kadın bu saldırı karşısında da geriye en ufak bir adım atmadılar. Namusun ideallerine bağlılık olduğunu bilinçlerine çıkarmışlardı. Feodal değer yargıları açısından namusa çok değer biçilen topraklarda yetişen Kürt kadını Hanım Baran, -ki kendisi yeni yıla girmeden bir süre önce uğradığı copla tecavüzün neden olduğu rahim kanserinden dolayı öldü- bilinen bir örnek. En son sokakta kaçırılan ve tecavüz edilen devrimci sanatçı Şeyda Gergin başka bir örnek. Uğradığı cinsel saldırıya direnmiş ama bunu açıklamamış onlarca devrimci kadın var. Onlar tecavüz işkencesine direndi. Ama bu işkence biçiminin onlarda çok derin yaralar açtığı da diğer bir gerçek.

Banu: Aslında işkencenin, devletin muhaliflere uyguladığı bir saldırı biçimi olduğunu hep biliyordum. Bunun için de tecavüzün özelde kadınlara yönelik olarak kullanıldığını da biliyordum. Sonuçta bir sürü örneği de var bunun. Ama bunun üzerine bir kadın devrimci olarak hiç düşünmemiş, tartışmamıştım.

Asiye'nin açıklamasını gazetede gördüğümde bu daha gerçekçi geldi. Ama bu da herhangi bir bilinç değişimine neden olmadı. Ne zamanki Asiye ile birlikte yaşamaya başladım, o zaman bazı şeyler benim için farklılaşmaya, daha canlı hale gelmeye başladı.

Asiye: Benim için de aynı şey geçerli. Sosyalist bir gazeteci olarak kaldığım sürece polisin baskısı hiç eksik olmayacaktı ve bu coğrafyada sosyalist-muhalif insanların işkence gördüğü de bir gerçek. Bilinç değişimi yaşanmadığı sürece de bilmek ya da duymak yeterli olmuyor. Bizim eksik bıraktığımız en önemli nokta burası; bilinç değişikliği. Bu da çok kolay değil tabii ki. Yüzyılların getirdiği bir miras var bizi etkisi altına alan.

Gönül: Bunun askı, elektirik gibi bir işkence bi-

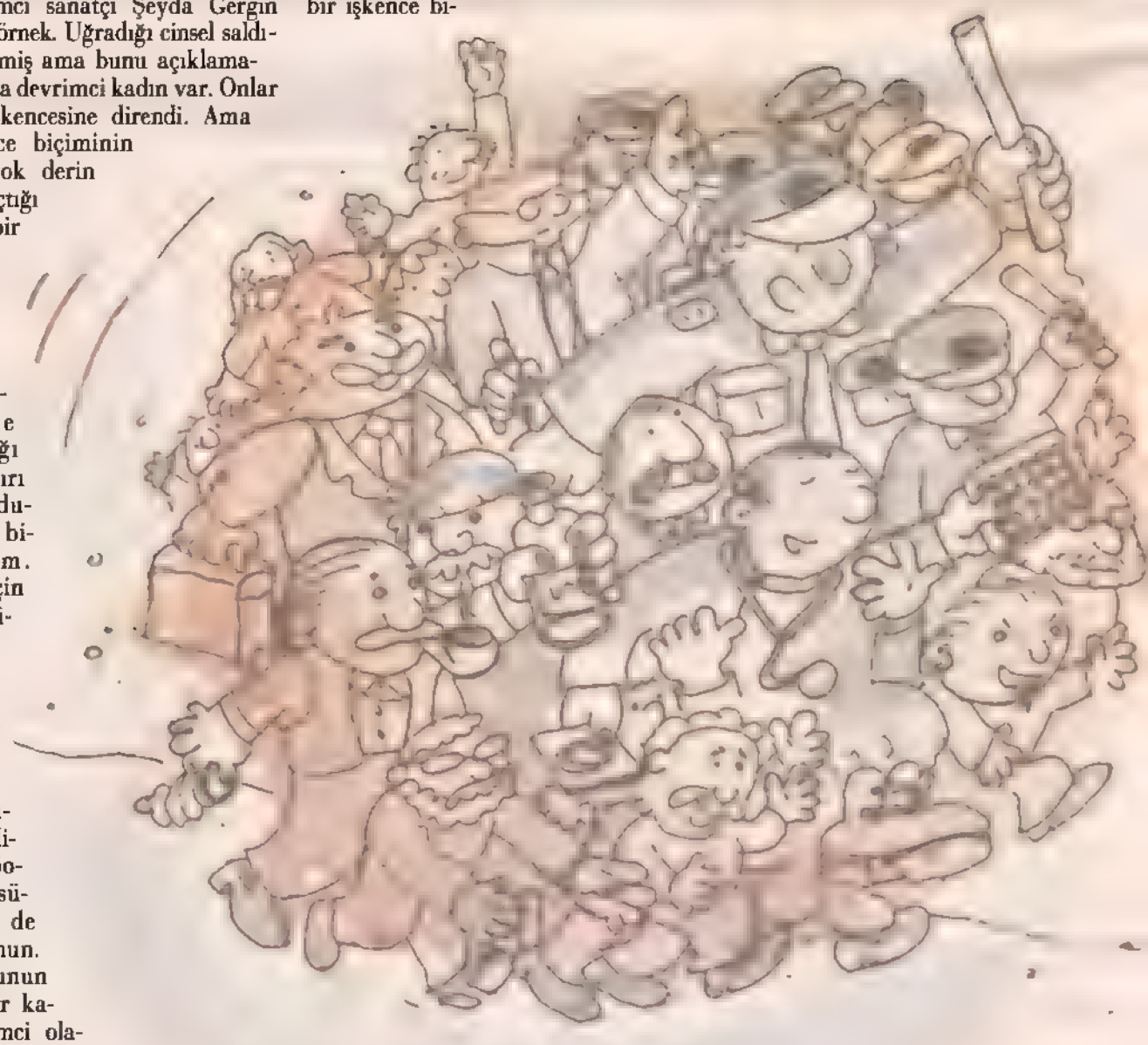

çimi olduğunu düşünüyorsun. Kaba ve sığ yaklaşıyoruz. Bilinçsizce savuşturuyoruz. Kendinin bununla karşı karşıya kalmayacağım düşünüyorsun. Tecavüz, insanın ruhsal dünyasını alt üst ediyor.

Emine: İstisna olduğunu düşünüyorsun aslında. Kendi adıma gözaltına alındığımda, tecavüze uğrayabileceğim aklıma gelmedi. Ama işkencecilerin cinselliğe(me) yönelik küfürleri midemi bulandırıyor ve korkutuyordu. Dayak, askı, elektirik vb. işkence biçimlerinden daha çok küfür ve cinselliği taciz etmeye yönelik hareketleri tiksindiriyordu beni. Sanki diğer işkenceleri yapmaları normalmiş gibi... Onlar devletin politikasını yerine getirirken kendilerini de yaşıyorlardı... İnsan olmadıklarını söylemek gerekiyor. Sokaktaki çocuğu kaçırıp tecavüz eden bu düzenin yarattığı bir sapıktan daha aşağılık, adi yaratıklar onlar.

Banu: Örneğin biz devrimci olmamıza rağmen buna bilinç olarak uzağız. Genel olarak devrimci kadınlardan bahsediyorum. Bunun yaşamaktan ziyade çarpık kadın bilinciyle ilgili olduğunu düşünüyorum.

Erkek egemen bir toplumda yaşıyoruz. Kadınlar devrimcileşirken bunu unutuyorlar. Üzerlerindeki ekstra yükü görmüyorlar. Burjuvazinin egemenliğine karşı mücadele ederken, onun bir uzantısı olan erkek egemenliğini es geçiyorlar. Yanılsamalı bir özgürlük, çarpık bir bilinç. Ondan sonra karşı karşıya kaldıklarında kadınlıkları onları teslim alan bir şeye dönüşüyor.

Gönül: Sosyalizm mücadelesi vermek gerekir demek tek başına yeterli değil. Ama sosyalizmin yetersizliğinden ileri gelmiyor. En somutu biziz işte. Tecavüzü gormeyince tartışmıyoruz. Kadınların erkeklerden daha çok çaba sarfetmeleri gerekiyor.

Banu: Tutuklanmadan önce ben de gözaltına alınmıştım. On üç gün gözaltında kaldım. Bana ilk yapılan işkenceydi; tecavüz tehdidi ve cinsel taciz. Bunun kadınlar için en etkili işkence biçimi olduğunu düşündüklerinden önce bunu kullandılar. Beni çırılçıplak soyduklarında çok utandığımı hatırlıyorum. Utanmam için özel olarak sürekli küfür ediyorlardı. Çıplak olmamdan dolayı aşağılamaya çalışıyorlardı. Bu küfürler dayak yemekten daha ağır gelmişti bana. Sonra yere yatırıp tecavüz edeceklerini söylediler. Polislerden biri de, "Sen bakiresindir, korkma, hele bu iş bitsin ben seni alırım," diyordu. İğrençti. Gözlerim bağlı olduğu için çıplak olduğumu unutmaya çalışıyordum. Kendi kendime, blöf yapıyorlar, diyordum. Polislerden biri üzerime abanınca, bağırmaya başladım. Tecavüz etmediler bana ama cinsel taciz sürdü.

Gönül: Gözaltındayken kapıdan girdiğim ilk anda elle sarkıntılık yapmaya ve küfür etmeye başladılar. Sürekli üstümü aramaya kalkıyorlar, ben de itiraz ediyordum. Daha sonra işkence için başka bir odaya götürüldüm. Soyunmam istendi. Bana dokunmalarını istemediğim için kendim soyunmaya başladım. Tabii çok utanıyor insan. Lanetleniyorum hissine kapılıyordum. Askıya alındıktan sonra yere yatırıldım. İlk önce falaka yapacaklarını sanıyordum. O anda üstümdeki son çamaşırı çıkarmaya başlayınca panikledim. Hâlâ bunu yapamayacaklarını duşünuyordum. Sonra biri hızla üzerime abanınca bağırmaya başladım. Sadece sesimi hatırlıyorum. Çığlık atıp tekmeler savurmaya başladım. Küfürler, alay etmeler sürekli devam ediyordu. Bana tecavüz etmediler ama aylarca kâbusum olmaya devam etti. Kadın olmaktan tiksiniyordum. Kâbus gördükten sonra sürekli midem bulanıyor.

Emine: Tecavüzün sosyalist kimlikli kadınlarda da derin yaralar açmasının nedeni toplumsal değer yargılarının etkisinin ağırlığından kaynaklanıyor. Devrimci kadınların birçoğu için cinsellik gizlenmesi gereken, fazla tartışılmayan bir alandır. Toplumsal değer yargılarının kafalarda yarattığı etki bir biçimde sürdürülmektedir. Öyle ki cinsellikten kaynaklı hastalıklar bile kolay kolay anlatılmaz.

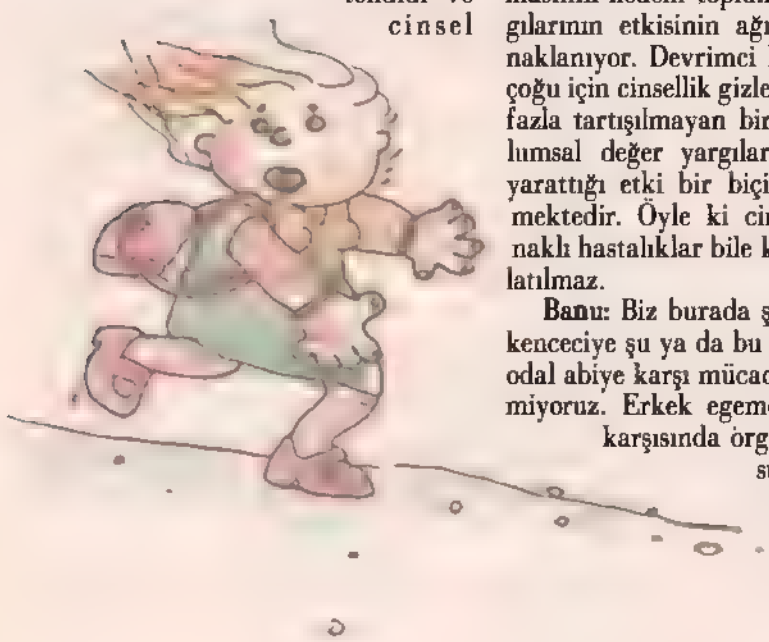

Banu: Biz burada şu ya da bu işkenceciye şu ya da bu gaddar eşe, feodal abiye karşı mücadeleden bahsetmiyoruz. Erkek egemenliği kadınlar karşısında örgütlü bir güç ve sürekli yeniden kendini üretiyor. Bunu sistem üretivor ve devlet ellerinde bunun için en güçlü araç. Devlet erkek egemenliğini hem üretiyor hem de saldırı aracı olarak kullanıyor.

Emine: Örneğin kadınların özgür olduğu düşünülen ABD'nin istihbarat servisi FBI rakamlarına gore 98'de New York'ta, her altı dakikada bir tecavüz suçu işleniyor. Devletin gözaltında tecavüzune uğrayan kadınlar, muhalif kadınlardır. Asiye de muhalif kimlikli bir kadındı. En son Muhabbet Kurt ve Şeyda Gergin açıkladı. İskenderun'da, iki liseli genç kız poliste tecavüze uğradı. Latin Amerika'da tecavüz birlikleri var. Türkiye'de de böylesi timlerin oluşturulduğu biliniyor. Düne kadar Bolge'de çok yaygın olarak kullanılan yöntemler, Batı'da kullanılmaya başladı. İşkence, tecavüz devletin politika yapış tarzıdır.

Gönül: Buna karşı kadınlar da politika yapmalıdır. Örgütlü bir güçle karşı karşıyayız. Karşı durmak için de örgütlenmek gerekiyor. Kapitalist sisteme ve erkek egemenliğine ancak örgütlü bir güçle karşı durulabilir. Oysa kadınlar politikada ikinciller. Yani devrimci kadınların zaaflı noktası kadınlıkları.

Asiye: Kadın geleneksel, toplumsal kadın rollerini devrimci olduğunda da farkında olmayarak devam ettiriyor. Toptan bir reddedişe gidiyor. Üstünü örtüyor. Geleneksel ya da toplumsal kadınlık ikincil, pasif, iradesiz bir kadın. Bilinçli bir değişim ve donüşüm yaşamadığından dolayı da o toptan reddettiği ya da üstunü örttüğü değer yargıları, duyguları, düşünceleri, koşullar ortaya çıktığında, kadım tekrar o ikincil ve pasif haline geri götürüyor. Bağımlı biri haline geliyor. Erkek gibi kadın olmaktan bahsetmiyoruz. Kadının reddetmesi gereken kadınlığı değil, ataerkil ilişkilerin, sistemin yüzyıllardır kadına dayattığı geleneksel kadın rolünü reddetmesi gerekiyor.

Uzun yıllardır sosyalist düşüncelere sahibim. İşkenceye kadar kendimde çok şeyi değiştirdiğimi düşünüyordum. Ama ne kadar yanılmışım. Reddettiğim o geleneksel kadın rolunü devam ettirmişim aslında. Gerici feodal değer yargılarından sıyrılamamışım. Bu çok acıydı. Yıllarca uğraşıp didiniyorsunuz, geriye dönüp baktığınızda aslında yine aynısınız, hiç değişmemişsiniz.

Cezaevinde yoldaşlarımla birarada olmam şanstı benim açımdan. Dışarıda olsaydım belki de bu kadar çok tartışamayacaktım, duşünemeyecektim. Kendimi yenileyemeyecektim.

Gönül: Asiye aslında şanslıydı. Dostları, yoldaşları yanındaydı. Sınırsız bir paylaşımlı bir dostluk. Çıkarsızca insanların birbirlerine ellerini uzattığı bir ortam. Bunların yeni insanı şekillendirmekte büyük payı var. Asiye'de de öyle oldu. Ama pek çok kadın bu şansa sahip değil. Asiye ile birlikte biz de değiştik aslında.

Banu: Evet. Asiye'nin rüyaları kesildikten sonra bir gün yine rüya gördüğünde çok moralim bozulmuştu. O düşerse, geri adım atarsa ben de atacakmışım gibi geliyordu. Biz bu süreçten yeni bir bilinçle çıktık. Şimdiye kadar tartışmadığımız, düşünmediğimiz birçok şey kazandık. Asiye'de kendimizi gördük. Tek başına tecavüz bile önceden bizim için tartışılmamış bir şeydi.

Emine: Ne kadar derin etki yaptığını gördüğümde sarsıldım. Bizler onun attığı çığlıkları duyarken, kendimizi çok çaresiz hissettik. Kin duyduk, öfkemiz daha da büyüdü. Tecavüzü rüyasında yeniden yaşıyordu. Daha doğrusu bilinç dışında. Onu uyandırmak mümkün olmuyordu böylesi anlarda. Onunla birlikte bizler de yaşıyorduk. Bir kez daha kime sevgi duyup kimden nefret etmen gerektiğini bilince çıkarıyorsun. Hepsinin hesabını sormak isteği ile doluyuz her birimiz.

Asiye: Gerçekten hepimiz değişerek çıktık bu süreçten. Birbirimize öğrettik, birbirimizden öğrendik.

"Sosyalistim," demenin altını dolduramadığımız surece bizi tekrar geleneksel kadın kimliğine geri götürdüğünü, götürebileceğini fark ettik. Devrimciler açısından böyle bir sorun var aslında. Özellikle de kadın cephesi açısından böyle. Kendi deneyimimden öğrendim en fazla. Karşımızdaki güç örgütlü ve işkence bu güç açısından vazgeçilmez. Korkmuş, sinmiş ve silik bireyler isteniyor. Kadınlar bunun için daha fazla politika yapmalı, aktif olmalı.

Emine: Tüm kadınlar öncelikle yaşadıklarını açıklamalılar... Tüm kadınlar, aslında bu erkek egemen sisteme potansiyel birer muhaliftir. Sokaktaki, işyerindeki, evdeki kadın için gidilebilecek birçok adres var. Demokratik kadın kurumları var, mesela EKB. Asiye'nin polisler hakkındaki davası hâlâ açılmadı. Bu şekilde örtbas edilmesine izin verilemez. Tüm kadınlar tecavüzcü polislerin yargılanması için mücadele etmelidir. Kamuoyunu duyarlı hale getirmek için basın açıklamaları yapılabilir. Polislerin tutuklanması için her hafta TBMM'ye suç duyurusu başvuruları yapılıp yürüyüşler düzenlenebilir. Kadınlar yaratıcılıklarını şimdi göstermek zorunda. Suskunluk devam ederse Asiye'nin, Şeyda'nın, Muhabbet'in, Zeynep'in başına gelenler, sokaktaki başka kadınların da başına gelecektir.

Ocalan davasının sonucu tartışılıyor şu günlerde. Ustlerde yapılan değerlendirmeleri anlamaya çalışıyoruz. İdam edilsin mi, edilmesin mi? Bizim bu kararda hiç yerimiz yok mu diye düşünüyorum.

Analar birbirini anlayacaktır

Biz, mahkemeler sürerken. davaları etkileme ve oy kaygısından uzak bir başka taraftan olaya bakmaya çalışıyoruz. Bu taraf başka. Kimilerinin "vah vah" deyip çok acıdığını söylediği tarafız biz. Buna çoğumuz acı diyoruz. Milliyeti, dini, dili, ırkı olmayan; acı. Kaybetmenin acısı... Yüreğimizi yangın

yerine çeviren ve bir gün gideceğinden pek de umutlu olmadığımız, kalan sağların bize ihtiyacı var deyip teselli bulmaya çalışırken, gerilere döndüğümüz, mantığa sığdırıp alışamadığımız, "Babam nerede?" sorularıyla öfkeye bulandığımız, "Bu savaş niye?" türküleriyle ağlayıp kimselere duyuramadığımız acıdan sözediyorum.

Görünürde iki taraf var gibi. Kararlarda birinci derecede etkili olması gereken, ama onlar adına birilerinin gazete sütunlarında, meclis kürsülerinde sağduyulu olmaya çağırdığı iki taraf. Gerçekten iki taraf mıyız? Bu kargaşada birbirimizi dinleyebilsek belki başka bir taraf doğacak.

Oğlunuz büyüdü. Gizli gizli aynaya bakarken, en yakışıklısı sizin oğlunuzdur hep. Bıyıkları çıktı sonunda. Çıkmasa da o traş oluyor zaten. Bakışları heyecanlı. Besbelli sizden başkalarına da yer var bakışlarında. Dünyayı yeniden kurma ve değiştirme gücünü vurgulamaya çalışıyor. Karnınıza nasıl sığdığına inanamadığınız, çok gizli birşeylerle size bağlı olduğunu gözlediğiniz oğlunuz, büyüdü. Yaşamınızdan onun için gidenlere aldırmıyorsunuz. Bir acayip gurur işte. Artık o askerde. Üstünü örten, üşütürse aldıran da olmaz diye kahroluyorsunuz. Onun gençlik öfkeleri başına iş açar mı? Kırılmasın diye söylemedikleriniz içinizde. Yeter ki dönsün sağ salim...

Televizyon haberlerini titreyerek izlemeye başladınız. Çarpışmada ölenlerin adları arasında oğlunuzun adı yok. Bugünlük... İçiniz sızlıyor. Ama o acımasız ferahlamadan da utanıyorsunuz. Bazı yemekleri yiyemez oldunuz. O çok severdi. Olsun. Yeter ki dönsün, her şeyin üstünde artık. Doğu illerinde sıcaklığın düşmesi sizi donduruyor. Birçoğu kanıksadı ama gazetelerde sizin haberiniz operasyonlar. Ve bir gün ateş düştüğü yeri yakıyor. Korktuğunuz haberi alıyorsunuz. Bir yarınız oğlunuzla birlikte gömülüyor.

Diğer tarafta denilen anneye de bakalım mı? Onu karanlık gecelerin birinde doğurmuştunuz? Kanamanız olursa hiçbir sağlık kuruluşuna yetişemeyeceğinizi bile bile. Yollar yine kar yüzünden kapandı. Canınız ve doğum arasında tercih hakkınız olamazdı. Yine de doğurmayı seçtiniz. Kaçıncı çocuğunuzdu? Oğlan olduğu için bir kaç gün el üstünde tutuldunuz belki. Onu en iyi kundaklara sardınız. Ona hep torpil geçtiniz, yiyeceğin en iyisi onun oldu. Bir gün onun da bıyıkları terleyiverdi. Gizli yavukluya sevdalanan gözlerini ilk siz gördünüz. Okutmaya çalıştınız. Askere de gidecekti. Gözlerindeki isyanların başka gidişlere gebe olduğunu göremediniz belki. Bilinmezlere gittiğini günlerce gelmemesinden anladınız. Gözleriniz dağlardan başka bir yere bakamaz oldu. Birşeylere canından öte inanmanın bedelinin onu kaybetmek olduğunu sezdiğinizde, bekleyişiniz ağıtlara dönüştü. Onu son bir kez görebilmek umutların toplamı oldu. Gece gelen ayak seslerini, belki onu getiriyordur diye sevdiniz. Ne yer, ne içer, nasıl yaşar diye düşünmenin bile tehlikeli olduğunu öğrendiniz. Ve bir gün televizyondan dağ eteklerinde yatan ölülerden birinin sizin oğlunuz olduğunu gördünüz, bir saniyelik görüntüden. Siz de korktuğunuz haberi aldınız. Sizin de bir yanınız oğlunuzla birlikte gömüldü...

Her iki ölümde de kayıpların adından başka ne çok benzerlik var. Her boşluk dolarmış. Kim demiş? Bu boşluk başkasına benzemez. Yaşamınızın bir yanı ömür boyu dipsiz bir kuyu, öfkeniz hep güncel ve benzer.

Sevgili *Pazartesi*, oğullarını kaybeden analara daha çok sayfa ayırın. Gazeteler, kayıp analarına sütun açın. Yazsınlar. Her ana oğlunun öyküsünü anlatsın ve oğluyla öyküsünü. Bazen birbirlerine haykırsınlar öfkelerini. Bırakın birikmiş acıları dışarı çıksın. Apo'nun annesi de yazsın.

Farklı taraflardan haykıranlar, içerikteki benzerliği görebilecek kadar yüce gönüllüdür. Analar birbirini anlayacaktır. Sonra karar verin, Apo asılsın mı, asılmasın mı? Yüreklerden çıkacaklar birbirini anlayacak, sizin istediğinizden daha görkemli ve daha insani bir çözüm bulacaktır. Size de bunu kâğıda dökmek kalacaktır. Olayların başında önleyemediklerimizi sonunda anlayabiliriz belki...

Esra Dönmez

Bu sayfaya yazan, tanıklıklarını, deneyimler[illegible] yaşkilerini bizimle paylaşan okurlarımıza teşekkür ederiz.

Milenyum ya da adı her neyse!

Milenyuma'a ne kaldı ? Aç çocuklar kaldı. Açlıkları biriktiren ama açlık değil çektiren "geçim derdi" diyen eller kaldı... Onlar hep vardı.

Kimin Milenyum Çağı bu ? Orada mısınız ? Hem ne demek milenyum, anlamı neye karşılık geliyor ? Giden çağ bize ne verdi, biz ne kadarını aldık da gelen çağa alkış tutacakmışım!..

Siyasilerimiz, patronlarımız ve medyamız yeterince alkışlıyor zaten. Hem ben alkışlasam bile benim küçük, kadın ellerimin tek başına çıkaracağı ses duyulmaz ki. Belki duyulur benim gibi eller "elele" olursa duyulur ama neyse...

Evet, evet. Zaten bu yeni çağda da ben aynı yatakta uyanacağım. O hep yarım uykularla uyuduğum, o ilk yatakta öleceğim belki de. Yatağında ölmek; Kimbilir belki gözümün önünde bir de asma çardağı olur.

Ne diyordum ? Kimin yüzyılıydı giden ve gelen kimin olacak. Adı milenyum ya da ninaynum ne fark eder ki. Ben yine o geç girdiğim ve erkenden terk etmek zorında kaldığım yataktan işime gideceğim. Eğer işim varsa; yeni çağ bana iş verecek mi yoksa. Ya da şu savaşlar; erkeklerin çıkardığı, yiğitçe (!) çarpıştığı savaşlar yitecek ve ben artık üzüntüsünü taşımayacağım öyle mi!...

Bu yeni çağda, belki de kadınlar en başta, kendini aşağılamaktan vazgeçecek. Bakıyorum da şöyle bir etrafıma aklıma Emma'nın bir sözü geliveriyor. "Erkeği canavarlaştıran kadının kendisini aşağılamasıdır". Ahh!... anlaşılır mı ki kadının bir adının kurtuluş olduğu.

Boşverin milenyum ya da adı her neyse; Ne karanlık bir çağdı giden ve gelen hiç de farklı olmayacak. Ancak; Akılla tutuşan "Aydınlık" bir çağı biz kadınlardan başka kim yaratacak?...

Ayşe Gül Sayman

Erkekler beni ürkütüyor

Beni kafede herkesin içinde dövdü. O günden sonra bir daha onu aramadım. Kaan sürekli beni arayıp asla onsuz olamayacağım, bekâretimi ona verdiğimi, başka bir erkeğin beni istemeyeceğini söylüyordu.

Kaan'la tanıştığımda on üç yaşındaydım. O da yirmi beş yaşındaydı. Ortaokuldaydım, erkeklerle hiç duygusal ilişkim olmamıştı. Kaan her gün okul çıkışıma geliyor, hediye falan alıyordu. Mahallede bir abla vardı. Bizim arkadaşlığımızı o sağladı. İlk kez böyle bir duygu yaşadım. Benden çok büyük biriyle çıktığım için böbürleniyordum. Onun da bana sürekli iltifatlarda bulunması beni cezbediyordu. Ailem önce bilmiyordu. Biz Kaan'la evlenmeye karar verdik. Daha doğrusu o öyle istedi. Ben de okulu bırakacaktım. Anneme açtım konuyu, o da babama söylemiş. Kaan'ın ailesi beni istemeye geldi. Babam çok küçük olduğumu söyleyip kabul etmedi. Görüşmemiz yasaklandı. Kaan kaçalım dedi. Kadıköy'de buluştuk. Ordan da Zonguldak'a gittik, onun bir arkadaşına. Gece çok kötüydü. Birlikte olmak istedi ama benim çok canım acıyordu. Bayağı bir ağladım, bağırıp çağırdım. O da bıraktı, o gece daha fazla uğraşmadı. İkinci gün arkadaşları geldi eve. Herkes esrar içiyordu. Dumandan resmen ben de sarhoş olmuştum. Bana da içirmeye çalıştı, içmedim. Gece onun zoruyla birlikte olduk. Bağırmamam için bana vurdu. Bayılmışım. Üçüncü günün sabahı, babam abim ve eniştem evi bastı. Babam beni öldürmeye gelmişti. Eve geldik. Ondan sonrası da ayrı bir kâbustu. Bekâret kontrolüne gittik. Babam b a k i r e

olmadığımı öğrenince beni evlatlıktan reddetti. Başka bir okula yazıldım. Kaan da tutuklandı, iki sene hapiste yattı. İçerden çıkar çıkmaz da beni buldu, tekrar görüşmeye başladık. Ailem yasak koysa da yalan söyleyerek onunla buluşuyordum. Ama bir süre sonra sürekli beni dövmeye başladı. Ne zaman buluşsak bir bahaneyle bana vuruyor, sonra özürler diliyordu. Ben de ilk kez onunla birlikte olduğum için mutlaka evleneceğimizi, onun değişeceğini düşünüyordum. Bir bir arkadaşımızın evinde beni yine dövdü. Ben oradan kaçtım. Sonra beni yakalayıp bir daha yapmayacağına söz verdi. Evleneceğiz dedi. Ama ben ondan korkmaya başlamıştım. Daha az buluşmaya başladık. Sürekli beni arayıp buluşmazsam babama görüştüğümüzü söylemekle tehdit ediyordu. Çaresiz görüştüm. Gittiğimiz bir kafede evliliğimizle ilgili hayaller kurarken, eve alacağımız mobilyanın rengi yüzünden de kavga ettik. Beni kafede herkesin içinde dövdü. O günden sonra bir daha onu aramadım. Kaan sürekli beni arayıp asla onsuz olamayacağımı, bekâretimi ona verdiğimi, başka bir erkeğin beni istemeyeceğim söylüyordu.

Hayatının en kötü gunleriydi. Babanım baskısı da bir yandan. Uzunca bir süre psikolojik tedavi gördüm. Bu olayların hepsi beş senemi aldı. Şimdi on dokuz yaşındayım. Birkaç ay önce nişanlandım. Ama o olayların izleri hiç bitmedi. Nişanlımla sağlıklı bir cinsellik yaşayamıyorum. Onunla yalnız kalmaya korkuyorum. Nişanlım çok iyi bir insan. Yaşadıklarımı biliyor ve anlayış gösteriyor. Ona dokunamıyorum. Hiçbir zaman kendine tam güvenli biri olamadım. Kaan bana hep geri zekâlı biri olduğumu hissettirdi. Yaşadığım beş sene, kişiliğimi yöneten bir adamla geçti. Resmen beni teslim aldı, yönetti. Nişanlımla sağlıklı bir ilişki için çok çaba harcıyorum. Ama kendimi çok yorgun hissettiğim oluyor, keşke bunları hiç yaşamasaydım diyorum.

Sevtap

Vatandaşa yakın ilgi...

Benimle ilgili meseleyi konsolosluğun dışında tutmamız gerektiğini ve kendi evinde görüşmemizin çok daha uygun olduğunu belirtti. Koskocaman başkonsolosun benim meselemle bunca yakından ilgilenmesi ve beni evine dahi çağırması gerçekten ilginçti.

Bir ayı aşkın süredir Meksika'daydım. Buraya öğrenim için gelmiştim. Bir gün yasal açıdan ufak bir sorunla karşılaşınca Türk Konsolosluğu'na damşmaya karar verdim. Meksika'da fazla Türkiyeli bulunmadığından, konsolosluğa gittiğimde beklenmedik bir ilgiyle karşılaştım. Adeta soru yağmuruna tutuldum ve gerçek sorunum konuşulmadan veya kimlik vb. şeyler sorulmadan başkonsolos yardımcısının düzenleyeceği bir kokteyle davet edildim. Elime bir kartvizit tutuşturuldu. Kısa bir zaman sonra ise esas konuya geçilmesi için başkonsolosun odasına alındım. Başkonsolos yaşlı, ilk andan itibaren son derece güler yüzlü ve samimi davranan biriydi. Fakat çok şaşkın görünüyordu. Genç bir kadının yalnız başına Meksika'ya gelip bir yıl kalmaya niyetlenmesi onun garibine gidiyordu ki, her lafın başında: "Ee kızım, buraları nereden aklına geldi? Yalnız başına burada nasıl kalıyorsun?" diyordu. Aynı zamanda kendinden bahsetmeyi de unutmuyordu. Kısa bir süre içinde ne kadar önemli görevler üstlendiğini ve son derece başarılı olduğunu anlattı bana. Ayrıca yalnız Meksika'nın değil aynı zamanda dokuz ayrı Latin Amerika ülkelesinin de başkonsolosuymuş. Üstelik bunlarla da yetinmiyor, değişik ulusların katıldığı toplantılarda konferanslar veriyormuş, herkesi kendine hayran etmeyi başarıyormuş vb. Ne yazık ki bu kadar önemli ve başarılı olmasına karşın kendini çok yalnız hissediyormuş, ailesi yıllardır Türkiye'deymiş ve kocaman bir evde tek başına yaşıyormuş.

Tabii, anlatılan bütün bunlar kendini yalnız hisseden bir yaşlının öyküsü olabilirdi, başka bir niyetin olduğundan şüphelenilmese. Ancak konu benim sorunuma gelince durum farklı gelişmeye başladı. Yaşlı konsolos, benimle ilgili meseleyi konsolosluğun dışında tutmamız gerektiğini ve kendi evinde görüşmemizin çok daha uygun olduğunu belirtti. Telefon numarasını verirken de bundan kimseye bahsetmememi tembihledi. Çünkü bana şahsi yardımda bulunacakmış ve bundan kesinlikle kimsenin haberi olmamahymış.

Vatandaşa bu kadar yakın ilgi beni adeta şaşırtmıştı; koskocaman başkonsolosun benim meselemle bunca yakından ilgilenmesi ve beni evine dahi çağırması gerçekten ilginçti. Vedalaşırken bu önemli pozisyondaki adam benim gibi bir öğrenciyi sarılarak odasından çıkardı. Kendisini hafta sonunda, sabah erkenden arayacağıma dahi (isteği üzerine) söz vermiştim. Onu aradım. Sesi telefonda pek neşeli geliyordu. Bana hiç konuşma fırsatı vermeden adresimi sordu ve derhal bir taksi göndereceğini söyledi. Birlikte kahvaltı edecek, öğle ve akşam yemeği yiyecekmişiz. Ayrıca şehri gezdirecekmiş bana. Misafirperverliğine teşekkür ettim. Ancak konuşulacak meselemin bu kadar zaman gerektirmediğini ve erkek arkadaşımın da, vatandaşın sorunlarına bu kadar derin ilgi gösteren şahısla tanışmak istediğini söyledim. Bu sözler başkonsolosun pek hoşuna gitmedi, anında ses tonu değişti. "İşte bu olmadı, ben erkek arkadaşımla tanışmak falan istemiyorum. Senin sorununla uğraşıyorum, çok ayıp ettin," dedi. Telefonu kapatmadan önce ona, kimin gerçekten ayıp edip etmediği hakkında iyi düşünmesini önerdim.

Pervin

Anneler ve oğulları

Evet! HATALIYIM ve sizleri uyarmanın yurttaşlık görevim olduğunu düşünüyorum. Asla on sekiz, yirmi yaşından sonra çocuk doğurmayın. Oğlunuzla geçen ilk yıllar evliliğin ilk seneleri gibi cicim yıllarıdır. Agucukları, kakası, çişi, bezi, sebze maması, vitaminleri. kaç gr aldı, kaç cm uzadı gibi basit sorunlar gündemin ilk sıralarındayken, bir bakmışsınız: sizin canavar yani sevgili oğlunuz

Çocuklu ve az problemli bir hayatın sırrı, çocuğunuzla yaş farkınızın on yedi, on sekiz seneyi geçmemesinde yatıyor dersem!... Sakın yazdıklarıma garip garip bakmayın. Oğluyla otuz, kızıyla otuz üç yıllık yaş farkını göğuslemeye uğraşan bir anne var karşınızda. Tecrube yazıyor hanımlar, tecrübe...

Oğlunuzla geçen ilk yıllar evliliğin ilk seneleri gibi cicim yıllarıdır. Agucukları, kakası, çişi, bezi, sebze maması, vitaminleri, kaç gr aldı, kaç cm uzadı gibi basit sorunlar gundemin ilk sıralarındayken, bir bakmışsınız; sizin canavar yani sevgili oğluşunuz iki yaşına, siz otuz iki yaşına gelmişsiniz. De-de, ütçü, gak, gıy, hanhan ve benzeri kelimelerden oluşan Türkçesini kavramak ve başkalarına tercüme etmek, match box'larının renk ve çeşitliliğini artırarak, silah alımına yönelik harici faktörleri (anneanne, babaanne, hala vs.) bertaraf etmeye çalışmak, dişlerinin sayısını aşılarının takvimini takip etmek, yuvada yaptığı çöpten adam resimleri karşısında Van Gogh tablosu yapmışçasına tezahüratlarda bulunmak, kendine güven, sevgi vs. gibi psikolojik, sosyolojik ve de pedagojik kavramları oturtmakla geçen yıllarımızın sonunda, siz oldunuz otuz yedi oğluşunuz oldu yedi.

Bu arada, muhtemelen çalışıyorsunuz, yaşınız da, kariyerinizin en tepe ve yoğun noktasında olmaya müsait ama çocuğunuz ilerde yalnızlık çekmesin diye düşündünüz kardeş için ideal yaş farkı üç yıldır dediniz ve bir çocuk daha doğurdunuz. Bir kızınız oldu (Gelecek program "anneler ve kızları"). Biri yuvada biri beşikte iki çocuğunuzu doğal ki bakıcı teyzeler, anneanne, babaanne gibi dış yardımlarla büyütmeye uğraşıyorsunuz. Aaa... bir de unutmadan yazalım. "Karıcığım çocuk yetiştirmek çok önemli bir olaydır. Benim her konuda olduğu gibi bu konuda da sana güvenim tam. Çocuklarımız konusunda ALACAĞIN her kararda, VERECEĞİN her eğitimde sonuna kadar ARKANDAYIM" diyen çook(!) anlayışlı bir kocanız var. Siz, sürekli didinen gol atmaya uğraşan bir "forvet", o ise kenarlarda, taçla, faulle uğraşan bir "bek" mübarek (Oğlan annesi olduğum nasıl belli ama...). Her neyse bu konu ayrı bir yazı hatta yazılar zinciri, fazla deşmeyin.

Evet... geldik mi ilkokula. Kuzum siz ne zaman ilkokula gitmiştiniz? Tam tamına otuz yıl önce. Sizin zamanınızda ilkokulda; eylem, ulaç, ulama, bağfiil, büyük ünlü uyumu, 2x+2y=?, saatte 180 km hız yapan arabayla yola çıktınız vb. gibi kolay kavramlar mı vardı? Yoksa!.. Yerli malı yurdun malı her Türk onu kullanmalı gibi yerli mallar haftası mı? Servis şoförleriyle beş, on dakikanın hesabını yapmak mı? Yoksa!.. zil çaldığında evinize koşturup, yemek yiyip okulunuza donmek mi?

Başladınız mı yeni dünya düzenine ayak uydurmak için çabalamaya... İyi, iyi çabalayın daha bunlar bir şey değil... Bir hafta sonu sevgili oğluşunuz anneanesiyle beraber, bir kalaşnikofla karşınıza çıkıverdi. On senelik silahsızlandırma mücadeleniz, "Bütün arkadaşlarımın silahı var anne" "Kızım, çok istedi ne yapayım" gibi söylemlerle noktalandı. Oysa ki ninja kaplumbağalarını, garip kılıklı uzay adamlarının tüm aksesuarlarının isimlerini; doğum gunu, ara karne, ana karne vb. zamanlar için ne güzel ezberlemiştiniz.

Neyse bırakalım bunları gelelim ortaokul yıllarına. Kolej sınavlarını başarıyla tamamladınız, ilkokulu bitirdiniz, oğluşunuz on iki siz kırk iki.

Bir lisan bir insan ve benzeri özdeyişler, günümüzün yükselen değerleri. Çok şükür siz de yeni dünya duzenine ayak uydurma, AB'ye girme konusunda dirençli ve kararlısınız.

Geldik hazırlık sınıfına ve İngilizce'ye. iki lisan iki insan, eklendi mi yanma Almanca. Spor çocukları uyuşturucu ve benzeri kötü alışkanlıklardan korur; haftasonu aktiviteleri şart. Kendine güvenini ve İngilizcesini geliştirmek gerekiyor; yazın dil kursları önemli, derken liseli olduk. On beşe kırk beş yaş!

Siz; olgun ve kendini sürekli yenileyen bir annesiniz. Şüphesiz sınıf geçme sistemindeki yenilikleri, ÖSS-ÖYS gibi Milli Eğitim sistemimizin temel taşlarını sular, seller gibi ezberlediniz. Her sene birşeyler değişiyormuş, olsun, siz yenilikçisiniz ya! Not yükseltme, seçmeli dersler, edebiyattan KESİN geçilecek (hayatta a/b/c/d şıkları dışında bir şey gormemiş oğluşunuz bunu nasıl becerecekse?!..) gibi konular size vız gelir.

Sizin zamanınızda komşunun sarı saçlı oğlu, vapurdaki beyaz kazaklı çocuk gibi platonik boyutlu, subjelere göre belirlenen aşk kavramları olsa da olsun... Siz yenilikçi bir annesiniz; kız arkadaşlarla bitip tükenmeyen telefon muhabbetleri, garip

isimli pub'lar, kafeler'de harcanan küçük çaplı servetleri anlayışla karşılarsınız.

Sizin zamanınızda ev satın alınabilen paralarla alınan CD'ler ve kasetler eve gelmeye başladığında ise işler tüinden değişmeye ve kaleleriniz hızla düşmeye başlar. İbrahim Tatlıses, İbrahim Erkal, Ayna, Teoman vb. gibi isimlerini ve müziklerini asla ezberlemeye tahammulünuzun ve vaktinizin olmadığı kişiler kulağınıza birer birer çarpmaya başlar (Bu iş ninjaları ezberlemeye benzemez).

TV'lere her çıkan sözde sanatçılar için, Bu kim? Bu ne? sorularınızla "Aman anne sen de kimseyi tanımıyorsun, uzaydan mı geldin?" sorularına muhatap olup, kendi kendinize sorarsınız: Ben ki Orhan Gencebay'ın bile bir şarkısını bilmem, nasıl oluyor da oğluşum bu adamları ve kadınları beğeniyor?

Yanıtsız kalmaya mahkûm soruların dönemine başladınız bile. Oğluşunuz on yedi siz kırk yedi... Okuduğunuz gazete ve dergilere dokunmadığını farkettiğinizde iş işten zaten geçmiştir. Sizin gazetede GS haberleri yarım sayfa, diğerlerinde beş sayfadır. Kadın hakları, çocuk hakları, insan haklarından bahseden derginizde, manken Aysun Kayacı'nın (Ohh! Nihayet ismini ezberledim, oğluşum çok beğeniyor da!) hangi bara gittiğinden, internet sörflerinden (ne demekse) bahis yoktur.

Geçen yılların koşuşturması, sinema yonetmenleri, yeni aktör ve aktrisleri sizin gündeminizden çıkardığı için, *Matrix*'in ne menem bir film olduğunu anlamanız zaten olasılık dışıdır.

Hane halkının (baba ve çocuklar), TV'ye ayırdığı saatler ise sizin kendinizle ancak başbaşa kalabildiğiniz saatler olduğu için, doğal ki TV'lerdeki Televole'ler, klipler, Mahallenin Muhtarları gibi konularda fikrinizin olması mümkün değildir.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen biliyorsunuz ki oğlunuzla ortak noktalarınız da var. Kitap okuma, siyasetle ilgilenme, siyasi gündemi takip etme gibi. Ama! O da ne? *Mehmed'in Kitabı*'nı tavsiyenizle okuduktan sonra, "Ben zaten hep asker olmak istemiştim" diye karşınıza çıkınca (kitabın yasaklanmasının iyi olduğunu düşünmeye başladınız bile), seçim gecesi siz inanılmaz üzüntüye gark olduğunuzda, o bir kenarda bıyık altından güldüğünde ve kafasına terlik yemeyi göze alarak, "Ben sana söylemiştim MHP'nin kötü bir parti olmadığını" dediğinde, 17 Ağustos sonrası siz herkese ve her şeye lanet okurken, "Yav, anne, kuzum şu memlekette bir kişiyi de beğen, hakkında iyi şeyler söyle" diye söylendiğinde... Evet, işte tam o zaman!.. O an!.. Bütün iplerin, sicimlerin koptuğunu hissettiğiniz, birzamanlar yedirmek için uğraştığınız, şimdilerdeyse doyuramadığınız, üstelik "gurme" edasıyla yaptığınız her vemeğe bir kulp takan sevgili oğluşunuzun kafasına pilav tenceresini geçirerek inanılmaz bir rahatlamaya, huzura kavuştuğunuz ve hatalı olduğunuzu anladığınız ANdır. Evet! HATALIYIM ve sizleri uyarmanın yurttaşlık görevim olduğunu düşünüyorum. Asla on sekiz, yirmi yaşından sonra çocuk doğurmayın. Neden? Niçin? İşte yanıtlarım;

a- Pediatristler on sekiz sene içinde "Beyin" bebeklere faydalı mıdır, değil midır tartışmasını asla sonlandıramazlar.

b- Kalaşnikof, match box ve ninjalar değişime uğrar, ama bu çelikçomak ve seksek'in değişimine benzemez.

c- Nasıl olsa siz de okulun zilini evden duymamış olacaksınız, dolayısıyla servislerin modelinin değişimine rahatlıkla ayak uydurabilirsiniz.

d- Bilgisayar zaten hayatınızdaydı, x yerine y programını öğrenmeniz işten bile değil.

e- Humanizm, toplumsal çözümler, yardımlaşma, eski dostlar, yazlık sinemalar, faytonlar....

Aaaa bunlar da ne?!...

Siz 12 Eylul 1980'de doğdunuz, oğhşunuz da 28 Şubat 1998 de. Ne fark var aranızda?

Feyza Dinç

NİYETE GÖRE HEDİYE — SEMRA CAN

SUÇLULUK — FEYHAN GÜVER

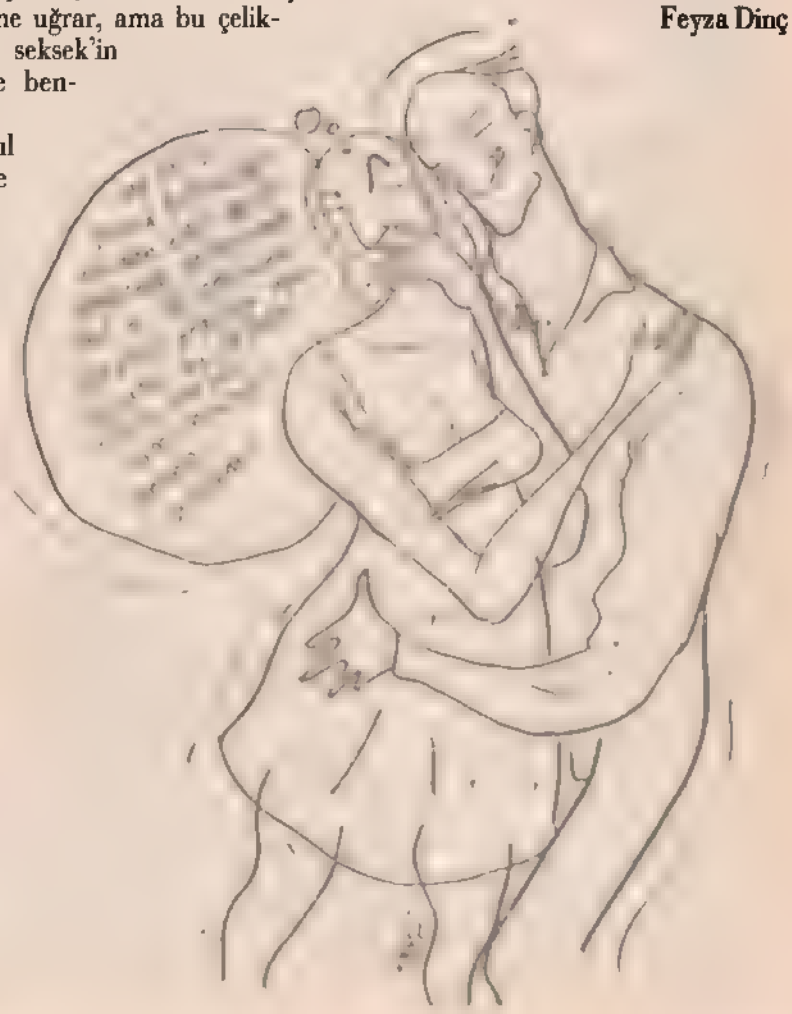

Sömürgecilik altında kadın mücadelesi: *Hindistan*

Geçtiğimiz yıl Türkiye'ye gelen Hintli **"Haydutlar Kraliçesi"** Phoolan Devi'ye, **"Hindistan'da kadınların talepleri nelerdir?"** diye sorduğumuzda şöyle cevap vermişti: **"Drahoma ve çeyiz sisteminin kaldırılması, kızların ve alt sınıftan kadınların eğitilmesi, genç ve orta yaşlı kadınlara iş verilmesi, çocuk yaşta evliliklerin yasaklanması."** Hindistan'da bugün çok canlı bir kadın hareketi var... Geriye doğru bakınca Hindistan'da kadınların patriyarkaya karşı sesini çıkarmaya geçen yüzyılda başladığını görüyoruz.

Bu yazıda Hindistan'da kadın hareketinin ülkenin bağımsızlığını kazanmasından önceki donemi hakkında bilgi aktarmaya çalışacağım ve bir kadın militanın hayatından bahsedeceğim. Bu kadının adı Sarala Debi Ghosal. Kendisi 1872-1946, annesi Swarnakumari Debi ise1856-1932 yılları arasında yaşamış.

Rahat bırakılmayan topraklar

On beşinci yüzyıl sonlarına baktığımızda çeşitli devletlere bölünmüş olan Hindistan'ı yabancı Müslüman şeflerin ve onların ordularının yönettiğini görürüz. On altıncı yüzyıldan itibarense Batı Avrupa ülkelerinin dünyadaki toprakların çoğu üzerinde yürüttüğü yağmacılık başlar. Portekiz, Hollanda, Fransa, Britanya sömürgecilik yarışında birbirini yer. On dokuzuncu yüzyılda Hindistan'ın tümüne İngiliz sermayesi ve krallığı egemendir. Hindistan'da bütün kadın ve erkeklerin hayatı sömürgeciliğin yarattığı tahribattan paymı almıştır.

İsa'dan iki bin yıl öncesinden itibaren yaşayan, çok tanrılı, panteist Hindu dini ve dayanağını ondan alan katı bir kast sisteminin Hint medeniyetinin esasını oluşturduğu söylenebilir. Kastlardan oluşan toplumda herkes babasının mesleğini sürdürür ve bir kasttaki herkes aynı meslektendir. Erkekler doğuştan. babadan oğula geçen meslek ve statüye sahip olurlar. Kadınlarsa onların eşleri ve kızları olarak toplumda yer alır. Çok karılılık birkaç kast dışında meşrudur. Brahmanlar ise bu kast sisteminin seçkinleri olan rahiplerdir. Sarala Debi'nin annesi Brahman geleneklerine bağlı olarak on üç yaşında evlendirilmiş. Türkiye'de de tanınan yazar-şair Tagore'un dordüncü kızı olan anne Devi de bir edebiyatçı imiş. Batı düşüncesiyle Hint düşüncesinin karşılaşmasının etrafında gelişen entelektüel tartışmaları izleyebilecek bir ortamda yaşamış. Yüzyılın ortalarımda gelişen Hint reformculuğundan etkilenmiş..

Birçok eyalete yayılmış, iki dinli (Hindu-Müslüman) ve onlarca değişik dil konuşan Hindistan nüfusu, yüz milyonun üzerindedir. Birçok büyük bölge birbirinden değişik ekonomik ve kültürel özellikler taşımaktadır.

Reform hareketinden kadınlar etkileniyor

Sosyal reform hareketi, Sihler'in kast düzeni aleyhtarı geleneğinden ve Ram Mohan Boy gibi Hint aydınlarının görüşlerinden beslenmekle beraber, daha çok şehirli yeni Hint orta sınıfı erkeklere dayanır. Tek tip merkezi bir hareket değildir bu. Kadınların yaşam koşullarının iyileştirilmesi bu hareketin hedeflerinden biridir. Kadınlar bu hedefe sahip çıkarlar. Patriyarka bu geniş topraklarda kesin ve açık bir egemenlik sistemidir. Hindistan'da alt kastta yaşayan kadın ve erkekler çok kötü durumdadırlar. Ama bütün kastlarda kadınlar için geçerli olan bazı kurallar vardır ki, bunlara seçkin kast üyesi kadınların uyma mecburiyeti daha da ağırdır. Kuralların dışına çıkan bir kadına bütün kastlar sırt çevirir. Ölene kadar yoksulluğa mahkûm olur. Olsa olsa fahişelik yapabilir. Kadınlar sekiz yaşından itibaren kocalarının kendilerinden kaç yaş büyük olduğuna bakılmadan evlendirilir. Erkekler hep daha alt kasttan kadınlarla evlenir. Kocası ölen bir kadının yeniden evlenmesi yasaktır. Bir de *sati* var. Bu dul kalan kadının sadakatini göstermek üzere, ölen kocasının yakıldığı odun yığını üzerinde kendini yaktırarak, eşini ölümde de izlemek zorunda kalmasına yol açan Hindu geleneğinin adıdır. İlk olarak 1815'de Mohan Roy, Bengali dilinde *sati* aleyhtarı bir broşür yayınlar. İngilizler bunu barbarlığın bir örneği olarak gördükleri ve kendilerinin bu topraklardaki varlığını bir medeniyet hizmeti olarak algıladıkları için sati aleyhtarı girişimleri desteklerler... *Sati*'nin yasaklanması için yasa 1829'da çıkar... Ortodoks Hindular bunu protesto edince İngiliz yönetimi "gönüllü *sati*"yi serbest bırakır. Beformcuların kız çocuklarının eğitimi için açtıkları kampanya daha az tartışma çıkarır... Önce İngiliz misyoner okulları açılır. Daha sonra Hindu okulları. Sonra da yetişkin kadınların evde eğitimi ile ilgili kadın çalışması yaygınlaşır. Anne Debi de 1866'da kimsesiz dullara ve yetim kalmış çocuklara yardım maksatlı bir örgüt kurar. Notlarında, amaçlarından birinin de seçkin kadınları bu hizmet vasıtasıyla bir araya getirmek olduğunu yazmış. Gerçekten de birçok kadın birbiriyle böyle tanışır. Müslüman reformcular, kız çocukların eğitimine karşı olmadıklarını söylerler ama ev içinde yapılmasını şart koşarlar. Dul kadınlara yardım maksadıyla başlayan kadın çalışmaları gerçek ve yaygın bir derde çare bulmaya çalıştığından hızla yayılır. İngiliz misyoner kadınların fakirlere yardıma yönelik çalışmaları hep bir Hıristiyan-

1800'lü yıllardan...

Sarala Debi

laştırma maksadı taşımış ama herkesin diniyle doğduğuna inanan Hindular tarafından din değiştirmek veya başkasına kendi dinini telkin etmek uzak ve anlaşılmaz bir davranış olarak algılandığından bu çalışmalar daha çok İngiliz dilinin ve kültürünün yayılmasına yaramış. Hintli kadınların birbirlerine yönelik yardımlaşma örgütlenmeleri ise kastlar arası irtibatı mümkün kılarken, gelişen milliyetçi görüşlerden de etkilenmiş.

Yüzyılın sonlarına doğru

1882'de Tarabai Shinde adında bir Hintli kadın kadınlarla erkekleri karşılaştıran ve neden güvenilmezlik, arsızlık, boş inanç sahibi olmak, gevezelik gibi olumsuz bazı niteliklerin sadece kadınlara mal edildiğini soran; bunların erkeklerde de olduğunu iddia eden bir kitapçık yayınladığında bu kitap reformcu çevrelerde bile hoş karşılanmamış. Yüzyıl boyunca kadınların yaşam koşullarını iyileştirmek için üretilen bütün yaklaşımlar kadınların daha iyi eşler ve anneler olması dışında bir perspektif içermiyor. Ama bazı şeyler değişiyor. Mesela Ulusal Kongre'ye on kadar kadın seçiliyor, gerçi oturmalarına ve konuşmalarına izin verilmiyor. 1890'da bir Hint kadın doktor oluyor. Yüzyılın sonlarında İngilizler'in açık "böl ve yönet politikası" sonucu Müslümanlarla Hinduların arası bozuluyor. Bu iç savaşa karşı ilk gösteriyi kadınlar yapıyor... Fakat bu yıllardan itibaren Hindularla Müslümanların yolları ayrılıyor. Bu arada dulların yeniden evliliğinin serbest bırakılması ve fahişeliğin yasaklanmasıyla ilgili büyük tartışmalar başlıyor. Hindistan'da bir çok İngiliz kadın da fahişelik yapıyor. Çünkü Britanya İmparatorluğu bu topraklarda çok sayıda İngiliz askeriyle ayakta duruyor. O dönemde bu tartışmalar İngiltere'de de yankı buluyor. Liberaller, muhafazakârlar, sosyalistler konuya sadece toplumun fiziksel anlamda sağlığı ve gelecek nesillerin yetiştirilmesi açısından yaklaşıyor.

Yirminci yüzyıla girerken Hindistan'da en eski, saf aryan geleneğin tazelenmesi özlemine dayanan, radikal bir Hindu milliyetçiliği en baskın akım halini alıyor. Yüzyıl sonunda Hindu kadınların hayatlarının daha iyi bir hale gelmesi için verdikleri mücadele, ülkenin anneleri olarak yer alacakları milliyetçi hareketlerin içine karışıyor.

Mücadele içinde özgürleşme yılları

Sarala Debi Ghosal, yirminci yüzyılda da devam edecek militan kadın milliyetçiliğinin mimarlarından biri olarak sivriliyor. İyi bir eğitim alan Sarala, evlenmeye direniyor ve ailesinin itirazına rağmen başka bir şehirde öğretmen olarak çalışma hayatına giriyor. Bu çabasını, bir kafese benzettiği "Ev hapishanesinden kaçmak istedim," diye açıklıyor. "Benim de bir erkek gibi kendi hayatımı oluşturmaya hakkım olmalıydı bunu başarmalıydım," diye ekliyor. Bu sözler çok önemli. Mensubu olduğu aile, Hint toplumunun iyileşmesi, kadınların sağlıklı mutlu bir hayatı olması için bazı düzenlemeler yapılabileceğine inanıyor. Fakat bekâr bir genç kadının "kendi hayatı" dediği şey anlaşılmaz geliyor onlara. Sarala ise çocuk yaşta evlendirilmenin kadınların gelişmesinin önünde en büyük engel olduğunu duşunuyor. Ozellikle seçkin erkeklerin, buyuttukleri bu kız çocuklarını karıları yaparken onları neredevse kendilerinin bir uzvu gibi gördükleri için kadınların hayatının değişemediğini fark edivor. Sarala Debi. annesinin içinde bulunduğu reformcu kadın çalışmalarına hiçbir zaman sırtını çevirmiyor. Ev içi eğitimle ve evde üretilenlerin örgütlü bir şekilde satılmasıyla kadınların hayatını değiştirmeye çalışıyor. Onu hayatının çeşitli dönemlerinde hep parlak bir propagandacı olarak izlemek mümkün. Bir dönem genç Bengalli erkekleri İngiliz yönetimine karşı örgütleme faaliyeti yürütüyor. Sarala Debi bir kadının yüksek amaçlarla yuvasını bırakıp, savaşabileceğini savunuyor ve Ortodoks Hindularla ters düşüyor. Öte yandan Sarala'nın bulduğu semboller, kullandığı propaganda araçları hep eski Hindu geleneklerinden derlenmiş şeyler. Gençliğinden beri bütün arkadaşlarından ellerini Hindistan haritasına koymalarını ve bağımsızlık için fedakârlıktan kaçınmayacaklarına yemin etmelerini istermiş. Sonra da kollarına kendi ördüğü bir andaç bağlarmış, yeminlerini unutmasınlar diye.

Sarala ailesinin baskısıyla 1905'de otuz üç yaşında evlenir...1909'da iki kadınla birlikte milliyetçi-devrimci bir gazete çıkarmaya başlar... Anne Kali'nin (kötülere karşı olan bir tanrıça) özgürleştirmesini bekledikleri ana vatan, sembolleridir. Debi tarafından ilk defa ulusal kurtuluşun çağrısı olarak kullanılan Bande Mataram isimli şiirin bayrağı dergiyi çıkaranlardan biri olan Bayan Kama tarafından Stuttgart'ta Sosyalist Enternasyonal'de taşınır.

Sarala Debi, 1917'de Ladv Montague ve Lord Chelmsford'dan oluşan bir delegasyona iletilmesi için hazırlanan Hintli kadınların eğitim ve sağlıkla ilgili reform taleplerine şunları ekler: Dul Hindu kadınlar için özel kurumlar oluşturulsun, dul kadınların ve kız çocukların miras hakları düzenlensin, Hindu kadınların mesleklere girmesi sağlansın, evli Hindu erkeklerin İngiliz kadınlarıyla evlenmesi yasadışı ilan edilsin. 1910-1920 yılları arasında tüm Hintli kadınların örgütlenmesi girişimi başlar. Bir sömürgecilik karşıtı olan ve 1893'den beri Hindistan'da yaşayan Annie Besant verdiği bir dizi konferansta Hint milliyetçiliği ile kadınların eşitlikçi taleplerini birleştirir. 1916'da faaliyetleri nedeniyle tutuklanır. Ülkenin her yerinde kadınların tartışma grupları vardır. Bu yıllarda kadınca bir militanlık çok yaygınlaşır. Kadınlar güç, fedakârlık, sabır gibi meziyetleriyle yüceltilir.1915'den sonra İngiliz ırkçılığı saldırganlaşır. Kadınların giysileri bu kutuplaşma anında sembol olarak öne çıkar. Cinsler arası eşithğe önem veren orta sınıftan eğitimli birçok kadın, Batı tarzı giysileri yakmayı bir gösteri haline getirirler. Artık kadınlar kendilerine güvenli ve kalabalık bir topluluk olarak hareket etmektedir. Gitgide daha çok Hintli'ye meşru görünen ortak bir davayı desteklemeleri, kadın cinsi için olan taleplerini rahatça dillendirmelerini sağlar...O yıllarda yaygın olan bir şarkının sözleri şöyledir:

Haydi dans edelim,
kadınlara kitapları yasaklayanlar oldu,
kadınları evlere kapatmak istevenler şimdi yüzlerini saklıyor,
bizi öküz sananların, dilsiz, dayak yemiş, ev hizmetçileri gibi görenlerin sonunu getirdik.
Şarkı söyleyelim, dans edelim.

'70'li yıllarda bir kadın gösterisi

Bağımsızlığa doğru

1926'da Poona'da Tüm Hintli Kadınlar Konferansı iki bin delegeyle toplanır. Maden ve tekstilde çalışan kadın işçiler de örgütlenmeye başlamıştır. 1920'lerden itibaren kadınların özgürluk talebi, erkeklerle birlikte mücadele edebilmelerinin koşulu olarak görülüp önemsenmektedir. Ama aynı zamanda kadınların arzularının, ihtiyaçlarının ve kapasitelerinin erkeklerinkiyle en azından eşit ele alınmasını isteyen, feminist bir yaklaşıma sahip kadınların sayısı da artmıştır. 1930-40 yılları kadın hareketini kendisini kadınların sosyal bir hareketi olarak tanımlayan konferansa götürür. Kadınlar 1940'dan sonra sivil itaatsizlik hareketinin bir parçası olurlar. Gandi'nin hareketi kadınları içinde tutmaya özen gösterir. Sarala Debi Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmasından bir yıl sonra ölür. Hintli kadınların patriyarkaya karşı mücadelesi ikinci büyük yükselişini 1970'lerde yaşayacaktır.

Handan Koç

Yararlanılan kitaplar:

Sömürgecilik Tarihi. Raimondo Luraghi. Sosyalist Yayınlar

The Histori Of Doing. Radha Kumar. Verso.

AB'nin "Bilge Kadınları"

Avrupa Birliği'ndeki yoksulların yüzde 80'ini kadınlar oluşturuyor. İstihdam ve işsizlik rakamları aynı ölçüde ürkütücü bir eğilime ışık tutuyor. Kadınların istihdam oranları istikrarlı bir biçimde arttığı halde, istihdam alanları ağırlıklı olarak, az ücretli, az güvenceli ve kadınlara özgü işler. Tüm AB'de erkekler aynı konumdaki kadın meslektaşlarından yaklaşık olarak yüzde 20-25 oranında daha fazla ücret alıyorlar. Dört kadından biri düzenli bir biçimde erkek partnerinin şiddetine maruz kalıyor ve her beş kadından biri yaşamının bir noktasında tecavüze uğruyor. Ve nihayet, karar verme mercilerinde kadınların durumunda pek az değişiklik oldu. Son kırk yılda değişmeyen bu rakamlar yapısal ayrımcılığın işleyişini açıkça ortaya koyuyor. AB'de kadınların durumunu bu biçimde özetleyen Barbara Helfferich, Belçika'nın Brüksel kentindeki Avrupalı Kadınlar Lobisi'nin genel sekreteri. Yazısında hem Lobi'yi ve faaliyetlerini tanıtıyor, hem de Birlik içinde kadınlara yönelik ayrımcılığa karşı ne kadar az yol alındığına dikkat çekiyor. Helfferich'in *Lola Press*'te yayımlanan yazısı Nesrin Tura tarafından derlendi.

Cinsler arası eşitliğin Avrupa Birliği nin antlaşmalarından birinde resmen tanınması kırk yıldan fazla zaman aldı. Bugün, Avrupa Birliği kurumlarının ve üye ülkelerin eylem ve sorumluluk alanlarını tanımlayan yürürlükteki Amsterdam Antlaşması (1997), kadın erkek arasındaki eşitliğe ve fırsat eşitliğine özgül bir gönderme yapmakla kalmayıp, antlaşmanın 3. maddesinde, tüm politika alanlarında "anaakım" eşitlik yükümlülüğünü de içeriyor. Üstelik, antlaşma kadınların yeterince temsil edilmedikleri alanlarda olumlu eylem önlemlerini devreye sokma imkânını da sağlıyor. Bu antlaşmanın koşulları özel olarak devrimci bir görünüm arz etmese de, potansiyel etkileri Avrupa Birliği içindeki ve dışındaki kadınlar için son derece önemli olabilir.

Birçok insan son yirmi yıl içinde kadınların durumunun büyük ölçüde düzeldiğine inanmaya devam etse de, mevcut istatistikler ve somut veriler başka bir manzara çiziyor.

40 yılın değiştiremedikleri

Araştırma sayısının artması ve istatistik verilerin daha iyi toplanması sonucunda, Avrupa Birliği'ndeki yoksulların yüzde 80'ini kadınların oluşturduğu kanıtlandı. Toplumsal korumanın kadınlar için daha az geçerli olması ve kocalarının ücretine ve sosyal haklarına geçmişteki ve bugünkü bağımlılıkları, yaşlı kadınları artan bir biçimde yoksulluk açmazına doğru sürüklüyor. İstihdam ve işsizlik rakamları aynı ölçüde ürkütücü bir eğilime ışık tutuyor. Kadınların istihdam oranları istikrarlı bir biçimde arttığı halde, istihdam alanları ağırlıklı olarak, az ücretli, az güvenceli ve kadınlara özgü işler. Kadınlarla erkeklerin eşit konumda oldukları durumda ise, tüm Avrupa Birliği'nde erkekler aynı konumdaki kadın meslektaşlarından yaklaşık olarak yüzde 20-25 oranında daha fazla ücret alıyorlar. Son kırk yılda değişmeyen bu rakamlar yapısal ayrımcılığın işleyişini açıkça ortaya koyuyor.

Kadınlara yönelik şiddet giderek artan bir biçimde kamuoyunun ilgisini çeken bir konu haline gelmekle birlikte, dort kadından biri düzenli bir biçimde erkek partnerinin şiddetine maruz kalıyor ve her beş kadından biri yaşamının bir noktasında tecavüze uğruyor. Ve nihayet, karar verme mercilerinde kadınların durumunda pek az değişiklik oldu. Bu konuda Avrupa'nın gurur duyabileceği hiçbir şey yok. Ulusal parlamentolarda yüzde 12.5 oranında kadın ortalamasıyla Avrupa gelişmekte olan pek çok ülkenin gerisinde kalıyor. Olumlu tarafta ise, son Avrupa seçimlerinde yeni Avrupa Parlamentosu na yaklaşık yüzde 30 oranında kadının seçilmesinden söz edilebilir. Bu, bütünsel politikanın yönünü değiştirebilecek "kritik bir kitle" anlamına geliyor.

Avrupalı Kadınlar Lobisi

Kadın hareketinin altmışların ikinci yarısında ortaya çıkışından beri, bunlarla ve benzer sorunlarla ulusal düzeyde uğraşmak üzere pek çok kadın örgütü kuruldu. Avrupa Birliği'nin ve daha ileri düzeyde Avrupa bütünleşmesinin öneminin artmasıyla birlikte, kadın örgütleri gelişmeleri Avrupa düzeyinde gözlemlemeye başladılar. Ve giderek artan sayıda ulusal yasama Avrupa yasamasına tabi oldukça, bu örgütler Avrupa ölçeğinde nasıl etkili olunabileceğini tartışmaya başladılar. Avrupa duzeyinde gözlemledikleri gelişmeler ulusal duzeydeki politikaların ayrımcı niteliğini birçok bakımdan yansıtıyordu. Avrupa toplumsal ve ekonomik politikada öncü bir rol üstlenecekse, kadın örgütleri hızla harekete geçmeliydiler. Yine de Avrupa'da kadınlardan yana ve kadınlar için faaliyet yürütebilecek bir Avrupalı kadınlar NGO'su (hükümet dışı örgüt) oluşturmak sekiz yıldan fazla zaman aldı.

Bugün, Avrupalı Kadınlar Lobisi (European Women's Lobby-EWL) Avrupa Birliği çapında 2 700'den fazla kadın örgütünü kapsıyor. Orgütlerin birbirleriyle etkileşim içinde çalıştıkları lobi, programların, mali desteğin ve yasamanın Avrupa içinde ve dışında yaşayan kadınların bütünsel durumlarının düzeltilmesi doğrultusunda yönlendirilmesi için Avrupa kurumlarına ve uye ülkelere baskıda bulunuyor. Faaliyetleri değerlendiriyor, takip ediyor, öneriyor ve gerektiğinde Avrupa ve tek tek uluslar düzeyinde kampanyalar başlatıyor. Lobicilik konusundaki profesyonel yaklaşımı, özellikle de siyah ya da göçmen kadınlarınki gibi özgül çıkarları temsil eden ve taban-örgütü olarak çalışan kadın örgütleri tarafından defalarca eleştirildi ve eleştiriliyor.

Eşitlik için kampanya

Aynı zamanda, EWL de tabandaki kadın örgütlerinin etkisine daha açık hale geldi ve onların özgül taleplerim kendi politik bildirilerinde ve eylemlerinde içermeye başladı.

Lobinin, üye örgütlerin üzerinde anlaştıkları beş seçilmiş eylem alanı var: Yasamada eşitlik, İstihdam, Şiddet, Sosyal Politika ve Karar Mercilerinde Kadınlar. İlk eylem alanı en önemli alan olarak görülüyor çünkü eşitlik politikası için bütünsel bir çerçeve sunuyor. 1997'de EWL, Birliğin yeni antlaşmasında eşitliğin içerilmesi için kampanya başlattı. Bu kampanya, AB'nin, mevcut

antlaşmaların düzeltilmeye gereksinim duyulan noktalarını saptamak ve önerilerde bulunmak üzere Bilge Erkeklerden oluşan bir grup oluşturmasıyla ivme kazandı. EWL'nin buna yanıtı, AB'nin tüm sorumluluk alanlarına toplumsal cinsiyet boyutunu tam anlamıyla katmak üzere, antlaşmalarda belirli düzeltmeler önermek için, hukuk uzmanları ve faal kadınlardan oluşan bir Bilge Kadınlar grubu oluşturmak biçiminde oldu. Hem ulusal düzeyde hem de Avrupa düzeyinde yurutülen, bir imza kampanyasını ve halk mitingini de içeren etkin bir lobi faaliyeti arzulanan sonuçları doğurdu. Bugün Avrupalı kadınlar eşitlik haklarının gerçekleştirilmesi için mevcut antlaşmayı dayanak gösterebiliyorlar.

Şiddete karşı

Kadınlara yönelik şiddete karşı mücadelede söylenenlerle yapılanlar arasındaki uçurum karşısında hayal kırıklığına uğrayan EWL, 1997'de Kadınlara Yönelik Şiddete Karşı Avrupa Politikası Eylem Merkezi'ni (European Policy Action Centre against Violence against Women) kurdu. Merkezin amacı kadınlara yönelik şiddete kamuoyunun dikkatini çekmek, istatistik ve veri toplamak, olumlu tecrübeleri paylaşmak üzere kadın örgütleri arasında bağ kurmak ve kadınlara yönelik şiddetle mücadele etmek için Avrupa kurumlarına baskı yapmak. Lobi ayrıca, kadınlara yönelik şiddetle mücadelede bilgi ve deneyimlerini biraraya getirmek üzere, AB üyesi ülkelerin her birinden bir temsilcinin katıldığı on beş kadından oluşan bir gözlemci grubu oluşturdu. Merkez Avrupa bütçesini kadınlara yönelik şiddetle mücadele edecek bir çizgiye çekmek üzere lobi faaliyetine girişti ve kısa süre-önce eviçi şiddetle ilgili mevcut istatistiki veriler üzerine bir araştırma yayınladı. Bu çalışma Avrupa Parlamentosu ve özellikle de Parlamento'nun Kadın Hakları Komitesi (Women's Bights Committee-WRC) tarafından çok önemsendi. Dolayısıyla da WRC'nin kadınlara yönelik şiddetle mücadele için yeni bir bütçe çizgisi önermesi şaşırtıcı olmadı.

Son Avrupa Parlamentosu seçimleri kadınların karar mercilerinde yer almaları konusunda bir düzelmeye işaret etti. Bununla birlikte, kadın sorunları denen sorunların Avrupa gündeminin bütimsel gelişmesinde kenarda kalma riski hâlâ geçerli. Kadınların perspektiflerinin tüm karar verme alanlarıyla bütünleştirilmesi *mainst-reaming* fikri sağlam bir temele oturtuldu. Bu olumlu bir gelişme olmakla birlikte, uygulama kaygılara neden oluyor. Avrupalı Kadınlar Lobisi kadınların perspektiflerinin karar konusu olan bütün alanlarla bütünleştirilmesi ilkesinin genel bir politik çerçeve sağladığını ama köklü bir biçimde yerleştirilmesi için özgül girişimler gerektiğini iddia ediyor. Basit bir bütçe egzersizi sorunları ortaya koyuyor: Lobi 2000 yılı için önerilen AB bütçesini, kadınlara yönelik ayrımcılıkla mücadeleye hangi programların ve ne kadar paranın ayrıldığını saptama perspektifiyle inceledi. Sonuçlar cesaret kırıcı olmaktan da öte. Avrupa bütçesinin özgül olarak kadınlara yönelik ayrımcılıkla mücadeleye ayrılan bölümü yüzde 0.036'dan fazla değil.

Mücadeleye devam

Pek çok Avrupa ülkesi kadınların eşitliğini desteklediğini iddia ederken, Avrupa'da yapılan araştırmalar pek bir ilerleme kaydetmediklerini gösteriyor. Kadın örgütleri koalisyonları bu konuları şeffaflaştırmak ve kadın seçmenlerin dikkatini çekmek için çok şey yaptılar. Özellikle yasama alanında önemli ilerlemeler kaydedildiyse de, yasal uygulamanın sonuçları arzu edilir olmaktan çok uzakta. Yasaların uygulanmasının takibi devlet kurumlarına bırakılamaz, hükümet dışı örgütler tarafından üstlenilmelidir. Politik partilerin bir rolü olabilir ama bunlar da etkili olamadılar. Bunun kısmen de olsa nedeni, partilerin de Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki devlet yapıları kadar erkek egemen olmaları. Artık kadın-erkek eşitliğinin demokrasi için temel önem taşıdığı fikrine karşı çıkacak pek az ses kaldıysa da, mevcut eşitliği fırsat politikalarının faydasını sorgulamak için çıkacak ses de o kadar az. Ne var ki, son otuz yılın kadınla erkeği aynı düzeye getirme çerçevesi kadınların durumunu düzeltmek konusunda pek az işe yaradı. Erkek modeline dayalı mevcut toplumsal etkileşim modelini reddetmediğimiz takdirde, fırsat eşitliği politikaları eşitliğe ancak yaklaştırabilir, ama onu asla gerçekleştiremez.

Bu sorunun çözümü gelecek binyıla kaldıysa da kadınlar boş duramazlar. AB'nin yeni antlaşması kadınlara yalnızca mahkeme sistemi içinde talep edilmekle sınırlı kalmayacak haklar veriyor. Kadınların haklarını fark etmeleri ve mevcut hükümet dışı temsil yapılarını kullanmaları temel bir önem taşıyor.

Heidi Burmeister'i yüzlerce feminist uğurladı!

Heidi, 11 Aralık 99'da, elli beş yaşında uzun süredir mücadele ettiği meme kanserine yenilerek Hamburg'da aramızdan ayrıldı. *Pazartesi*'nin hazırlık ve kuruluş aşamasında birlikte olan arkadaşlar Heidi adım hatırlayacaklardır. Dergi projemize destek veren Kadın Kışkırtma Vakfı'nın kurucu ve yöneticisi olan Heidi, *Pazartesi*'nin çıkabilmesi için de bizzat uğraşmıştı. Sadece *Pazartesi* değil, Kazakistan'dan Hırvatistan'a, Uruguay'dan Etiyopya'ya kadar pek çok ülkedeki kadın projelerinin kurulması için emek veren enternasyonalist feministlerden biriydi o.

Heidi daha on dokuz yaşındayken Fransa (Lasak) da direnişçilerin arasına katılmış, Almanya'da KB (Komünist Birlik) içinde çalışmış, daha sonra 70'li yıllarda da Almanya'daki Kadın Kurtuluş Hareketinin oluşum ve gelişiminde aktif yer almıştı. Sömürü ve ezilmenin her türlüsüne karşı çıkan gerek fikirleri, gerekse militanlığıyla özgürlük mücadelesine katkıda bulunan Heidi'yi unutmayacağız!

Hülya Eralp

G noktası ve Viagra gerçekten önemli mi?

Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı (TAP), geçtiğimiz günlerde Medyada Cinsellik konulu bir toplantı düzenledi.

İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, AIDS Savaşım Derneği, Türkiye Aile Sağlığı ve Planlaması Vakfı gibi örgütlerle, uzmanların ve gazetecilerin katıldığı Medyada Cinsellik konulu toplantıda deneyimler paylaşıldı, örgüt-uzman-medya ilişkisi tartışıldı. İstanbul dışından katılan gazeteciler, "taşra"da oldukları için kaynaklara ve uzmanlara ulaşmadaki zorluklarını anlattılar. Katılımcılar, cinsellikle ilgili bir dil problemi yaşandığından, bilimsel ya da artık küfürleşmiş terimler dışında gündelik bir dilin oluşturulamamasından söz ettiler.

Çağrılan konukların konuya ilgileri ve yaklaşımları, toplantının oldukça verimli geçmesini sağladı. Örneğin, Çapa Kadın Çocuk Sağlığı Araştırma ve Eğitim Birimi nden Dr. Nuriye Ortaylı, kadınların kendi bedenlerini algılamaları üzerine gözlemlerini aktardı. Kadınların, kendi bedenlerini tanıma konusunda çok tutucu olduklarını söyleyen Ortaylı, "Bir genelleme yapmak istemiyorum, anlattıklarım sadece benim gözlemlerim ama gözlemlerime göre, dağ köylerinde yaşayan kadınlar bedenleriyle daha barışık, daha doğal ve daha bilgililer," dedi. Kadınların kendi organlarına dokunmadıklarını, iğrendiklerini, kendilerine belden aşağıları yokmuş gibi davrandıklarını örneklerle anlattı.

Cinsel Eğitim, Tedavi ve Araştırma Vakfı'ndan Dr. Nesrin Yetkin, Cinsel eğitimsizliğin bireysel ve toplumsal bedelleri üzerine konuştu. Mastürbasyondan penis boyuna, yanlış bilgilenmelerin insanların cinsel yaşamlarını nasıl etkilediğinden söz etti. Yetkin, basının cinselliği nasıl ele aldığının önemini de şöyle anlattı:

"Toplumda cinsellik dışı alanlarda da kadın ve erkek rolleri, genel cinsellik anlayışı daha çok dolaylı mesajlarla yerleşir. Yanlışların düzeltilmesini sağlayacak eğitim ve tartışma olanağı olmadığından sürüp gider. Çocukların, gençlerin, yetişkinlerin cinsel eğitiminde, cinsellik anlayışının gelişiminde basılı ve görsel yayın organlarının yadsınamaz bir önemi vardır. Cinsel konulardaki bilgisizlik ve yanlış inanışlar ise, ana-baba ve eğitimciler için olduğu gibi, bu yazıları/öyküleri/programları hazırlayanlar, sunanlar, programlara katılan konuklar, hatta sağlık profesyonelleri için de değişen oranlarda geçerlidir. Medyadaki bu mesajlar, toplumun cinsellik anlayışını şekillendirir. Basılı yayın organlarının ve görsel yayın organlarının toplumun cinsel eğitiminde olumlu ve olumsuz katkıları oldu. Medya en azından cinselliğin konuşulabilir olmasını sağladı, bazı alanlarda doğru bilgilendirme yaptı. Cinsel sorunların yaygın olduğu ama çözümsüz kalmaya mahkûm olmadığı, bu alanda da profesyonel yardım alınabileceği düşüncesini yaygınlaştırdı. Medyada cinsellik konusunda yapılan her yayının ardından, cinsel tedavi merkezlerine başvurular artıyor. Basılı ve görsel yayın organları temelde ticari kuruluşlardır, elbette cinsel eğitim de tek veya ana görevleri değil. Medyanın cinsel konulara ilgisi daha çok ticari nedenli olduğu için, bilimsel konuların bile sansasyonel yanını ön plana çıkarma eğilimi taşır. Geçmişte G noktası, son yıllarda Viagra ile ilgili yayınların bolluğu, bu konuların bilimsel ortamdaki yeriyle orantılı değil."

Toplantıda, kadın dergilerinin de cinselliği ele alışlarına, *Pazartesi*'nin bu konuda izlediği farklı çizgiye değinildi.

TAYLAND

"Bebek Klübü"nün kurbanları

Fotoğrafta on iki yaşında bir kız vardı, bacaklarının arasına küçük, altından bir buddha heykelciğini koymuştu. Bangkok'ta bir fotoğrafevine basılsın diye verilen filmler budist dükkân sahibinin öfkesini uyandırdı. Buddha heykelciğinin böyle bir kullanımı karşısında dehşete düşen adam, fotoğrafları çocuk istismarına karşı çalışan Çocuk Haklarını Koruma Merkezi'nin Başkam Sanphasit Koompraphant'a gönderdi. Koompraphant, "Dükkân sahibinin kızmasının nedeni, bir çocuğa bu denli zalimce davranılması değil, Buddha inancının alaya alındığını düşünmesiydi." diyor. "Eğer o heykelcik olmasaydı, fotoğrafları basan kişi ortada bir gariplik sezmeyecekti bile."

Koompraphant söz konusu olayın Bangkok'un eğlence ve fuhuş merkezlerinden birinde geçtiğini anlatıyor. Taylandlı bir erkek, Avustralyalı bir turiste büyük olasılıkla kendi akrabası olan, biri on iki, öteki altı yaşında iki kız kardeşi pazarlıyor. Turistin otel odasına bırakılan iki çocuk aylarca orada tutuluyor, istismar ve işkenceyle karşılaşıyorlar. Gerçek meydana çıkınca turist tutuklanıyor ve hapse atılıyor ama bu, boylesi olayların sıkça yaşandığı Tayland'da hapis cezasıyla sonuçlanan nadir olaylardan biri. Tayland'da çocuk istismarından tutuklanmak pek görülmüş bir durum değil. Çocuklar küçük yaşlarına rağmen ailelerini geçindirsinler diye, bizzat akrabaları tarafından seks ticaretinde kullanılıyor

Koompraphant Tayland'daki seks ticaretinin acımasız yüzünü göstermek için arşive kaldırılan bazı fotoğrafları çıkarıyor. Fotoğraflarda işkence görmüş çocuklar ve AIDS'e yakalanmış genç bir kadının bir deri bir kemik yüzüyle karşılaşıyorsunuz. "AIDS'ın yayılması her şeyi tam bir çıkmaza sokuyor." diyor. Sonunda Avustralyalı turistin çektiği fotoğraflara geliyor sıra. Fotoğraflarda gözlerinden yaşlar süzülen çocukların oral seksse zorlandığını, bir tanesinin bacaklarının arasına banknot sokulduğunu, bir tanesinin elleri arkadan kelepçelenmiş, bacaklarını açmaya zorlandıklarını görüyorsunuz.

İki çocuk. Cözlerinde korku. Küçüğü ablasının ancak omuzuna geliyor. Saçları arkadan at kuyruğu yapılmış.

Altmış milyondan fazla insanın bulunduğu böylesi bir toplumda aile kurumu. çağdaş küreselleşmenin ekonomik baskısıyla gencecik kadınların yaşamının tüketilmesine direnemiyor. Devletin. ordunun. büyük patronların ve uluslararası yatırımcıların bölgede uyguladığı politika bu acımasız sektörün gelişmesine çanak tutuyor.

Koompraphant'm gösterdiği fotoğraflarla kanıtlanan vahşet, Bangkok'taki Siyasi ve İktisadi Bilimler Fakültesi'nin araştırma ve hesaplamalarına göre yıllık 4 milyar dolarlık bir kazanç kapısı. Milyonlarca insan dolaylı ya da dolaysız, bu işe bulaşmış durumda. Kazançlarını seks endüstrisinden elde ediyorlar. 1998'de aynı konuda inceleme yapan Uluslarası Çalışma Örgütü (ILÖ) hazırladığı raporda son on yıldır iyice gelişen seks ticaretinin Taylandlılar için "bir istihdam kapısma dönüştüğünü, milli hasılaya katkıda bulunduğunu" belirtiyor. Ancak devletin bütçesinde, gelişim tasarılarında, istatistiklerinde sektörle ilgili bilgilere yer verilmiyor ve seks ticareti yasal ve iktisadi bir zeminde bir nevi sıradan alışveriş gibi değerlendiriliyor. Ticarete ilişkin yasalar seksin de "kişisel bir hizmet" olduğunu varsayıyor ama aslında ceza hukukunda seks ticareti suç kabul ediliyor. Ticaret hukuku seks endustrisine yapılan yatırımları teşvik ederken, bu endustrinin çalışanlarının suçlu durumuna düştüğünü göz ardı ediyor.

Açık olan gerçek, seks ticaretinin artık Taylandlı çocuklar için büyük bir sömürü ağı haline geldiği. Bu sektörde çalıştırılanların üçte biri on sekiz yaşından küçük. Çocukların satılması özellikle turistlerin talebiyle gerçekleşiyor. Erişkin yaştaki seks işçisi kadınlar da zaten bu işe çocuk yaşta başlamışlar. ILO'nun raporunda "çocukların kurumlaşmış yapılar karşısında daha çaresiz kaldığı, fiziksel şiddete ve işkenceye maruz bırakıldığı" belirtiliyor. Endüstri büyüdukçe daha çok çocuk çeşitli tehditler ve zorlamalarla bu işte çalışmaya itiliyor.

Tayland'daki seks endüstrisi iki ayrı tabakaya hitap ediyor; birincisi Taylandlılar ve orada göçmen olarak bulunan işçilerden oluşuyor. İkincisi ise ülkede çok ihtiyaç duyulan dövizleri çantalarına doldurup gelen turistlerden. Araştırmacıların çoğu Tayland'daki seks endüstrisinin turizmin gelişmesinden çok daha öncesine dayandığında birleşiyorlar. Yüzyıllardan beri Taylandlı erkeklerin genelevleri sıkça ziyaret ettiği biliniyor. Kamu Sağlığı Bakanlığı bir araştırmasında Taylandlı erkeklerin üçte birinin düzenli bir biçimde geneleve gittiğini ve ilk ilişkilerini bu yolla yaşadığım saptamış.

Uluslararası seks piyasası ise kızları sayesinde çok pará kazanmak isteyen yoksul ailelere daha cazip ve neredeyse prestijli geliyor. Dünyanın dört bir yanından gelen erkek turistler tuklanma korkusu olmaksızın bu çarkın tadım çıkarıyorlar. Sekse, otellere, yemeğe, armağanlara ve ulaşıma harcadıkları para ülkeye bir iktisadi güç kazandırıyor.

Bangkok'un bu alanda adı çıkmış sokakları, akşam saatlerinde ellerinde fotoğraf makineleri ve albümleriyle dolaşan pek çok erkeği ağırlıyor. Ellerinde albüm olanlar resimlerini gösterdikleri kızları turistlere, ayaküstü yemek yenen lokantalardaki pratiklik ve hamburger fiyatlarıyla pazarlıyorlar. Yolun öbür ucunda aynı işlerin döndüğü klüpler var. Barların adları Fransız Öpücüğü, Kralın Aşk Gemisi vs. Bu barlarda açık saçık giysilerle ya da okul formalarıyla dans eden genç kadınlar var. Müşteriler beğendikleriyle dans edebiliyor, onları otellerine götürebiliyor ya da barın tuvaletine çağırabiliyorlar. Yoksulluğun pençesindeki genç kadınlar pek çok teklife açık. Masalara gelip müşteri avarlamaya çalışıyorlar. Ödeme ise bar çalışanlarına yapılıyor. Barda çahşan kızlardan biri yaşadığı süreci anlatıyor: "Babam bizi terk etti ve hiçbir işi ve mal varlığı olmayan annemle ortada kaldık. Ben hiç okula gitmedim, okuma yazma bilmiyorum. Bir kadın satıcısı, (Türkçe'de mama dive tabir edilen, kadın satan kadınlardan söz ediyor) beni köyümden alıp Bangkok'a getirdi.' Şimdi o da bir "mama".

Taylandlı "mama"ların çalışma tarzı ise şöyle; Kadın köylerde sefalet içinde yaşayan ailelere gidip, "paranız yok ama eğer kızınız benimle Bangkok'a gelirse paraya kavuşursunuz" diyor. Köy köy dolaşıp kızları topluyor, onların korkularını giderecek davranışlarda bulunuyor. Pazarlıklarda bizzat bulunuyor ve kızları otel kapılarında bekliyor. Onlara oral seksi, erkeklerin hoşuna gidecek numaraları öğretiyor ve onları bir nevi yetiştiriyor. "Mama" en çok kazancı yaşh erkeklere pazarladığı bakire kızlardan elde ediyor. Barda tanıştığım kadının yanında on altı küçük kız çalışıyor. Polisler kimi zaman kızları tutukladığında, rüşvet verip onları çıkarttığını anlatıyor.

Seks ticaretinin bovutları istatistiklerin saptayabileceğinden çok daha yüksek. Lokantalar adreslere yolladıkları yemeklerin yanında garson kadınları da sunuyorlar. Otellerdeki temizlikçi kadınlar komilerce pazarlanıyor.

Tavland'da seks ticareti otuz yılda gelişti. Tayland tarım ülkesiyken endüstrileşmeye yönelmeye başlayınca iktisadi dengelerde sarsılma oldu. Endüstrileşmenin sonucunda yoksulla zengin arasındaki uçurum buyüdü ve gelir dağılımındaki adalet ortadan kalktı. Nüfusun kırsal alanda yaşayan üçte ikilik kısmı hâlâ yetiştirdiği ürünlerle para kazanmaya çalışıyor. Ayrıca

ülkenin bu hale gelmesinde endüstrileşme kadar gelişim stratejilerindeki değişimlerin de payı var. ABD ordusuyla Tayland ordusu arasında, hükümetle IMF arasındaki anlaşmalar ve uluslarası yatırımcıların yönelimleri mevcut koşulları yaratıyor.

1967'de ABD askerleri Vietnam'da savaşırken ABD'nin o dönemdeki Savunma Bakanı Robert S. McNamara, Tayland'ın kendi askerlerine "moral" destek sağlaması üzerine bir anlaşma yapıyor. Mc Namara'nın karısı Tavland'a ilk seks gezisinin organizatörlerinden. Gelenekselleşmiş seks ticaretiyle ABD'nin gözüne kestirdiği ülkeye getirilen "yorgun ve kahraman askerler" söz konusu alandaki hizmetin çeşitlendirilmesi konusunda bir fikir uyandırıyorlar. ABD ordusu gerekli yatırımları yaparak seks işinin vaygınlık sürecini hızlandırıyor. Tayland'daki seks ticaretini başlatan ABD ordusu değil ama mevcut ortamı hareketlendiren, yasallaştıran, daha örgutlü hale getiren bizzat o. 1971'de Vietnam'dan ABD ordusu çekilince iktisadi çöküşten ürkmeye başlayan Tayland hükümeti, bu defa Dünya Bankası'nın başkam sıfatını taşıyan Mc Namara'yla masaya oturuyor. Onun önerileriyle ülkede bir turizm yatırımcılığı furyası başlıyor. Turizm ithalatla aynı kefede değerlendiriliyor. bunun ne turizmi olduğu da artık aşikâr.

Bugün pirinç üretiminden elde edilen kazanç bile "turizm" gelirinden elde edilenin yanında önemsiz kalıyor. Erkek ziyaretçileri memnun etmek fikri turizm firmalarının reklam afişlerinde bile görünecek kadar açık. Posterlerden birinde yarı çıplak bir Taylandlı genç kadın var, resmin altında "Ona yaklaşın. Bangkok Bebek Klübündeki pastalar bizi bekliyor" yazıyor. Aynı firma Avustralya'ya düzenlediği turlar için üzerinde kanguru olan posterler kullanıyor!

Turizmden elde edilen kazanç, IMF ve Dünya Bankasından alman borçlar ve yabancı yatırımcıların iştahı yabancı para birimleriyle ve istihdam sorunlarıyla yaşamaya çal şan Tayland'ı ferahlatıyor. Hükümet çiftçileri tarım kredileriyle desteklemezken, erozyona karşı önlem almaya çalışmazken, başka bir endüstrinin gelişimini resmen hazırlıyor. Seks işçileri artık ailerini geçindiren insanlar konumundalar. Kentlerdeki seks ticareti, ILO'nun rakamlarına göre kırsal alanda yaşayan ailelere yılda 300 milyon dolar civarında bir gelir kazandırıyor.

Birkaç yıl önce devlet genelevleri küçük yaşta kadınları çal ştırdıkları gerekçesiyle kapatmaya yöneldiğinde, bir başka sektöre davetiye çıkarmıştı. Şu an küçuk yaşta seks işçileri klüp, bar gibi yerlerde çalıştırılıyor. Bunun adına da eğlence sektörü deniyor. Genelevlere getirilen on üç, on dort yaşındaki çocuklar bir sürü pazarlık sonucunda "yeni sahiplere" satılıyorlar. Çocuklara Yonelik Sömürüyle Savaşım Derneği (FACE)'nin başkam Sudarat Sereewat, "Bakirelerin bir gece için binlerce dolar ödemeye hazır turist erkekler için saklandığım" anlatıyor.

Seerewat AIDS'in yaygınlaşması ve çocukların korunmasızlığına dikkat çekerken yasaların yetersizliğine de değiniyor ve endüstriye çomak sokmaya çalışanların tehlike altında olduğunu belirtiyor. Bir savcı tanıkları güvenlik altına alamadıklarından yakınırken, "Eğer bir çocuğu bu işe iten ailesiyse, nasıl onu tanıklık etmeye ikna edeceksiniz ki, zaten?" diye soruyor.

Son yıllarda yaygınlaşan sekse zorlama ve işkence olayları İnsan Hakları derneklerini uyandırdı. Ama işsizlik ve gelecek kaygısı genç insanların onunu tıkıyor. Seks endustrisinde çalışarak fabrikadan aldığının yirmi katını kazanacağını bilen kadınlar birçok şeyi görmezden geliyor.

Bazı yetkililer ise seks işine zorlamak için Burma'dan küçük yaşta kızların kaçırılmasının artık önlem alınması şartım getirdiğini açıklıyorlar. Çocukları korumak için yasaların düzenlendiğini ama bu değişimlerin çok yavaş gerçekleşebileceğini belirtiyorlar. Bu değişim gerçekleşene dek, sizce daha kaç kadın ve çocuk kurban verilecek?

MS'den derleyen Gamze Deniz

AFGANİSTAN

Ayrımcılığa karşı savaş başladı

İçlerinde Uluslarası Af Örgütü. Ulusal Siyah Kadınlar Siyasi Kongresi, Afganistan Barış ve Eşitlik İsteyen Kadınlar Derneği, Dünya Müslüman Kadınlar Konseyi gibi kuruluşların bulunduğu 180 dernek Afganistan'da kadınlara yöneltilen ayrımcı siyasetin durdurulması için orgütlü bir mücadele başlattı. Taliban'ın Afganistanlı kadınların eğitim, çalışma ve tedavi haklarını engellemesi bir raporla gözler önüne serildi.

Baporda evinde kızlara ders veren bir kadın öğretmenin hükümet tarafından kocası ve çocuklarının gözü önünde idam edilmesi, ayak bilekleri çarşafın altından görünen bir kadının demir çubuklarla dövulerek bacaklarının kırılması, erkek doktorların kadınları tedavi etmesine izin verilmediği için pek çok kadının hastalıklardan oldüğü gibi gerçek saptamalara yer verilen raporda, uygulamaların İslam inancına ters duştüğü, çünkü İslam'da kadınların çalışıp, emeklerinin karşılığını almasına ve toplumsal yaşama katılmalarına bir engel konulmadığı da belirtilmiş.

Taliban'dan önce Afganistan'ın başkenti Kabil'de üniversite öğrencilerinin yüzde 50'si, öğretim görevlilerinin yüzde 60'ı, lise öğretmenlerinin yüzde 70'i ve doktorların yüzde 40'ı kadınlardan oluşuyordu.

Taliban karşıtı eylemlerde bulunan feminist kuruluşlar, ABD'nin Hazar petrolünün Afganistan'dan geçmesi projesine

destek veren UNOCAL firmasını uzun süre protesto etmişlerdi. UNOCAL 1998'de projeden vazgeçtiğini açıkladı. Şimdi ABD'li feministler Taliban'la anlaşan uydu haberleşme firmasını TSI'yı protesto ediyorlar.

Afganistan'da vahşi boyutlara varan cuisel ayrımcılığı önlemeyi amaçlayan uluslarası kuruluşlar ise Taliban rejiminden kâr sağlayan devletleri araştırıyor ve onları teşhir ediyorlar. Bu kuruluşlardan birinden yapılan açıklama çok çarpıcı: "Eğer dünyanın herhangi bir yerinde bir sınıf ya da topluluğa bu denli büyük çapta ve şiddetli ayrımcılık uygulansaydı, kitlelerin tepkisi çok daha büyük olurdu. Kadınlara yonelik ayrımcılık yeteri kadar tepki toplamıyor."

ABD

Kürtaj Kliniklerinin Korunması Davası Yüce Divan'da

Feministler davanın peşinde

Colorado eyaleti yasalarında 1993'de yapılan bir düzenlemeye göre kürtaj kliniklerinin çevresinde güvenlik önlemi alınmasının kürtaj karşıtı göstericilerin ifade özgürlüğünu engelleyip engellemediği Yüce Divan'da goruşülecek. Colorado yasaları göstericilerin sağlık merkezlerine belli bir mesafeye kadar yaklaşmalarına izin veriyor. Bu yasayı çiğneyenler altı ay hapse mahkûm ediliyor ve 750 dolar para cezasına çarptırılıyor.

Tartışmaları izleyen Feminist Majority Foundation (Feminist Çoğunluk Vakfı) Amerika'daki Ulusal Kürtaj Federasyonu ve Aile Planlaması Derneği'nin basın toplantısında 1999 yılı ile ilgili, Kliniklere Yönelik Şiddet raporunu açıkladı.

Basın toplantısı 19 Ocak'ta dernek yöneticilerinin ve bazı profesörlerin katılımıyla gerçekleştirildi

FİLİPİNLER

Kadınların liderliği tartışıldı

Kadın Siyasi Liderler Küresel Toplantısı, 17-19 Ocak tarihleri arasında Filipinler'de gerçekleştirildi. Toplantılara katılanlar forumun amacının siyaset sahnesinde daha çok kadının yer almasını sağlamak olduğunu belirttiler.

Harvard Üniversitesi'nin öğretim görevlilerinden Pippa Norris 1970'lerde dünya çapındaki parlamentolar incelendiğinde parlamentoların ancak yüzde 11'ini kadınların oluşturduğunu, 1980'lerde bu rakamın yüzde12'ye, 1990'larda ise ancak yüzde13'e yükselebildiğini anlattı.

Her on yılda kadın siyasetçi sayısının ancak yüzde 51 oranında artması tartışmaların siyasi temsildeki eşitsizliğin nedenleri üzerinde yoğunlaşmasını sağladı.

Dinleyicilere seslenen eski Filipinler Devlet Başkanı Corazon Aquina, "Kadınlar yalnızca kendi meselelerini kendileri yürütmeye başladıklarında, eşit insanlar olarak haklarını kazanabiliyor ve güvence altına alabiliyorlar," dedi.

Heidegger'in esas kadın(lar)ı

Geçen yüzyılın en büyük düşünürlerinden biri, varoluşçuluğun öncüsü olarak kabul edilen Martin Heidegger ile öğrencisi Hannah Arendt arasındaki ilişki birçok yazı ve birden fazla kitaba konu olmuş. Bu iki kişi arasındaki farklılıkların basit bir listesi bile ilişkilerinin uyandırdığı merakın nedenini anlamak için yeterli.

Martin Heidegger ve Hannah Arendt'in ilişkisi, kadın on sekiz, adam otuz beş yaşındayken başlıyor. Aralarındaki on yedi yaş fark bir yana, Heidegger Marburg Üniversitesi'nde Arendt'in hocası. Erkek Alman, kadın Yahudi. Erkek Nazi yanlısı rektörlük konuşması ve üniversitedeki uygulamalarıyla açık bir Nazi destekçisi olarak öne çıkmış (zaten parti üyesi), kadın gençlik yıllarında tanık olduğu anti semitizme tepki olarak siyonizme yakın (daha sonra siyonizmle hesaplaşan Arendt "Yahudileri sevmeyen Yahudi" diye anılacaktır). Fazla söze gerek yok, Arendt bu farklılıkların hiçbiri bakımından pek avantajlı konumda değil.

Yine de başlangıçta kesinlikle aşk olan, sonra ne olduğu anlaşılmaya muhtaç denebilecek bu ilişki, kahramanlarımızın beş ay arayla gerçekleşen ölümlerine dek yarım asırdan fazla sürer; Heidegger'in ölene dek ayrılmadığı Nazi eşi Elfride'e, Arendt'in iki evliliğine, İkinci Dünya Savaşı'na, Nazilerin Yahudi katliamına, farklı ülkelerde yaşamalarına, derin görüş ayrılıklarına, kırgınlıklara rağmen.

Catherine Clement'ın romanı, Elisabeth Young Bruehl tarafından kaleme alınmış bir Arendt biyografisinin altı satırından esinlenmiş: "Arendt, 1974'te Martin Heidegger'i ziyareti fiyaskoyla sonuçlanmasına rağmen, Tegna'dan önce, Freiburg'a gitmeye karar verir. Martin Heidegger hastaydı, o dönemde bütün zamanını kocasına ayıran Elfride, Hannah Arendt'i sıcak karşılar ve iki kadın arasında bir yumuşama, bir barış olur." Bu garip aşk üçlüsünün iki gerçek kahramanı Hannah ve Elfride arasında geçen kurgusal bir diyalog, bir hesaplaşma, kavgasız olmayan bir barışma.Yıllar süren derin bir rekabetin konusu olan Heidegger artık dış dünyayla bağı kopmuş, kimseyi tanımayan bir ihtiyar olarak odasında uyumaktadır. Elfride'in mutfağındaki kahve sohbeti varoluşunu belli ki buna borçludur: İki kadının mücadelesinin pek de anlamı kalmamıştır artık. Ama geçmiş rahat bırakmaz...

Kahve muhabbeti dediysek, kahveleri de sigaraları da arka arkaya götüren Arendt'tir. Elfride'in kötü alışkanlıkları yoktur ve Hannah'yı sağlığı konusunda sık sık uyarıp kahvesini ve sigarasını zehir etmekten geri kalmaz. (Elfride 1992'ye dek yaşayarak Hannah ve Martin'e 16 yıl fark atar zaten) Her ikisinin de birbirlerini vuracak mitik zehirli okları vardır. Konuşma birinin kırılmasıyla sona erecek diye ikisi de deli gibi korkmalarına rağmen, dillerini tutmayı becerecek türden kadınlar değildirler. Karşıtlıklar kahve ve sigaradan ibaret de değildir. Elfride ömrünü dâhi kocasının rahatını ve çalışmasını sağlamaya adamış bir ev kadını, bir annedir. Felsefeden anlamaz, ailenin düzeni ve sürekliliğidir onun için önemli olan. Felsefeden anlamaz ama, Hitler'i daha kimsenin tanımadığı bir dönemde partiye angaje olacak, Nazilere destek olmak için seferber ettiği Alman kadınları. hamile ve hasta olmalarına bile aldırmadan ölesiye çalıştırmakla ünlenecek kadar ateşli bir biçimde politikanın içindedir. Elfride'in en büyük övüncü, çok sonradan öğrendiği ve öğrendikten sonra da denetlemeyi ve yönlendirmeyi pek güzel becerdiği Arendt-Heidegger ilişkisine rağmen, Heidegger'in onu asla terketmemiş olmasıdır. Evde çalışırken çocukların sesine bile tahammül edemeyen kocasının, hayatını altüst edebilerek bu ilişkiyi nasıl yaşayabildiğini anlamak ister; inançlı bir Nazi olan kocasının bu Yahudi kadında ne bulduğunu. Kuşkusuz, Martin'i zorla baştan çıkarmış olmalıdır Hannah; o kısa saçları, mini etekleriyle...

Hannah'ya göre, felsefesine ömür boyu büyük bir hayranlık beslediği Martin aslında saf bir çocuktur. Onun Nazi olmasının sebebi kuşkusuz Elfride'dir. Zaten adamın en büyük talihsizliği bu tatsız kadınla evlenmiş ve bir daha kurtulamamış olmasıdır. İlişkilerini hep sınırlarla, hep gizleyerek yaşamak zorunda kalmalarının sebebi Elfride'den başkası olamaz.

Her iki kadının da istedikleri bir tek şey vardır: Heidegger'in hayatının "esas kadın"ının kendisi olduğuna inanmak. Kurgu bir yana, onlar isteklerine kavuşmuşlar mıdır bilinmez ama, biz okurlar sonunda resmin bütününe kavuşuruz: Saf çocuk, dâhi felsefeci Heidegger'in hayatında esas olarak kendisi vardır. Yaşlı bir çocuk gibi uyuduğu yatağında böyle sorunlarla didişmeyecek kadar müsterihtir o. İki kadını da istemiş, ikisini de almıştır. Hayatının bu iki farklı cephesinde bir çelişki değil, bir bütünlük vardır. (Bir önceki görüşmelerinde henüz aklı salimken, birbirini boğazlamak isteyen iki kadının ellerini zorla birleştirip dost olmalarını bile isteyebilmiştir. Ufacık kaprislere katlanmak biçiminde bile olsa, bedel ödemek ona göre değildir.)

Clement'ın kurguladığı diyalog insana "keşke gerçek olsaydı" dedirten cinsten. Geçmişe ilişkin atıfta bulunulan olaylar gerçek; mektuplardan, biyografilerden alınmış.

Arendt-Heidegger ilişkisini konu alan, mektuplara, biyografilere, gerçek olgulara dayalı bir başka kitap daha var Türkçe'de: 1996 yılında Oğlak Yayınlarından çıkan *Bir Aşkın Anatomisi*. Yine bir kadının, Elzbieta Ettinger'in yazdığı bu kitap, bu ilişkiyi, deyim yerindeyse daha çok cellat-kurban ilişkisi biçiminde yorumluyor. Doğrusu sunduğu kanıtlar da oldukça inandırıcı. Sürdüğü elli yıl boyunca, Heidegger'in soğukkanlılıkla yönettiği. tek hâkim olduğu bir ilişkiyi anlatıyor Ettinger. Öyle ki bu anatominin sonunda okur için aşktan geriye sadece kadavra kalıyor. Olgular açısından inandırıcı ama cellat-kurban ilişkisini tam olarak açıklamak açısından eksiklik hissi doğuran bir kitap. Açıklamaya benzer tek yorum şu: "Arendt'de zaten var olan 'kölelik' eğilimini Heidegger'ın artırdığını söylemek yanlış olmaz. Bağımsız. törelere karşı gelen bir kadın olmasına karşın, özel yaşamında erkekleri hâlâ alışılagelmiş rollerinde görüyordu Arendt." İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra "potansiyel katil" olarak nitelediği, yerden yere vurduğu Heidegger'in, itibarını yeniden kazanması için deli gibi çalışıyor Arendt; üstelik Heidegger hiçbir pişmanlık belirtisi göstermediği, geçmişini inkâr etmediği halde. Arendt'in bu ani dönüşümü ikisinin İkinci Dünya Savaşı'na ve Yahudi katliamına sahne olan uzun yılların ardından gelen ilk görüşmelerinden, barışmalarından sonraya rastlıyor. Heidegger bu aklanmayı, o sıralar entelektüel çevrelerde önemli bir prestije ve etkiye sahip olan Arendt'ten talep ediyor. Olgulara rağmen, ortak tanıdıklarının tanıklıklarına rağmen, artık genç bir kız olmamasına rağmen, kendisine rağmen, neden Heidegger'e koşulsuz inanmayı seçiyor Arendt? Ettinger'in yazısı bunlara cevap veremiyor. Hadi Ettinger'e haksızlık etmeyelim, Arendt'in kendisi -bu soruları sormamış olabilecek bir kadına benzemediği kesin olmakla birlikte- cevapları verebilmiş midir?

Nesrin Tura

Varoluş ve Romantizm,
Catherine Clement,
Türkçesi:İsmail Yerguz,
Güncel Yayıncılık,
Ekim 1999, 288 sayfa.

DÖVÜŞ KLÜBÜ

Bir ben var benden içeri

Sinemalarda oynamaya başladığı günden beri aksiyonseverler için mi, Lacan'dan anlayan entellektüeller için mi "uygun" olduğu tartışılan *Dövüs Kulübü* (*Fight Club*) üzerine tartışmalar bitmek bilmiyor. Tartışmaya girmek için değilse de, erkeklere ilişkin böyle sıkı bir film gösterilirken biz de kendi okumamızı aktarmak istedik.

Film, hem hikâyeyi anlatan, hem de anlattığı hikâyenin öznesi olan Jack'in (Edward Norton), yaşadığı uykusuzluk problemi yüzünden, doktorunun tavsiyesiyle destek dayanışma gruplarının toplantılarına katılmasıyla başlar. Toplantılara katılanlar kendilerini anlatır, birbirlerine sarılır, ağlar ve bu yolla rahatlamaya çalışırlar. Dayanışma gruplarına gelen bu insanların kanser gibi ölümcül hastalıklarına rağmen, yüzlerindeki gülümsemeyle rahatlığı yakalamış olmaları Jack'i etkiler. Pek çok şeyi kaybetme acısının yaşandığı düzeyde, mutluluk da yakalanabilecektir belki de...Ve Jack, IKEA mobilyalarıyla döşediği evinde, ömür boyu yapılması gerekenleri yapmış olduğunu düşünür birden; okula gitmiş, diplomasını almış, işe girmiş, statüsü ve parası olmuş, ev almış ve dayamış döşemiştir. Ama yine de mutsuzdur. Çünkü peşinde koşup sahip olduğu şeyler, gerçekte istediği şeyler değildir. Bu varoluşsal mutsuzluğu yaşadığı bir anda, sahip olduğu her şeyi (evini ve bütün eşyalarını) havaya uçurarak yok eder. Bu 'yok etme'yi, Jack'in 'öteki ben'i Tyler (Brad Pitt) yapmıştır aslında. Bir başka ifadeyle Tyler'm kişiliğinde Jack'in diğer benliği ortaya çıkar (Tabii bunu hem Jack, hem de biz seyirciler daha sonra anlıyoruz). Jack'in olmak isteyip de olamadığı, bastırılmış olan ikinci kişiliği dolayımı ile Dövüş Kulübü kurulur. Tyler, Jack'in kendisi olarak yapamadığı her şeyi yapıyordur: IKEA mobilyaları olmayan, hatta mobilyasız bir evde yaşamaktan tutun da, bankada hiç parası ve kredi kartları olmamasına, cam istediği zaman çalışmasına kadar. Lider kişilikli, yakışıklı, agresif, gerektiğinde dövüşmekten kaçınmayan, kadınlarla istediği zaman ve ihtiyacı ölçüsünde ilişki kuran Tyler, Jack'in yüceltiği kişidir. Yani o, Jack'in bastırmış olduğu her türlü içgüdü ve isteklerinin dışavurumudur.

Dövüş Kulübü kurulduktan sonra, Jack'in de "...değişim başlıyor ve seyirci hiçbir şey anlamıyor" diyerek hatırlattığı gibi kaotik bir ortam sözkonusudur artık. Nitekim, sinemada arkamdan, "Ne oluyor yahu, hiçbir şey anlamadım ben!" diye sesler yükseldiğini duyunca, "Tam isabet!" diye düşünerek, daha da eğlendim filmi izlerken. Filmin kurgusunda kendine ve her şeye hem bu kadar dışardan bakış, hem de çeşith illüzyonlar dolayımı ile kendi iç sesi, doğası ya da güdülerinin yani bastırılmış ama varolanların peşine düşmesiyle yoğun bir içerden bakışın biraradalığı oldukça başarılı idi. Tıpkı Jack'in, destek gruplarında vücut dilindeki bastırılmış hal ve siniklikle, bakışlarındaki saldırganlık ve nefret halinin biraradalığının olduğu gibi.

Filmde, yaşanan modern dünyanın getirdiği tekdüzeliğe, eşitsizliğe, tüketime, aslında hep sunulu olanın kabulü üzerinden giden bir mutlaklığa ve pasifizme karşı çıkış, faşizan referansları içeren bir yok ediş ve şiddet üzerinden anlatılıyor (Belki de bu nedenle filmin İmalindeki vurgudan sonra bir rahatlama hissettim. Ancak bende kalan, filmin hem modern dünyanın aksaklıklarına ilişkin dikkatimizi çekmiş olması, adını koyması -bu anlamda anti sistemci idi- hem de karşı çıkışın yolunun böylesi bir yok ediş üzerinden olamayacağım göstermesiydi). Dövüş Kulübü üyelerinde bir aynılaşma yaşanırken, bir yandan da farklı olana -kadın dahil- tepki duyma ve yok etme güdüsü egemen olmaya başlıyor. Sonunda ideal olarak gösterilen şey de, Tyler'm saldırganlığı değildi ama, onun tepkilerini kendimizden de birşeyler bularak anladık seyirci olarak. Çünkü Dövüş Kulübü üyeleri o kadar dışarıda ve o kadar mutsuzlar ki, kendilerini ifade etmenin tek yolu, böylesi ilkel bir içgüdünün dışavurumu ile mümkün, başka hiçbir araçları yok! Bu aşamada film, bilim-kurgu filmlerinde gördüğümüz bir karşıtlığı çağrıştırıyor. Grilerin olmadığı, her şeyin siyah beyaz göründüğü bir karşıtlığı. Bir yanda toplu halde yaşayan, yoksul, aç-susuz, ilkel ve yarı vahşi görünümlü insanlar; diğer yanda birbirinden çok farklı görünmeyen, lakin varolan gücü -genellikle silah ve gelişmiş teknolojidir bu güç- elinde tutanlar...Ve savaştan ya da filmimize dönersek, kavgadan başka yapacak bir şey de yoktur. Tam da bu nedenle, Tyler'm ve diğer kulüp üyelerinin agresifliği anlaşılır geldi, ama yaşadığımız hayat bu kadar siyah-beyaz olmadığından kabul edilir gelmedi. Filmin faşizan değerleri özendirici olduğu eleştirileri de bu noktada yanlışlanıyor zaten. Belki Jack'in, hatta hemen hemen her erkek ve kadının karşısına "model kişi" olarak çıkarılan Tyler (Brad Pitt'in de idol olmasının payı var elbette) biraz fazla idealize edilmiş. Üstelik finaldeki yok olma sahnesine kadar hiç deforme edilmedi o...Diğer Dövüş Kulübü üyeleri üzerinden vurgulandı faşizan özellikler; aynı saç traşı, aynı şeyleri söylemeleri, soru sormamaları vb.

Esasen, film yaptığı çağrışımlarla bir eksen kaymasına uğruyor gibi gözükse de, ana eksenin, erkeğin modern dünyada yaşadığı bunalım meselesi olduğu açıkça görülüyor. Hayatta yapılması gerekenleri sırasıyla yapmış, ama yine de mutsuz Jack. Çünkü seyrediyor her şeyi. Ve Tyler, en ilkel içgüdüleriyle, "Her şey aslında gördüğün ve algıladığından çok farklı, o nedenle bunalımdasın" diyerek, "Yumruğu ye ve vurabildiğin kadar da sert vur" tavsiyesinde bulunuyor...Böylece Jack'in olgunlaşma serüveni de başlıyor. Kendi cinsiyetini anlama ve değişme çabası...Pasif ve ezilmiş Jack, saldırgan ve etkileyici Tyler. Film sonunda ikisini de değil, olgunlaşmış, seyreden konumundan çıkmış, sorumluluk alan ve kendine güvenen -kadınla ilişkisinin vardığı nokta gibi- aynı zamanda yok etmeye ve arkadaşı Bob'un ölümünden sonra "onun adı var" diyerek aynılaşmaya karşı çıkan bir başkasını gösteriyor aslında...O ne Jack ne de Tyler'dır artık.

Eril değerlerle dalga geçen film, erkeğin olgunlaşma serüvenini hem dışardan, hem de içerden oldukça eğlendirici bir üslupla anlatıyor. Hiç düşmeyen temposuyla seyirciyi içine almayı başaran *Dövüş Kulübü*, Jack'in zaman zaman seyirciye "laf attığı" replikler ile izleyenlerin filme dışarıdan bakabilmesini de sağlıyor. Ancak filmin başarısı bunların ötesinde herkesin kendi varoluşuna ilişkin sorular yaratmasında yatıyor.

Sevgi Yöney

FRANCES FARMER:

Hollywood'un unutmak istediği feminist

"Onun varlığı büyük bir tehditti. Çünkü sözünü sakınmayan, başkalarının oyunlarına girmeyi reddeden bir kadındı."

Frances Farmer'la ilgili bir kitap yazmayı arzulayan genç bir gazeteci ölümünün üzerinden henüz on yıl geçmesine rağmen onunla ilgili bilgi toplamakta zorlandığım anlatıyor yazısında. Harika Özgürlükler Diyarı diye bildiği ülkesi ABD, 1930ların ortalarında göklere çıkardığı parlak bir kadın oyuncuyu tümüyle ortadan kaldırmış sanki. Hiç yaşamamış gibi Frances Farmer. Sahnelerden ve beyaz perdeden bir leke gibi uğraşılarak silinmiş.

Lobotomi demlen, beynin bir kısmının kesilerek çıkarılmasıyla uygulanan psikocerrahi tedavisi ne ilginçtir ki ABD'de en çok kadınlara yapılmış. Akıl hastanelerine kapatılan kadınlar içinde üç tanınmış kişilik var, biri John F. Kennedy'nin kızkardeşi Rosemary Kennedy, (o bu tedaviden sonra bir daha hiç toparlanamamış ve hareket kabiliyeti azalmış), ünlü yazar Tennesee Williams'ın kızkardeşi Rose Williams, (kadının acı sonu yazar ağabeyini alkolik edecek kadar hazinmiş) ve oyuncu Frances Farmer. Frances Farmer lobotomiden sonra belleğinin bir kısmım yitirmiş. Hollywood'un Sindrella'smı, Rroadway'in ayakta alkışlanan genç yıldızım böyle bir zulme niye terk ettiler?

1980'lerde Frances Farmer'm yaşamım konu alan filmde başrolde oynayan Jessica Lange, "O, Hollywood için fazla siyasiydi" diyor. Frances'in ödün vermez bir feminist, kişilikli bir solcu olarak barınmaya çalıştığı sinema dünyası, McCarthy dönemi komünist düşmanlığı furyasından çok önce bu genç kadma oklarım çevirmişti bile. Frances Farmer bu nedenle henüz kapanmamış bir davadır.

1914'de Seattle'da dünyaya gelir Farmer. Yardım derneklerinde çalışan, aktif, hareketli bir annenin kızıdır. Çocukluğundan beri yazar olmayı düşler, öyküler, şürler yazar. Ama ödül alan ilk kompozisyonundan bellidir onun önünde uzanan yol. On altı yaşında "Tanrı'nın Ölümü" başlıklı bir kompozisyon yazar. "Eğer tanrı hepimizi eşit seviyorsa, neden bazı arkadaşlarının anne babası ölüyor? Tanrı benim için arkadaşımm anne babası ansızın bir trafik kazasında yaşama gözlerim yumduğunda öldü." Kompozisyonu küçük bir edebiyat ödülüne layık görülür. Yerel gazeteler konunun üzerine atlar. "On altı yaşmda bir kadm, Tanrı'nın Öldüğünü Yazdı ve Ödül Aldı"

Frances gazeteci olmak için üniversitenin basm yayın bölümüne yazılır. Güzelliği ve yeteneğiyle dikkat çeker ve tiyatro derslerine girer. Yirmi bir yaşmda yeni bir rüyası vardır, Sovyetler Rirliği'ne gitmek ve Rus Tiyatrosu'yla tanışmak. Sol bir gazeteye çok sayıda abone kazandırdığı için ödül olarak Rusya seyahati kazanır. Yeni bir skandal patlar böylece. Çocuğunu "komünistlerin zehrine bulaştırmamak" isteyen annesi ortalığa düşer, basını devreye sokar. Büyük kavgalar sonrasında Rusya'ya gider Frances. Basına "komünist olmadığı" yalanım atar. Oysa döndüğünde yüreğinde bir sır gibi taşıyacaktır devrime duyduğu aşkı. Rusya dönüşü şans kapıları açılır önünde. Paramount Stüdyoları ülke çapında yedi genç kadını seçer ve sözleşme imzalar. Biri Frances'tır. Filmlerde görünmeye başlamasıyla birlikte

sinema dergileri peşine düşer. Ona "Sindrella" derler. Frances, kendisi gibi genç bir oyuncu olan ilk kocasıyla Hollywood dışında, ıssız bir tepede, üç köpeğiyle birlikte yaşamaya başlar. Ona hayranlık duyan bir gazeteci "Hollywood'un son problemli çocuğu o" der. "Her konuda sol fikirleri var ama onun fikirlerini seviyorsunuz, ona saygı duyuyorsunuz. Kocasıyla ve köpekleriyle yalıtılmış bir yaşam sürüyor. Kitaplardan ve müzikten konuşuyor, yüksek sesle şarkılar söylüyor". Frances ise nadiren verdiği söyleşilerde temkinsizdir. "Kariyerim rastlantı değil" der. "İğneyle kuyu kazdım. Bana mayoyla poz ver, dediler. Mayolu pozum benim oyunculuğumu kanıtlamazdı ki. Tabii ki vermedim öyle bir poz. Kaşlarımı kazıdılar. Baktım artık kendime benzemiyorum. Denetimi ele aldım. Kaşlarıma yeniden kavuştum."

Paramount genç oyuncusuna karşı iltimas yapmaktan vazgeçer kısa sürede. Sokakta büyük botlar ve kirli pardösülerle gezdiği, ikinci el bir araba kullandığı için eleştirilir, uyarılır. Stüdyo yetkilileri "Sinema izleyicileri gözdelerinden daha fazla özen bekler" der. 1940'ların son günlerine doğru Hollywood yerine Broadway'e hatta tamamen tiyatroya yönelmek isteyen Frances altı yıla on sekiz film, üç Broadway oyunu sığdırmıştır. Ona kısa sürede şöhret olmanın nasıl bir şey olduğu sorulduğunda yanıtı kısa ve açıktır: Tehlikeli.

Yavaş yavaş sahne kapıları kapanmaya başlamıştır. 1 Mayıs gösterilerine giden, kadın sığınma evi projelerine para yardımı sağlayan tuhaf ve zorlu bir kişilik olarak hiç makbul değildir gösteri dünyasında. İlk önce işini, sonra evliliğini kaybeder. Bir tiyatro topluluğuna katılır. İyi oynaması, iyi fotoğraf vermesi yetmemiştir, bütün hayallerini ve ruhunu da vermesi gereklidir Hollywood'a. Bunu yapmadığında yapımcıların açık nefretini kazanır.

1943'te alkollü araba kullanmaktan tutuklanır. Mahkemede aksini savunursa da kanıtlayamaz. Kilosunu korumak için amfetamin kullandığından sinir bozukluğu içindedir. Kendisini tartaklayan polislere "Sizin hiç kalbiniz kırılmadı mı?" diye bağırır.

1944'te ilk kez akıl hastanesine yatırılır. Ailesi onun sağlıklı olmadığını öne sürer, arkadaşları aksini savunur. Frances Farmer için yollar çıkmazlara dönüşmüştür bir kere. Akıl hastanesi günlerini ileride özyaşamöyküsü kitabında anlatacaktır: "Beni soğuk suların altına attılar, çıplak gezmeye zorladılar. Elektroşoka tabi tuttular..."

En kötüsü ise kuşkusuz hastanenin yakınındaki askeri üsteki subayların onun koğuşuna girerek üzerine saldırmasıdır. Dünün görkemli yıldızının bedeni sarhoş subayların eline düşmüştür. Frances yaşadığı tecavüzleri anlatırken en çok bilincini kaybetmemiş olduğuna şaşırdığından söz eder. Acı onu bilinçsizleştirmemiştir.

Frances akıl hastanesinde, arkadaşları da McCarthy'nin cadı avında kıvranırlar. 1950'de dışarı çıkan Frances artık eski Frances değildir.

gururu kırılmış, ruhu parçalanmış, yalnızlığı derinleştirilmiş bir kadındır. Yenilgiyi kabul etmez, yarı yarıya silinmiş belleğine rağmen çalışmaya başlar. Bir otelde işe girer. Sıradan bir yaşamda huzur ve tat bulur.

1960'larda yeniden keşfederler Frances Farmer'ı. Artık eskisi kadar tehlikeli değildir. Onu konuk oyuncu olarak davet ederler sinema dünyasına. Ama bu ilgi de kısa sürer. Çünkü Frances yine eski söylemini sürüdürüyordur. Sonunda yaşamöyküsü üzerinde çalışmaya başlar. Kitabın adı bir özettir: "Bunun bir de Sabahı Var mı"

Elli altı yaşında gırtlak kanserinden öldüğünde sorunun yanıtını beraberinde götürür.

Ayağına ayakkabı, gönlüne prens uydurulamayan Sindrella koskoca bir ülkenin üvey çocuğu olarak bir kenara atılır. ABD'nin maçoluktan kendini sıyırmakta zorlanan alternatif sanat çevrelerinde de adı anılmaz olur.

Jessica Lange, "Frances Farmer tutkulu, belalı bir kadın, dışavurumcu, dobra, risk almaktan korkmayan bir kişilikti" diyor. "Onu bu nedenle canlandırmak istedim." Onu bu nedenle öldürdüler. Onu biraz olsun canlandırmak, anımsamakla gerçekleşebilir. Belleği silinmeye, bedeni çiğnenmeye çalışılmış pek çok tutkulu ve "belalı" kadının henüz yazılmamış tarihçelerine yüzümüzü dönelim. Bellekleri yerinde durduğu sürece bütün kadınların varlığı bir tehdittir.

Gamze Deniz

PANO

- Çocuklarının şubat tatilini, matematik dersindeki düşük notunu yükselterek ya da eksikliklerini tamamlayarak geçirmelerini isteyen veliler beni arayabilirsiniz. 0216 352 24 80.

- Boğaziçi Üniversitesi öğrencilerinden ingilizce dersi verilir. Müracaat *Pazartesi*'ye.

- Hukuk Fakültesi mezunuyum. Staj yapabileceğim bir hukuk bürosu arıyorum. Müracaat *Pazartesi*'ye.

- 14 Şubat'a kadar bana çiçek alacak, doğru dürüst birini arıyorum. Bulanların insaniyet nağmına haber vermesi rica edilir. **Devrim.**

Dünyanın dört bir yanındaki kadınların örgütlediği, şiddet ve yoksulluğa dikkat çekmek ve uluslararası bir dayanışmayı harekete geçirmek için, "2000 Yılı Küresel Kadın Yuruyuşu"ne ilişkin toplantılar sürüyor. Yuruyuşun Turkiye organizasyonunu oluşturmak, örgütlemek ve yaşama geçirmek için, Kamu Emekçileri Sendikası'nda (KESK) yapılan toplantılara, çeşitli kesimlerden birçok kadın örgütü katılıyor. Bilgi ve irtibat için KESK, Tel: 0212 297 55 52-53

Dağıtımımızda problemler var. Siz de *Pazartesi*'yi zor bulanlardansanız abone olun, bulamayanları abone edin. *Pazartesi* ayağınıza kadar gelsin.

5 Abone yapana bir kitap, 10 abone yapana bir yıllık abone hediye!

ABONE FORMU

Adı: .....
Soyadı: .....
Adres: .....
.....
.....
.....
Abone süresi: .....
Başlangıç tarihi: .....

Türkiye içi:
Posta Çek Numarası: 662 965.
Yıllık abone ücreti: 5.400.000 TL.
Altı aylık abone ücreti: 2.700.000 TL.
Türkiye dışı:
Bir yıllık 75 DM, altı aylık: 35 DM.
Döviz hesabı: Semra Emre,
Türkiye İş Bankası, Parmakkapı Şubesi, İstanbul.
Hesap Numarası: 1042 / 103502

Dikkat: Abone ücretini yatırdığınıza dair belgeyi ve abone formunuzu bize gönderin. Biz de size her ay ***Pazartesi***'nizi postalayalım.

Dergimize Almanya'da bulunan Heinrich Böll Vakfı destek vermektedir.

Hangi ceza öfkemizi yatıştıracak?

Düşündü... konuştu... katledildi...

PAZARTESİ

Kadınlara Mahsus Gazete
(Aylık kadın dergisi)

Sahibi: Kadın Kültür İletişim Vakfı
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Filiz Koçali

Yayın Kurulu:
Ayşe Düzkan, Beril Eyüboğlu, Fadime Gök, Filiz Kerestecioğlu, Filiz Koçali, Füsun Özlen, Gülnur Sawan, Handan Koç, Meltem Ahıska, Mınu İnkaya, Nermin Coşkun, Nesrin Tura, Nevin Cerav, Nural Yasin, Sonat Zelyüt, Şahika Yüksel, Tüten Ateş, Yaprak Zihnioğlu.

Almanya Temsilcisi: Hülya Eralp.

Çizerler:
Ayşen Baloğlu, Feyhan Güver, Semra Can.
İllüstratör: Rana Mermertaş.
Adres: Abdullah Sokak, No:9, Beyoğlu, İstanbul.
Tel, faks: (0212) 292 07 39, 249 59 59, 292 07 47, 244 23 94
e-mail: pazartesidergi@superonline.com
Ankara faks: (0312) 215 34 82 **Renk ayrımı:** Mondo
Baskı: Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık ve Sanayi Tic. Ltd. Şti.
Dağıtım: Bir-Yay